

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**HİLELİ FİNANSAL RAPORLAMA: MUHASEBE
MANİPÜLASYONU İLE KARLILIK ORANLARI
İLİŞKİSİNE YÖNELİK AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlhan ACAR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İdil KAYA

MAYIS 2022

**T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**HİLELİ FİNANSAL RAPORLAMA: MUHASEBE
MANİPÜLASYONU İLE KARLILIK ORANLARI
İLİŞKİSİNE YÖNELİK AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlhan ACAR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İdil KAYA

MAYIS 2022

ÖNSÖZ

Ders aşamasında ve tez yazım sürecinde desteğiyle, yönlendirmeleriyle, teşvikleriyle, öğütleriyle daima yanımda olan ve bilgisini, tecrübesini, zamanını benden esirgemeyen sevgili tez danışmanım Prof. Dr. İdil KAYA Hocama teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan ve her türlü fedakarlığı gösteren sevgili annem Emine ACAR'a, sevgili babam Hasan ACAR'a ve sevgili ablam Ayşegül ACAR'a teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisansımın tamamlanmasında yardımcı olan tüm çalışma arkadaşlarım ve yöneticilerime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
RÉSUMÉ	xi
ABSTRACT.....	xvi
ÖZET.....	xxi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1 – FİNANSAL BİLGİ, FİNANSAL RAPORLAMA VE DENETİM.....	3
1.1. Finansal Bilgi	3
1.1.1. Finansal Bilginin Amacı ve Önemi.....	4
1.1.2. Finansal Bilginin Oluşum Süreci	6
1.1.3. Finansal Bilginin Özellikleri	7
1.1.4. Finansal Bilgilerin Sınıflandırılması	12
1.1.5. Finansal Bilgi Kullanıcıları ve Bilgi İhtiyacı	12
1.1.6. Finansal Bilginin Sınırları	13
1.2. Finansal Raporlama ve Denetim	14
1.2.1. Finansal Tablolar.....	14
1.2.2. Finansal Tablo Denetimi	21
1.2.3. Denetimin Finansal Bilginin Güvenilirliği Açısından Yeri ve Önemi	23

1.2.4. Finansal Raporlama Kalitesi	25
--	----

BÖLÜM 2 – MUHASEBE MANİPÜLASYONU VE İSTATİSTİKİ TAHMİN MODELLERİ.....	29
--	-----------

2.1. Hile Kavramı.....	29
2.1.1. Hile Türleri.....	30
2.1.2. Hile Riskleri	32
2.2. Manipülasyon Kavramı ve Muhasebe Manipülasyonu.....	33
2.3. Muhasebe Manipülasyonu ve Hile Arasındaki Farklar.....	36
2.4. Muhasebe Manipülasyonunun Amaçları.....	37
2.5. Muhasebe Manipülasyonu Türleri	39
2.5.1. Hareket Bazlı Manipülasyonlar.....	39
2.5.2. Bilgi Bazlı Manipülasyon	40
2.5.3. İşlem Bazlı Manipülasyonlar	41
2.6. Muhasebe Manipülasyonu Yöntemleri	41
2.6.1. Kar Yönetimi.....	41
2.6.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi	42
2.6.3. Agresif Muhasebe	43
2.6.4. Büyük Temizlik Muhasebesi	44
2.6.5. Yaratıcı Muhasebe	45
2.6.6. Hileli Finansal Raporlama	46
2.7. Muhasebe Manipülasyonu Uygulamaları	46
2.7.1. Gelir – Gider Manipülasyonları	48
2.7.2. Varlık-Yükümlülük Manipülasyonları.....	50
2.7.3. Finansal Tablo Hesaplarının Sınıflandırmasından Kaynaklı Manipülasyonlar.....	52
2.8. Muhasebe Manipülasyonunda Tahakkuk Esaslı Tahmin Modelleri.....	53
2.8.1. Healy Modeli.....	61
2.8.2. DeAngelo Modeli.....	62

2.8.3. Jones Modeli	63
2.8.4. Düzeltilmiş Jones Modeli.....	65
2.8.5. Endüstri Modeli.....	65
2.8.6. Barton - Simko Modeli	66
2.9. Karma Modeller	67
2.9.1. Beneish Modeli (1997-1999-2013).....	67
2.9.2. Türkiye’de Yapılmış Beneish Modeli Çalışmaları	73
2.9.3. Spathis Modeli	74
2.9.4. Spathis, Doumpos ve Zopounidis Modeli.....	75
2.10. Muhasebe Manipülasyonunu Önlemeye Yönelik Yöntemler.....	75
2.10.1. Analitik İnceleme Yöntemi	76
2.10.2. Benford Yasası Yöntemi.....	77
2.10.3. Veri Madenciliği Yöntemi	78
2.10.4. Yeniden Hesaplama Yöntemi	78
2.10.5. Fiziki Sayım ve Gözlem Yöntemi.....	79
2.10.6. Veri Zarflama Yöntemi.....	80
2.10.7. Yapay Sinir Ağları Yöntemi	81
2.11. Muhasebe Manipülasyonunun Ortaya Çıkarılmasında Denetim Süreçlerinin Etkisi	81
2.12. Muhasebe Skandalları ve Yasal Düzenlemeler.....	84
2.13. Literatür İncelemesi	86
BÖLÜM 3 – MUHASEBE MANİPÜLASYONU İLE KARLILIK ORANLARI İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA	105
3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	105
3.2. Araştırmanın Önemi ve Hipotezleri	105
3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	107
3.4. Araştırma Örneklemi ve Veriler.....	108
3.5. Araştırma Değişkenleri ve Yöntemi.....	109

3.6. Tanımlayıcı İstatistikler	113
3.7. Bulgular.....	114
3.8. Araştırma Sonuçlarının Yorumlanması.....	120
4. SONUÇ	122
KAYNAKÇA.....	125

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACFE	: Sertifikalı Hile Denetçiler Derneği
ACR	: Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı
AICPA	: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü
AKE	: Aktif Kalitesi Endeksi
AME	: Amortisman Endeksi
AQI	: Aktif Kalitesi Endeksi
AR	: Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Yıllık Değişim Endeksi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BDR	: Bağımsız Denetim Raporu
BDS	: Bağımsız Denetim Standardı
BKE	: Brüt Kar Marjı Endeksi
BKM	: Brüt Kar Marjı
BOE	: Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim Endeksi
COSO	: Treadway Komisyonu Sponsor Organizasyonlar Komitesi
D/E	: Borç/Öz sermaye
DA	: İhtiyari Tahakkuklar
DEPI	: Amortisman Endeksi
DSRI	: Ticari Alacaklar Endeksi
FASB	: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FAVÖK	: Faiz, Vergi, Amortisman Öncesi Kar
FAVÖKM	: Faiz, Vergi, Amortisman Öncesi Kar Marjı
FE/GE	: Toplam Finansman Giderleri/Toplam Faaliyet Giderleri
FFS	: Hileli Finansal Tablo
FSE	: Finansman Giderlerinin Brüt Satışlara Oranı
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
GMI	: Brüt Kâr Marjı Endeksi
GP/TA	: Brüt Kar/Toplam Aktif
GVB	: Geçici Vergi Beyannamesi
HBK	: Hisse Başına Kar
HM	: Hazine Müsteşarlığı
IASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFAC	: Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
INV/SALES	: Stoklar/Satışlar
ISA	: Uluslararası Denetim Standartları
ITC	: Amerikan Uluslararası Ticaret Komisyonu
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KGK	: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KVB	: Kurumlar Vergi Beyannamesi
LIFO	: Son Giren Son Çıkar
LVGI	: Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim Endeksi
MSUGT	: Muhasebe Standartları Uygulama Genel Tebliği

NDA	: İhtiyari Olmayan Tahakkuklar
NFV	: Net Faaliyet Varlıkları
NKM	: Net Kar Marjı
NP/SALES	: Net Kar/Satışlar
NP/TA	: Net Kar/Toplam Aktif
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ÖK	: Öz kaynak Karlılığı
PCAOB	: ABD Kamu Gözetimi Kurulu
PPE	: Belli Bir Dönemdeki Brüt Maddi Duran Varlıklar
PSE	: Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi
REC	: Belli Bir Dönemdeki Ticari Alacaklar
REC/SALES	: Ticari Alacaklar/Satışlar
REV	: Belli Bir Dönemdeki Gelir
SALES/TA	: Satışlar/Toplam Aktif
SAS	: Denetim Standartları Tebliği
SBE	: Satışlardaki Büyüme Endeksi
SEC	: ABD Sermaye Piyasası Kurulu
SGAI	: Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi
SGI	: Satışlardaki Büyüme Endeksi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SOX	: Sarbanes Oxley Yasası
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSE	: Stokların Brüt Satışlara Oranı
TA	: Toplam Tahakkuklar
TAE	: Ticari Alacaklar Endeksi
TATA	: Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı
TAXES/SALES	: Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler/Toplam

Satışlar

TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TD/TA	: Toplam Borçlar/Toplam Aktif
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDS	: Türkiye Denetim Standartları
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TÜRMÖB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali

Müşavirler Odaları Birliği

TVE	: Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VIF	: Varyans Enflasyon Faktörü
VUK	: Vergi Usul Kanunu
VZA	: Veri Zarflama Analizi
WC/TA	: Çalışma Sermayesi/Toplam Aktif
YKK	: Yönetim Kurulu Kararları
YMMM	: Yeminli Muhasebeci Mali Müşavir

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Faydalı Finansal Bilgilerin Özellikleri	8
Şekil 1.2: Finansal Bilgi Paydaşlarının Finansal Bilgi Kullanım Nedenleri.....	13
Şekil 2.1: Muhasebe Manipülasyonu Modelleri	60
Şekil 2.2: Finansal Durum ve Finansal Performans Tablolarının Oluşum Süreci	79
Şekil 2.3: Muhasebe Manipülasyonunda Denetim Süreçleri	83

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1: İşletmelerin Finansal Tabloları	15
Tablo 1.2: Finansal Tabloların Oluşturulması ve Denetimi Süreci.....	24
Tablo 2.1: Muhasebe Manipülasyonunun Genel Amaçları ve Hedeflediği Kazanımlar	37
Tablo 2.2: Muhasebe Manipülasyonuna Neden Olan Göstergeler	54
Tablo 2.3: Beneish 1997 Modeli Değişkenleri	68
Tablo 2.4: Beneish 1999 Modeli Değişkenleri	69
Tablo 2.5: Tahakkuk Bazlı Modelleri İçeren Çalışmalar.....	87
Tablo 2.6: Beneish Modeli ile Yapılan Çalışmalar.....	90
Tablo 2.7: Karma Yöntem ve Değişkenli Çalışmalar	97
Tablo 3.1: Endeks Değerleri ve Manipülasyon Olasılıkları.....	110
Tablo 3.2: Araştırma Değişkenleri.....	112
Tablo 3.3: Karlılık Oranları Sonuçları	112
Tablo 3.4: Tanımlayıcı İstatistikler	114
Tablo 3.5: Normallik Testleri Sonuçları	115
Tablo 3.6: Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi	116
Tablo 3.7: VIF Değerleri.....	116
Tablo 3.8: Box's M Testi Sonuçları.....	117
Tablo 3.9: Öz değerler (Eigenvalues) İstatistiği	117
Tablo 3.10: Wilks' Lambda Değerleri.....	118
Tablo 3.11: Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları.....	118
Tablo 3.12: Yapı Matrisi.....	119
Tablo 3.13: Sınıflandırma Sonuçları	119

RÉSUMÉ

Information financière; elle est définie comme une information qui a une qualité financière, qui affecte directement ou indirectement le système financier, qui est traitée principalement par le biais d'opérations comptables, puis transférée dans les états financiers. Ces informations sont accessibles à partir des états financiers généraux et spéciaux des entreprises. Le fait que l'information financière soit claire, compréhensible, simple et concise est important pour l'évaluation de toutes les parties prenantes internes et externes des entreprises qui bénéficieront de l'information financière.

Il existe une forte corrélation entre la qualité de l'information financière, l'information financière et l'audit. Les entreprises fournissent des informations financières à leurs utilisateurs par le biais de rapports financiers. La qualité de l'information financière est étroitement liée à l'avantage qu'elle offre. Des rapports précis, opportuns et compréhensibles fourniront à la fois une grande efficacité et une ligne directrice réaliste en termes d'audit.

Les entreprises utilisent les renseignements fournis par les rapports financiers au cours de la période d'audit. La qualité de l'information financière est importante pour que les vérificateurs puissent se forger une opinion précise. Au cours de l'activité d'audit, les auditeurs bénéficient de divers états financiers et rapports d'activité des entreprises. La réalisme des informations contenues dans les rapports et les tableaux est directement proportionnelle à la qualité des opinions à présenter dans les rapports d'audit indépendants.

Les états financiers fournissent des renseignements importants dans le processus de prise de décisions d'investissement des intervenants. Grâce à des normes plus strictes en matière d'audit financier et de reporting, la qualité de l'information s'améliore. L'asymétrie de l'information diminue de cette façon. Il est également important de rassurer les investisseurs.

Manipulation comptable; il s'agit des transactions que les entreprises effectuent sur les informations financières contenues dans les états financiers en tirant parti des lacunes et des flexibilités dans les principes comptables, les normes et les réglementations afin de bénéficier aux personnes/personnes physiques et/ou morales. Mais la manipulation comptable ne doit pas être confondue avec la tricherie. La manipulation comptable est un état d'exploitation des lacunes et des flexibilités dans les règles, les lois et les principes et est requise dans les limites légales.

Dans les entreprises, certains cas préparent le terrain à la manipulation comptable. Les personnes qui travaillent dans les niveaux inférieure ou à la position des actionnaires sont également l'une de ces situations. Toutefois, les problèmes de synchronisation de la présentation des informations financières sont préparés pour la

mise en œuvre des demandes de manipulation comptable dans les entreprises, telles que le fait que la société ou les institutions examinant la structure de contrôle interne de la structure de contrôle interne et des informations financières.

Bénéfice des applications de manipulation comptable; En plus d'être utile à l'entité juridique des entreprises, les partenaires commerciaux et les gestionnaires peuvent également servir leurs intérêts. Afin d'augmenter la fiabilité de l'entreprise contre les parties prenantes en général, l'augmentation des cours des actions, la prime, les frais, etc. Leurs pensées sur les entreprises sont exonérées de l'impôt et les réglementations sur les sujets sont à l'avant-garde des sujets qui sont exonérés de l'impôt et des réglementations.

Le but ultime des entreprises est de faire des profits. Le reflet des bénéfices dans les états financiers doit être évalué dans le cadre de l'éthique des affaires et de la culture d'entreprise. La représentation élevée ou faible des gains se trouve à des fins et des intérêts différents. Il est courant que les entreprises aient recours à la manipulation, notamment en raison de situations fiscales. On peut dire qu'elles manipulent les bénéfices des entreprises afin d'éviter de payer des impôts, des contrôles de routine, des enquêtes, etc. Il y a même des entreprises qui poursuivent leurs activités hors des livres sans refléter leurs bénéfices imposables. Bien que cette situation varie selon le secteur dans lequel l'entreprise opère, elle est plus fréquente dans les secteurs où les besoins de base sont satisfaits. Les manipulations comptables se multiplient dans les pays où l'économie informelle est très répandue. Cependant, il est important de donner une impression positive aux prêteurs tels que les banques, le crédit-bail et l'affacturage et les fournisseurs du marché.

Il existe des contrats standard que les entreprises concluent avec les prêteurs. Ces accords sont créés en faveur des prêteurs en plus de protéger les intérêts des deux parties. En raison du non-respect par les entreprises de leurs engagements envers les contrats concernés, les prêteurs peuvent imposer des sanctions à la direction de l'entreprise. Afin d'éviter cette situation, les entreprises peuvent recourir à la manipulation comptable. En outre, prendre une part de la distribution de dividendes, donner la priorité aux intérêts personnels dans les salaires et autres éléments de bénéfice, et les mouvements irréalistes sur les ratios de marché afin de bien paraître aux investisseurs sont également des raisons de manipuler les bénéfices.

La manipulation comptable peut être effectuée avec différentes techniques. En plus de ces techniques, certaines techniques, comportements et processus rencontrés et réalisés dans la pratique sont également évalués dans le cadre de la manipulation. Ces techniques ont un certain but, ont un élément criminel et ont des points communs en termes de nuire au fonctionnement des marchés de capitaux.

Il est possible de regrouper les manipulations comptables selon différents critères. Les manipulations comptables sont examinées en 3 groupes : basées sur les transactions, basées sur l'information et basées sur les transactions. Manipulations basées sur le mouvement; il s'agit de processus manipulateurs qui modifient la valeur réelle ou perçue des actifs. Dans ce type de manipulation, la valeur marchande des actions de l'entreprise est tentée d'être augmentée. Les manipulateurs visent à manipuler la rentabilité en attirant le prix des actions qui les intéressent jusqu'à un certain point. Manipulations basées sur l'information; elle se produit lorsque les faits sont déformés et faux, trompeurs, sous-représentés par les consultants en placement

ou les entreprises. Les manipulateurs cherchent à augmenter la valeur des titres en fournissant des informations fausses, inexactes, incomplètes, inexactes et inadéquates sur les titres qu'ils achètent à bas prix au public et en particulier aux investisseurs potentiels par le biais des médias. Manipulations basées sur les processus; il vise à induire en erreur les participants au marché en négociant uniquement. Selon la SEC; Afin de créer une impression fausse et trompeuse des instruments du marché des capitaux, les transactions, les ordres, l'annulation d'ordres, etc. sont comptés parmi les manipulations basées sur les transactions.

Il existe certaines méthodes dans la réalisation de la manipulation comptable. Ces méthodes; gestion des bénéfices, stabilisation des bénéfices, comptabilité agressive, comptabilité de nettoyage à grande échelle et comptabilité créative. Gestion des bénéfices; les activités ayant une incidence sur le bénéfice net à court terme déclarées par les gestionnaires. Il s'agit d'une fausse déclaration délibérée ou de l'omission de divulguer des informations comptables pour influencer les décisions et les opinions des parties prenantes, en particulier des investisseurs. Stabilisation de l'abdomen; afin de réduire les fluctuations des bénéfices au cours des périodes, il est indiqué comme faible pendant la période de bénéfices élevés et élevé pendant la période où il est faible. Comptabilité agressive; afin d'atteindre les objectifs, il s'agit généralement d'une mise en œuvre délibérée et coercitive de principes, de normes, de principes, qu'ils soient conformes ou non aux normes comptables généralement reconnues afin de montrer des bénéfices élevés. Comptabilité de nettoyage importante; Lorsque le changement de direction se produit dans les entreprises, il consiste à retirer les éléments qui ne sont pas utiles des états financiers en écrivant des dépenses afin d'augmenter les bénéfices à l'avenir, de les stabiliser, d'assurer la réassurance des bénéfices des actionnaires. Comptabilité créative; les états financiers sont basés sur la manipulation des états financiers en prédisant les réflexes de leurs utilisateurs. Tirant parti des lacunes, de la flexibilité et des lacunes des principes et des normes comptables, les états financiers sont préparés conformément aux attentes des parties prenantes. L'élément le plus important qui distingue la comptabilité créative de la tricherie est que la comptabilité créative n'est pas contraire à la loi et est effectuée dans le respect de la loi. En outre, contrairement à d'autres méthodes de manipulation, la comptabilité créative et la gestion des bénéfices ne sont pas seulement des modifications apportées au compte de résultat, mais également à d'autres états financiers de l'entreprise.

Les demandes de manipulation comptabilité ne doivent pas être évaluées uniquement sur la base du compte de rentabilité et du revenu. Les opérations de manipulation doivent être prises en compte avec le bilan dans son ensemble. Dans ce contexte, il est examiné comme des manipulations de la classification des manipulations de dépenses, des actifs - manipulations de responsabilité et comptes de table financière. Le revenu - les manipulations des dépenses consistent à augmenter / réduire les processus sur les éléments de revenu des entreprises sur les éléments progressifs / réducteurs. La cause la plus fondamentale de vouloir démontrer la rentabilité des entreprises est la demande de paiement de l'impôt ou de payer un impôt inférieur. La démonstration élevée de la rentabilité peut être trouvée. Sont la majorité d'entre eux; C'est un effort pour présenter une image positive aux créanciers et aux investisseurs. Les manipulations des actifs en fonction des actifs recevront le plus et seront effectuées sur les éléments du stock. Dans ce contexte, les applications associées à des transactions imputables dans les économies en particulier l'enregistrement sont excessives. Une autre application de manipulation est les procédures de la surveillance

des états financiers dans un autre élément. De cette façon, conformément à l'intention d'être atteint, l'emplacement du bilan et des états de revenu est délibérément sous un autre stylo.

Afin de révéler la manipulation comptable, des modèles d'estimation statistique ont été développés au fil du temps afin d'aider les auditeurs indépendants et les organisations de surveillance et de réglementation. Lorsque les recherches ont été examinées, il a été constaté que ces modèles d'estimation étaient basés sur des données de table financier et des notes de bas de page.

Modèles de prévision de manipulation comptable; les modèles fondés sur la comptabilité d'exercice sont regroupés sous trois rubriques : les modèles mixtes et les modèles alternatifs. Modèles fondés sur la comptabilité d'exercice; Healy se compose de modèles DeAngelo, Jones, Recovered Jones, Industry et Barton – Simko. Modèles mixtes; Les œuvres de Beneish en 1997, 1999 et 2013 et les modèles Beneish TR, Spathis et Spathis, Doumpos et Zopounidis. Au fil du temps, des modèles alternatifs ont été développés en réponse à ces modèles. Les modèles pertinents sont le modèle des réseaux de neurones artificiels, le modèle de régression, le modèle de l'arbre de décision, l'analyse discriminante et les algorithmes génétiques.

Lorsque les modèles sont examinés en général, la recherche; Le modèle Beneish (1999) a été préféré dans la recherche parce que seulement deux périodes de données financières étaient nécessaires et qu'il a utilisé divers éléments financiers pour révéler la manipulation comptable. Dans ce contexte; La relation entre la probabilité de la possibilité de recourir à la manipulation comptable des entreprises manufacturières dont les actions sont actuellement négociées à Borsa İstanbul A.Ş. (BIST) et les ratios de rentabilité a été examinée. Dans un premier temps, la possibilité de manipulation des entreprises a été déterminée à l'aide du modèle Beneish (1999), puis des taux de rentabilité et une analyse discordante ont été effectués.

Dans l'étude, le secteur manufacturier a été choisi comme secteur principal et l'année de base de la recherche a été déterminée comme 2020. Dans ce contexte, l'univers de la recherche est composé de 190 entreprises opérant dans le secteur manufacturier. Le sous-secteur dans lequel la recherche a été effectuée est le secteur chimique, pharmaceutique, pétrolier, du caoutchouc et des produits en plastique. Sur les 37 entreprises opérant dans le secteur en question, 4 entreprises qui ont fait preuve de discernement dans l'analyse ont été exclues du champ d'application de la recherche et 33 entreprises ont été incluses dans l'échantillon de la recherche.

Dans le cadre de la recherche, les probabilités de manipulation des entreprises, y compris l'échantillonnage, ont été calculées en premier. Entreprises selon le seuil de -2,22 fixé par Beneish (1999) après calcul de ces probabilités; est classé comme manipulateur (1) et non manipulateur (0). À la suite de ce regroupement, 14 entreprises ont été désignées comme manipulateurs et 19 entreprises ont été désignées comme non manipulatrices.

Les variables indépendantes de l'étude comprennent la marge bénéficiaire brute, la marge d'EBITDA, le bénéfice par action, la marge bénéficiaire nette et les ratios de rentabilité des capitaux propres. Pour le reste de l'étude, il a été testé avec une analyse discriminante quels taux de rentabilité étaient discriminatoires sur le fait que les entreprises étaient manipulatrices ou non.

Basé sur les résultats de la recherche; En 2020, une relation significative a été trouvée entre les taux de rentabilité des entreprises opérant dans le secteur manufacturier et la possibilité de manipulation de ces entreprises. Dans ce contexte, l'hypothèse d'absence de la recherche a été rejetée et l'hypothèse alternative a été acceptée.

En outre, selon l'analyse des discordants, 94,7% des entreprises non manipulatrices sont correctement classées et 5,3% sont mal classées. 64,3% des entreprises manipulatrices sont classées correctement, tandis que 35,7% sont mal classées. En conséquence; on constate que 81,8 % des entreprises incluses dans l'échantillonnage sont classées correctement.

Mots-clés: Manipulation Comptable, Manipulation d'informations financières, Rentabilité, Beneish, Diskriminant, Tricherie, Rapports financiers, Comptabilité, Manipulation

ABSTRACT

Financial information; it is defined as information that has a financial quality, affects the financial system directly or indirectly, is processed primarily through accounting transactions and then transferred to financial statements. This information is accessed from the general and special purpose financial statements of the corporates. Being of financial information is clear, understandable, simple and concise is important for the evaluations of all internal and external stakeholders of the corporates who will benefit from the financial information. Each stakeholder interprets the financial information in its own way and makes its relevant assessments through the relevant information.

There is a strong corroration between the quality of financial information, financial reporting and auditing. Businesses provide financial information to their users through financial reporting. The quality of financial reporting is closely related to the benefit it offers. Accurate, timely, understandable reporting will both provide high efficiency and provide a realistic guideline in terms of auditing.

Businesses use the information provided by financial reporting during the audit period. The quality of financial information is important for auditors to accurately form their opinions. During the audit activity, auditors benefit from various financial statements and activity reports of businesses. The realisticity of the information in the reports and tables is directly proportional to the quality of the opinions to be presented in independent audit reports.

Financial statements provide important information in the process of making investment decisions of stakeholders. Thanks to stronger financial audit and reporting standards, information quality is improving. Information asymmetry decreases in this way. It is also important to reassure to investors.

Accounting manipulation; it is the transactions that companies carry out on the financial information contained in the financial statements by taking advantage of gaps and flexibilities in accounting principles, standards and regulations in order to benefit real and/or legal persons/persons. But accounting manipulation should not be confused with fraud. Accounting manipulation is a state of exploitation of gaps and flexibilities in rules, laws and principles and is required within legal limits. In fraud, there is a violation of all kinds of principles, standards, rules and laws.

There are some situations that pave the way for accounting manipulation in businesses. One of these situations is that people who work in the lower ranks or are in a shareholder position also have a significant say in management. However, issues such as timing problems in the presentation of financial information, the lack of strong company internal control structure and the ability of individuals or institutions

examining financial information to create an element of pressure in business management prepare the ground for accounting manipulation practices in businesses.

Benefit of accounting manipulation practices; in addition to being useful to the legal personality of businesses, it can also serve the interests of business partners and managers. Increasing the trust of businesses towards stakeholders in general, raising stock prices, making managers earn themselves benefits on premiums, fees, etc., and the idea of businesses being exempt from tax and regulations are the issues that drive them to manipulate financial information.

The ultimate goal of businesses is to make a profit. The reflection of the earnings in the financial statements should be evaluated within the framework of business ethics and corporate culture. The high or low representation of earnings is found for different purposes and interests. It is common for businesses to resort to manipulation, especially due to tax situations. It can be said that they manipulate the profits of businesses in order to avoid paying taxes, routine scrutiny, investigations, etc. There are even businesses that continue their activities off the books without reflecting their taxable profits. Although this situation varies according to the sector in which the business operates, it is more common in sectors where basic necessities are met. Accounting manipulation is increasing in countries where informal economy is widespread. In addition, it is important to give a positive impression to lenders such as banks, leasing and factoring and market suppliers.

There are standard contracts that businesses make with lenders. These agreements are created in favor of lenders in addition to protecting the interests of both parties. As a result of the failure of the enterprises to fulfill their commitments to the relevant contracts, lenders can impose sanctions on the management of the business. In order to avoid this situation, businesses can resort to accounting manipulation. In addition, taking a share of dividend distribution, prioritizing personal interests in wages and other earnings items, and unrealistic movements on market ratios in order to look good to investors are also reasons for manipulating earnings.

Accounting manipulation can be carried out with different techniques. In addition to these techniques, some techniques, behaviors and processes encountered and achieved in practice are also evaluated within the scope of manipulation. These techniques have a certain purpose, have a criminal element and have commonality in terms of harming the functioning of capital markets.

It is possible to group accounting manipulations according to different criteria. Accounting manipulations are examined in 3 groups: movement-based, information-based and transaction-based. Movement-based manipulations; it consists of manipulative processes that change the actual or perceived values of assets. In this type of manipulation, the market value of the shares of the enterprise is tried to be increased. Manipulators aim to manipulate profitability by attracting the price of the shares they are interested in to a certain point. Information-based manipulations; it occurs when facts are misrepresented and false, misleading, underrepresented by investment consultants or businesses. Manipulators seek to increase the value of securities by providing false, inaccurate, incomplete, inaccurate and inadequate information about the securities they buy at low prices to the public and especially to potential investors through the media. Transaction-based manipulations; it is aimed at misleading market participants by trading only. According to the SPK; in order to create a false and

misleading impression of capital market instruments, trade, ordering, order cancellation, etc. are counted among transaction-based manipulations.

There are certain methods in the realization of accounting manipulation. These methods; earnings management, earnings stabilization, aggressive accounting, large cleaning accounting and creative accounting. Earnings management; activities to affect short-term net profit reported by managers. It is a case of deliberate misrepresentation or failure to disclose accounting information to influence the decisions and opinions of stakeholders, especially investors. Stabilization of the earnings; in order to reduce the fluctuations in profits during the periods, it is shown as low during the period of high profits and high during the period when it is low. Aggressive accounting; in order to achieve the objectives, it is usually a case of deliberate and coercive implementation of principles, standards, principles, regardless of whether they comply with generally accepted accounting standards in order to show high profits.

Large cleaning accounting; when the change of management occurs in the businesses, it consists of the process of removing the items that are not useful from the financial statements by writing expenses in order to increase profits in the future, to stabilize them, to ensure the re-assurance of shareholders' earnings. Creative accounting; financial statements are based on manipulating financial statements by predicting the reflexes of their users. Taking advantage of the shortcomings, flexibility and gaps of accounting principles and standards, financial statements are prepared in line with the expectations of stakeholders. The most important element that distinguishes creative accounting from fraud is that creative accounting is not against the law and is carried out within the law. In addition, unlike other methods of manipulation, creative accounting is not only changes to the income statement, such as earnings management, but also manipulations of the other financial statements of the business.

Accounting manipulation practices should not be evaluated only on the basis of profitability and income statement. Manipulative transactions should be taken into account with the balance sheet as a whole. In this context, accounting manipulation practices are examined as income – expense manipulations, asset – liability manipulations and manipulations resulting from the classification of financial statement accounts. Income – expense manipulations consist of increasing/reducing transactions on income items or increasing/reducing on expense items.

The main reason businesses want to make their profitability look low is the desire not to pay taxes or to pay lower taxes. There are many reasons why profitability is high. The main ones are; it is an effort to provide a positive image to creditors and investors. Asset-liability manipulations are carried out on the most receivables and stock items. In this context, especially in economies with high informality, the applications related to invoice-free transactions come to the fore. Another manipulation application is transactions caused by the tracking of financial statement items in another item. In this way, the location of balance sheet and income statement balances is deliberately shown under a different item in line with the desired purpose.

In order to uncover accounting manipulation, statistical forecasting models have been developed over time to assist both independent auditors and supervisory and

regulatory bodies. When the researches were examined, it was determined that these forecast models were created based on financial statement data and footnote analysis.

Accounting manipulation forecast models are listed under three headings: accrual-based models, mixed models and alternative models. Accrual-based models consist of Healy, DeAngelo, Jones, Modified Jones, Industry and Barton – Simko models. Mixed models; Beneish's 1997, 1999 and 2013 works and the Beneish TR, Spathis and Spathis, Doumpou and Zopounidis Models. Over time, alternative models have been developed in response to these models. The relevant models are artificial neural networks model, regression model, decision tree model, discriminant analysis and genetic algorithms.

When the models are examined in general, Beneish (1999) model was preferred in the research because only two periods of financial data were needed and he used various financial items to reveal accounting manipulation. In this context; the relationship between the probability of the possibility of resorting to accounting manipulation of manufacturing companies whose shares are currently traded in Borsa İstanbul A.Ş. (BIST) and the profitability ratios has been examined. In the first stage, the possibility of manipulation of companies was determined using the Beneish (1999) model, and then profitability rates and discriminant analysis were carried out.

In the research, the manufacturing sector was selected as the main sector and the base year of the research was determined as 2020. In this context, the universe of research is made up of 190 companies operating in the manufacturing sector. The sub-sector in which the research was carried out is the Chemical, Pharmaceutical, Petroleum, Rubber and Plastic Products sector. Of the 37 companies operating in the sector in question, 4 companies that showed a deviation in the analysis were excluded from the scope of the research and 33 companies were included in the sample of the research.

Within the scope of the research, the probabilities of manipulation of businesses, including sampling, were calculated first. Companies according to the threshold of -2.22 set by Beneish (1999) after calculating these probabilities; is classified as manipulator (1) and non-manipulator (0). As a result of the grouping, 14 companies were designated as manipulators and 19 companies were designated as non-manipulators.

The independent variables of the research consist of gross profit margin, EBITDA margin, profit per share, net profit margin and equity profitability ratios. For the rest of the study, it was tested with discriminant analysis which profitability rates were discriminatory on whether the businesses were manipulators or not.

Based on the results of the research; in 2020, a meaningful relationship was found between the profitability rates of the companies operating in the manufacturing sector and the possibilities of manipulation of these companies. In this context, the absence hypothesis of the research was rejected and the alternative hypothesis was accepted.

In addition, according to the discriminant analysis, 94.7% of non-manipulative companies were correctly classified and 5.3% were misclassified. 64.3% of manipulative companies were classified correctly, while 35.7% were misclassified. As

a result; it is seen that 81.8% of the companies included in the sampling were classified correctly.

Key Words: Accounting Manipulation, Financial Information Manipulation, Profitability, Beneish, Discriminant, Fraud, Financial Reporting, Accounting, Manipulation

ÖZET

Finansal bilgi; finansal nitelik taşıyan, finansal sistemi doğrudan veya dolaylı etkileyen, en başta muhasebe işlemleri ile işlerlik kazanıp sonrasında finansal tablolara aktarılan bilgi olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgilere işletmelerin genel ve özel amaçlı finansal tablolarından erişilmektedir. Finansal bilgilerin açık, anlaşılır, sade ve öz olması işletmelerin finansal bilgiden faydalananacak tüm iç ve dış paydaşlarının değerlendirmeleri açısından önem taşımaktadır. Her paydaş finansal bilgiyi kendi açısından yorumlamakta ve işletme ilgili değerlendirmelerini ilgili bilgiler yoluyla yapmaktadır.

Finansal bilgilerin kalitesi, finansal raporlama ve denetim arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. İşletmeler finansal bilgileri, finansal raporlama aracılığıyla kullanıcılarına sunmaktadır. Finansal raporlamanın kalitesi sunduğu fayda ile yakından ilişkilidir. Doğru, zamanında, anlaşılır bir raporlama hem yüksek verim sağlayacak hem de denetim açısından gerçekçi bir rehber oluşturacaktır.

İşletmeler denetim süresince finansal raporlamanın sunduğu bilgileri kullanmaktadır. Denetçilerin görüşlerini doğru bir şekilde oluşturmaları açısından finansal bilgilerin kalitesi önem arz etmektedir. Denetim faaliyeti süresince denetçiler, işletmelerin muhtelif finansal tablolarından ve faaliyet raporlarından yararlanmaktadır. Raporlardaki ve tablolardaki bilgilerin gerçekçi olması, bağımsız denetim raporlarında sunulacak görüşlerin kalitesi ile doğru orantılıdır.

Finansal tablolar, paydaşların yatırım kararları alma sürecinde önemli bilgiler sağlamaktadır. Daha güçlü finansal denetim ve raporlama standartları sayesinde bilgi kalitesinde artış gözlemlenmektedir. Bilgi asimetrisi bu sayede azalmaktadır. Ayrıca yatırımcılara güven verilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

Muhasebe manipülasyonu; şirketlerin gerçek ve/veya tüzel kişi/kişilere fayda sağlamak amacıyla muhasebe ilkeleri, standartları ve düzenlemelerdeki boşluklardan ve esnekliklerden yararlanarak finansal tablolarda yer alan finansal bilgiler üzerinde gerçekleştirdikleri işlemlerdir. Ancak muhasebe manipülasyonu hile ile karıştırılmamalıdır. Muhasebe manipülasyonu, kurallar, yasalar ve ilkelerdeki boşluk ve esneklerden yararlanma hali olup yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirilmektedir. Hilede ise her türlü ilke, standart, kural ve yasanın ihlal edilmesi durumu mevcuttur.

İşletmelerde muhasebe manipülasyonuna zemin hazırlayan bazı durumlar mevcuttur. Alt kademelerde çalışan veya hissedar pozisyonunda olan kişilerin aynı zamanda yönetimde önemli derecede söz sahibi olmaları bu durumlardan bir tanesidir. Bununla birlikte finansal bilgilerin sunumunda yaşanan zamanlama problemleri, şirket iç kontrol yapısının güçlü olmaması ve finansal bilgileri inceleyen kişi veya kurumların işletme yönetiminde baskı unsuru oluşturabilmesi gibi konular işletmelerde muhasebe manipülasyonu uygulamalarına zemin hazırlamaktadır.

Muhasebe manipölasyonu uygulamalarının faydası; işletmelerin tüzel kişiliğine faydalı olmasının yanında işletme ortaklarının ve yöneticilerinin de çıkarlarına hizmet edebilmektedir. İşletmelerin genel olarak paydaşlara karşı güvenilirliğinin artırılması, hisse senedi fiyatlarında yükseliş sağlanması, yöneticilerin yüksek kardan elde edecekleri prim, ücret, vb. konularda kendilerine kazanç sağlamaları, işletmelerin vergiden ve regölasyonlardan muaf olma düşünceleri, kendilerini finansal bilgiler üzerinde manipölasyon yapmaya iten konular olarak ön plana çıkmaktadır.

İşletmelerin nihai amacı kazanç elde etmektir. Kazancın finansal tablolara yansıtılması işletme etiğı ve kurum kültürü çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kazancın yüksek veya düşük gösterilmesi durumuna farklı amaçlar ve çıkarlar doğrultusunda rastlanılmaktadır. İşletmelerin özellikle vergisel durumlardan dolayı manipölasyona başvurma sıklıkla rastlanan bir durumdur. Vergi ödemekten, rutin inceleme, soruşturma, vb. olgulardan kaçınma amacıyla işletmelerin karlarını manipüle ettikleri söylenebilir. Hatta vergilendirilebilir karını hiç yansıtmadan faaliyetlerini kayıt dışı sürdüren işletmeler de mevcuttur. Söz konusu durum işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre göre değişmekle birlikte temel ihtiyaç ürünlerinin karşılandığı sektörlerde daha sık rastlanılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu ölkelerde muhasebe manipölasyonun görölme olasılığı artmaktadır. Bununla birlikte banka, leasing, faktoring gibi kredi veren kuruluşlar ile piyasa tedarikçilerine olumlu bir izlenim verme amacıyla karlar yüksek gösterilebilmektedir.

İşletmelerin borç veren kuruluşlarla yaptıkları standart sözleşmeler bulunmaktadır. Bu sözleşmeler her iki tarafın menfaatlerinin korunmasının yanında genelde borç veren kuruluşların lehine oluşturulmaktadır. İşletmelerin ilgili sözleşmelere yönelik taahhütlerini yerine getirememesi sonucunda borç veren kuruluşlar işletmenin yönetimine yaptırımlar uygulayabilmektedir. Bu durumdan kaçınmak amacıyla da işletmeler muhasebe manipölasyonuna başvurabilmektedir. Ayrıca temettü dağıtımından pay alma, ücret ve diğer kazanç kalemlerinde kişisel menfaatlerin ön planda tutulması, yatırımcılara hoş görünme amacıyla piyasa rasyoları üzerindeki gerçek dışı hareketler de kazancın manipüle sebeplerindendir.

Muhasebe manipölasyonu, değişik tekniklerle gerçekleştirilebilir. Bu teknikler dışında pratikte karşılaşılan ve üzerinde ulaşılan birtakım teknikler, davranışlar ve işlemler de manipölasyon kapsamında değerlendirilmektedir. Söz konusu tekniklerin belli bir amacının olması, suç unsuru taşıması ve sermaye piyasalarının işleyişine zarar vermesi açısından ortak yönleri bulunmaktadır.

Muhasebe manipölasyonlarını farklı kriterlere göre gruplandırmak mümkündür. Muhasebe manipölasyonları hareket bazlı, bilgi bazlı ve işlem bazlı olmak üzere 3 grupta incelenmektedir. Hareket bazlı manipölasyonlar; varlıkların gerçek veya algılanan değerlerini değiştiren manipölatif işlemlerden oluşmaktadır. Bu manipölasyon türünde işletmenin hisse senetlerinin piyasa değeri yükseltilmeye çalışılmaktadır. Manipölatörler ilgilendikleri hisselerin fiyatını belli bir noktaya çekip karlılığı manipüle etmeyi amaçlamaktadır. Bilgi bazlı manipölasyonlar; yatırım danışmanları veya işletmeler tarafından gerçeklerin saptırılarak yanlış, yanıltıcı, eksik bildirilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Manipölatörler düşük fiyattan aldıkları menkul kıymetler hakkında kamuoyuna ve özellikle potansiyel yatırımcılara medya aracılığıyla yalan, yanlış, eksik, hatalı ve yetersiz bilgilendirme yaparak menkul kıymetlerin değerini artırma çabası içine girmektedir. İşlem bazlı manipölasyonlar;

yalnızca alım-satım işlemleri yaparak piyasa katılımcılarını yanıltma amacı gütmektedir. SPK'ya göre; sermaye piyasası araçlarına ilişkin yanlış ve yanıltıcı izlenim oluşturmak amacıyla alım-satım yapma, emir verme, emri iptal etme, vb. konular işlem bazlı manipülasyonlar arasında sayılmıştır.

Muhasebe manipülasyonunun gerçekleştirilmesinde belli başlı yöntemler yer almaktadır. Söz konusu yöntemler; kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, agresif muhasebe, büyük temizlik muhasebesi ve yaratıcı muhasebedir. Kar yönetimi; yöneticilerin raporladığı kısa vadeli dönem net karını etkilemek için gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Başta yatırımcılar olmak üzere paydaşların kararlarını ve düşüncelerini etkilemeye yönelik muhasebe bilgisinin kasten yanlış açıklanması veya hiç açıklanmaması durumudur. Karın istikrarlı hale getirilmesi; dönemler itibarıyla karlardaki dalgalanmaları azaltmak amacıyla karın yüksek olduğu dönemde düşük, düşük olduğu dönemde ise yüksek gösterilmesi durumudur. Agresif muhasebe; amaçlara ulaşabilmek için, genellikle yüksek kar gösterebilmek amacıyla, genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olup olmadığı dikkate alınmadan, ilkelerin, standartların, prensiplerin kasten ve zorlayıcı bir şekilde uygulanması durumudur.

Büyük temizlik muhasebesi; işletmelerde yönetim değişikliği gerçekleştiğinde, gelecekte karın yükseltilmesi, istikrarlı hale getirilmesi, hissedarların kazançlarının tekrar güvence altına alınmasının sağlanması amacıyla faydalı olmayan kalemlerin gider yazılarak finansal tablolardan çıkarılması işlemlerinden oluşmaktadır. Yaratıcı muhasebe; finansal tablo kullanıcılarının reflekslerini önceden tahmin ederek finansal tabloların manipüle edilmesi esasına dayanmaktadır. Muhasebe ilkelerinin ve standartlarının eksikliklerinden, esnekliklerinden ve boşluklarından yararlanarak finansal tablolar, paydaşların beklentileri doğrultusunda hazırlanır. Yaratıcı muhasebeyi hileden ayıran en önemli unsur, yaratıcı muhasebenin yasalara aykırı olmaması ve yasalar içerisinde gerçekleştirilmesidir. Ayrıca diğer manipülasyon yöntemlerinden farklı olarak yaratıcı muhasebe, kar yönetimi gibi yalnız gelir tablosu üzerinde yapılan değişiklikler değil, işletmenin diğer finansal tabloları üzerinde de yapılan manipülasyonlardır.

Muhasebe manipülasyonu uygulamaları sadece karlılık ve gelir tablosu bazında değerlendirilmemelidir. Manipülatif işlemler bir bütün olarak bilanço ile dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda muhasebe manipülasyonu uygulamalarını gelir – gider manipülasyonları, varlık – yükümlülük manipülasyonları ve finansal tablo hesaplarının sınıflandırılmasından kaynaklı manipülasyonlar olarak incelenmektedir. Gelir – gider manipülasyonları işletmelerin gelir kalemleri üzerinde artııcı/azaltıcı veya gider kalemleri üzerinde artııcı/azaltıcı işlemlerden oluşmaktadır. İşletmelerin karlılığını düşük göstermek istemesinin en temel nedeni vergi ödememe ya da daha düşük vergi ödeme isteğidir. Karlılığın yüksek gösterilmesinin ise birçok sebebi bulunabilir. Bunların başlıcaları; kreditorlere ve yatırımcılara olumlu bir imaj sunma çabasıdır. Varlık-yükümlülük manipülasyonları en fazla alacak ve stok kalemleri üzerinde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda özellikle kayıt dışılığın fazla olduğu ekonomilerde faturasız işlemlerle ilintili gerçekleştirilen uygulamalar ön plana çıkmaktadır. Bir diğer manipülasyon uygulaması ise finansal tablo kalemlerinin başka bir kalemde izlenmesinden kaynaklı işlemlerdir. Bu sayede ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda bilanço ve gelir tablosu bakiyelerinin yeri kasten farklı bir kalemin altında gösterilmesidir.

Muhasebe manipölasyonunu ortaya çıkarmak amacıyla hem bağımsız denetçilere hem de denetleyici ve dölzenleyici kuruluşlara yardımcı olabilmek amacıyla zaman içerisinde istatistiki tahmin modelleri geliştirilmiştir. Araştırmalar incelendiğinde söz konusu tahmin modellerinin finansal tablo verileri ve dipnot analizlerine dayanarak oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe manipölasyonu tahmin modelleri; tahakkuk bazlı modeller, karma modeller ve alternatif modeller olmak üzere üç başlık altında sıralanmaktadır. Tahakkuk esaslı modeller; Healy, DeAngelo, Jones, Dölzelmiştiş Jones, Endölstri ve Barton – Simko modellerinden oluşmaktadır. Karma modeller ise; başta Beneish'in 1997, 1999 ve 2013 çalışmaları ile Beneish TR, Spathis ve Spathis, Doumpos ve Zopounidis Modellerinden oluşmaktadır. Zaman içerisinde ise bu modellere karşılık alternatif modeller geliştirilmiştir. İlgili modeller yapay sinir ağları modeli, regresyon modeli, karar ağacı modeli, diskriminant analizi ve genetik algoritmalar şeklinde oluşturulmuştur.

Modeller genel olarak incelendiğinde araştırmada; yalnız iki dölnemlik finansal verilere ihtiyaç duyulması ve muhasebe manipölasyonunu ortaya çıkaracak çeşitli finansal kalemleri kullanıyor olmasından dolayı araştırmada Beneish (1999) modeli tercih edilmiştir. Bu kapsamda; halihazırda hisseleri Borsa İstanbul A.ř. (BİST)'de işlem gölren imalat şirketlerinin muhasebe manipölasyonuna başvurma olasılıkları ile karlılık oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. İlk aşamada Beneish (1999) modeli kullanılarak şirketlerin manipölasyon olasılıkları tespit edilmiş, sonrasında karlılık oranları ile diskriminant analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, ana sektöl olarak imalat sektölü seçilmiş olup araştırmanın baz yılı 2020 olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın evrenini imalat sektölünde faaliyet gölsteren 190 şirket oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı alt sektöl ise Kimya, İlaç, Petrol, Lastik ve Plastik Ürünler sektölüdür. Söz konusu sektölde faaliyet gölsteren 37 şirket arasından analizde aykırılık gölsteren 4 şirket araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve araştırmanın örneklemine 33 şirket dahil olmuştur.

Araştırma kapsamında öncelikle örnekleme dahil işletmelerin manipölasyon olasılıkları hesaplanmıştır. Söz konusu olasılıklar hesaplandıktan sonra Beneish (1999)'in çalışmasında belirlediği -2,22 eşik değerine gölre şirketler; manipölasyona başvurma olasılığı bulunan (1) ve manipölasyona başvurma olasılığı dölşük olan (0) şeklinde sınıflandırılmıştır. Gruplandırma sonucu 14 şirketin manipölasyona başvurma ihtimalinin bulunduğu, 19 şirketin ise manipölasyona başvurma olasılığının dölşük olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri brüt kar marjı, favök marjı, hisse başına kar, net kar marjı ve öz kaynak karlılığı oranlarından oluşmaktadır. Araştırmanın kalan kısmında ise hangi karlılık oranlarının işletmelerin manipölasyona başvurma olasılıkları konusunda ayırıcı olduğu diskriminant analizi ile test edilmiştir.

Araştırma sonuçlarından hareketle; 2020 yılında imalat sektölünde faaliyet gölsteren şirketlerin karlılık oranları ile söz konusu şirketlerin manipölasyon olasılıkları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın yokluk hipotezi ret edilmiş ve alternatif hipotez kabul edilmiştir.

Ayrıca diskriminant analizine göre manipölasyona başvurma olasılığı zayıf olan şirketlerin %94,7'sinin doğru, %5,3'ünün yanlış sınıflandırıldığı tespit edilmiştir. Manipölasyona başvurma olasılığı bulunan şirketlerin ise %64,3'ü doğru sınıflandırılırken %35,7'i yanlış sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak; örnekleme dahil olan şirketlerin %81.8'inin doğru sınıflandırıldığı görölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Manipölasyonu, Finansal Bilgi Manipölasyonu, Karlılık, Beneish, Diskriminant, Hile, Finansal Raporlama, Muhasebe, Manipölasyon

GİRİŞ

Muhasebe manipölasyonu; yasalar, standartlar, ilkeler ve kurallar çerçevesinde kalmak koşuluyla firmaların finansal tablolarında farklı amaçlar doğrultusunda yanıltıcı beyanlarda bulunması işlemidir. Firmalar finansal tablolarını hazırlayıp kullanıcıların değerlendirmelerine sunmaktadır. Ancak firmalar hem kendi tüzel kişiliği bazında hem de ortaklarının ve/veya yöneticilerinin çıkarları doğrultusunda finansal tablolarını manipüle edebilmektedir.

Muhasebe manipölasyonu yöntemleri ve uygulamaları geçmişten günümüze tüm dünyada giderek etkisini artırmaktadır. Bu işlemlerin temelinde daha az vergi ödemek veya hiç ödememek, yatırımcıların ilgisini çekmek, krediörlerin ve mali analistlerin gözünde iyi bir pozisyonda olmak, şirket hisselerinin değerini artırmak ve ortakların/yöneticilerin kazançlarını artırmak istekleri bulunmaktadır.

Zaman içerisinde manipölatif işlemlerin önüne geçebilmek amacıyla ABD’de SOX yasası çıkarılmış ve ilgili yasa diğer ölkelerdeki çalışmalara referans olmuştur. Japonya’da J-SOX, Avrupa’da 8. Direktif, vb. mevzuatlar ile manipölatif işlemlerin önüne geçilmeye çalışılmış ve bağımsız denetim firmalarına ve denetçilere bir dizi yükümlölük getirilmiştir. Ölkemizde ise KGK bu görevi üstlenmiştir. Günümüzde yaşanan gelişmelere bakıldığında alınan önlemlerin yeterince caydırıcı olmadığı ve muhasebe skandallarının devam ettiği görölmektedir. Manipölatif işlemlerin temelde karlılık oranlarını etkileyen kalemler üzerinde gerçekleştirildiği ve karlılığı manipüle etmeye yönelik yöntem ve uygulamaların yapıldığı aşıkardır. Bu kapsamda muhasebe manipölasyonu kavramı hala önemini koruyan ve çözüm bulunması gereken bir olgudur. Muhasebe skandallarına yönelik gelişmeler ve yapılan çalışmalar incelendiğinde tez çalışmasının konusu bu doğrultuda seçilmiştir.

Bu Yüksek Lisans Tezi, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde finansal bilgi kavramı tüm yönleriyle ele alınmıştır. Öncelikle finansal

bilginin tanımı yapılmış, sonrasında finansal bilginin amacı, özellikleri, kullanıcıları, önemi ve finansal bilgi kaynaklarına değinilmiştir. Devamında finansal bilgilerin oluşum süreci incelenmiş ve finansal bilgilerin finansal raporlama ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Finansal raporlamanın kalitesi, denetim kalitesi ve finansal bilgi arasındaki bağlantılar ele alınmış ve bu kapsamda muhasebe manipölasyonu konusuna giriş yapılmadan önce finansal bilgi ile ilgili kapsamlı bir görüş oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise finansal bilgi ile ilişkili olarak hile ve muhasebe manipölasyonu kavramları açıklanmış ve kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Sonrasında muhasebe manipölasyonunun amaçlarına, türlerine, yöntemlerine ve uygulamalarına yer verilmiştir. Devamında, manipölatif işlemleri tespit etmeye yarayan modeller açıklanmış ve manipölasyonu önlemeye yönelik yöntemler üzerinde durulmuştur. Son aşamada ise denetim süreçlerinin etkisine ve yasal düzenlemelere değinilmiş ve muhasebe manipölasyonuna yönelik literatür çalışmaları sunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, BİST imalat sanayiinde faaliyetlerini sürdüren şirketlerin muhasebe manipölasyonuna başvurma olasılıkları ile karlılık oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. İlk aşamada Beneish (1999) modeli kullanılarak şirketlerin manipölasyon olasılıkları tespit edilmiş, sonrasında karlılık oranları ile diskriminant analizi gerçekleştirilmiş ve araştırma tüm yönleriyle ortaya konulmuştur.

BÖLÜM 1 – FİNANSAL BİLGİ, FİNANSAL RAPORLAMA VE DENETİM

Bu bölümde finansal bilgi kavramı tüm yönleriyle ele alınmıştır. Finansal bilgi tanımıyla beraber finansal bilginin amacı, özellikleri, kullanıcıları, önemi ve finansal bilgi kaynaklarına değinilmiştir. Ayrıca finansal bilgilerin oluşum süreci incelenmiş ve finansal bilgilerin finansal raporlama ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Finansal raporlamanın kalitesi ile denetim kalitesi ve finansal bilgi arasındaki bağlantılar ele alınmış ve bu kapsamda muhasebe manipülasyonu konusuna giriş yapılmadan önce finansal bilgi ile ilgili kapsamlı bir görüş oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.1. Finansal Bilgi

Muhasebe, finansal bilgiler üreten ve bu süreç içerisinde mali olayları kayıt altına alan, sınıflayan ve raporlayan sistemler bütünüdür. Muhasebenin temel ilkelerinden olan sosyal sorumluluk kavramı gereği, kayıtlama ve sınıflama sürecinde ortaya çıkan olayların doğru, güvenilir ve gerçekçi olması için bilginin ve analizin güvenilirliği önem taşımaktadır. Muhasebenin ürettiği bilgilerin bir kısmı finansal tablolar yoluyla üçüncü kişilere aktarılırken bir kısmı da işletme yöneticileri tarafından karar alma süreçlerinde kullanılmaktadır. İşletme ile ilgili doğru karar alabilmenin temelinde finansal bilgi yatmaktadır. (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 3)

Muhasebe, kaynakların tahsis edilmesi ve yönetimi hakkında bilinçli kararlar alabilmek ve performansların değerlendirilmesi bakımından finansal bilgilerin sağlanması ile yakından ilişkilidir. (Černius & Birškytė, 2020, s. 49) Finansal bilgi, muhasebe bilgisine göre daha geniş bir kavramı ifade etmektedir. Hatta muhasebe bilgisi, finansal bilginin alt kümesi niteliğindedir. (Özdemir, 2013)

Muhasebe bilgi sisteminde üretilen bilgilerin, kullanıcıları olumsuz etkilememesi için bilgiler; doğru, dürüst ve güvenilir olmalıdır. Finansal bilginin üretilmesi ve ilgili taraflara raporlanması yönetime aittir. (Anıl Keskin, 2010, s. 7)

Finansal bilgi temel olarak değerlendirildiğinde İktisat, özel olarak incelendiğinde ise Muhasabe-Finans bilim dalları ile bağdaştırılmaktadır. Bu kapsamda İktisatçılar ve Muhasebeciler açısından farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. İktisadi temelde değerlendirilecek olunursa finansal bilgi, makro ve mikro düzeyde ele alınmaktadır. Mikroekonomi tarafından incelendiğinde; üretim tarafıyla her işletmeyi, tüketim tarafıyla da her birey veya hane halkını etkilemiş ya da etkilemesi muhtemel olayların incelenerek çeşitli görsel unsurlarla bilgi aktarımının sağlandığı gerçekler bütünüdür. Mikro iktisadi düzeyde finansal bilgi, başka bir açıdan işletmelerin finansal tablo verilerinden elde edilebilen finansal nitelikteki muhasebe bilgilerini içermektedir. Makroekonomik açıdan bakıldığında ise; bir ekonominin temelini oluşturan cari açık, faiz dışı fazla, dış ticaret rakamları, yıllık bütçe planları, toplam istihdam gibi bilgileri belirtmek için kullanılmaktadır. (Özdemir, 2013)

Finansal bilgi, işletmeleri anlamlı kılan ana unsurlardan biridir. (Lindridge & Andrew, 2011, s. 131) Finansal bilgi, finansal faaliyetlerde bulunan kurumlarının temel girdileri ile işlemlerin yürütme aracı ve en nihayetinde çıktılarının kaynağını meydana getirmektedir. Öncelikle finansal bilginin temelini, muhasebenin yanında finans, ekonomi ve bu çerçevede değerlendirilen konular oluşturmaktadır. Finansal bilgi; finansal nitelik taşıyan, finansal sistemin doğrudan veya dolaylı etkileyen, en başta muhasebe işlemleri ile işlerlik kazanıp finansal tablolara aktarılan bilgi olarak da tanımlanmaktadır. (Turan, 2019)

1.1.1. Finansal Bilginin Amacı ve Önemi

Yatırımcıların çıkarlarını korumak, denetçiler tarafından hazırlanan raporların doğru ve bağımsız olarak hazırlanması kapsamında kamu yararını gözetmek, güvenilir, karşılaştırılabilir ve doğru finansal bilginin sunumunu sağlamak, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK)'nın en temel amacı olarak tanımlanmıştır. (www.kgk.gov.tr)

Finansal bilgi; kullanıcıların kararlarında değişikliğe yol açabilir. Kullanıcıların geleceğe ilişkin karar almalarında yol gösterici olabilir. (International Accounting Standards Board[IASB], 2010, s. 17)

Finansal bilgi, işletmelerin faaliyetlerini ve performansını değerlendirme kapsamında yöneticiler ve paydaşlar açısından önem taşımaktadır. Finansal bilgi bir organizasyonda;

- Nakdi, likiditeyi ve borçların ödenebilirliğini yönetmede,
- İşletme içi faaliyetleri kontrol etmede,
- Planlamada,
- Karar vermede,
- Performans ölçümünde,
- Kaynak dağıtımında

önemli rol oynamaktadır. Yöneticiler ayrıca finansal konularında koydukları amaçları başarmada, harcama limitlerini belirlemede, personel alımı ve eğitiminde, yeni varlıklara yatırım yapmada, finansal açıdan teşviklerin oluşturulması gibi finansal bilgilerden etkilenmektedir. Finansal bilgi özellikle işletmelerde özellikle kâr amacı doğrultusunda kullanılmaktadır. Finansal bilgi yöneticilere; müşterilerine daha kaliteli hizmet sunmada, sosyal sorumluluk faaliyetleri kapsamında yeterli fonları biriktirmede, kar sağlama ve ödenebilirlik kabiliyeti içinde kalmada ve değer yaratmada yardım etmektedir. (Lindridge & Andrew, 2011)

Finansal raporların karmaşık ve anlaşılır olmaması finansal tablo kullanıcıları açısından tehdit unsuru olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu tehditlerden birisi, gereğinden fazla finansal bilgiye yer verilmesidir. Kullanıcıların aşırı derecede finansal bilgiye maruz bırakılması; finansal raporlardan verim alınamaması ve finansal

bilgileri verimli kullanamamasına neden olmaktadır. (Parrish, 2019, s. 30) Bundan dolayı finansal raporların sade, öz, anlaşılır ve açık olması önem taşımaktadır.

Finansal bilgilerin asimetrik bilgi sorununu doğurmaması adına olabildiğince gerçeğe uygun ve doğruyu yansıtmaları önem arz etmektedir. Asimetrik bilginin oluşturacağı ters seçim ve ahlaki riziko ihtimallerini bertaraf edebilmek için finansal raporların kalite yönü ihmal edilmemelidir. Finansal raporlar, finansal tabloları sunanlar ile finansal tablo kullanıcılarının karşılıklı ihtiyaçlarının karşılandığı ortamdır. Bu kapsamda bilgi asimetrisinden kaynaklanabilecek olumsuz bir durum, her iki taraf açısından da sakıncalı sonuçlar doğurabilmektedir.

1.1.2. Finansal Bilginin Oluşum Süreci

Genel olarak finansal bilgilerin oluşum sürecinde, muhasebe faaliyetleri ilk aşamayı oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin devamında oluşan finansal tablolar ve bu tablolardan yapılan analiz ve sonuçların yorumları aracılığıyla finansal bilgiler oluşmaktadır. Finansal bilgilerin oluşumunda temel finansal tablolar ile yardımcı finansal tablolar ve faaliyet raporları rol oynamaktadır. (Turan, 2019, s. 37)

İşletmelerde bir finansal bilginin oluşum süreci, işletme içinde yapılan bir işlemle başlar. Sonrasında işlemin finansal nitelikte olup olmadığı tespit edilir. İşlem finansal nitelikte ise söz konusu işlemin muhasebesel kayıt işlemleri gerçekleştirilir. Bu işlemler ilk aşamada faaliyetlerin belgeleri dönüştürülmesi ile başlar. Daha sonra ilgili belgeler, yevmiye hesaplarına tarih sırası ile kaydedilir. Yevmiye defterine kaydedilen belgeler bir sonraki aşamada büyük defter (defter-i kebir) hesaplarına kaydedilir. İlerleyen aşamada büyük deftere kaydedilen belgeler, ilgili işletmenin mizanına ve K/Z hesaplarına devredilir. Son aşamada işletme mizanından bilanço, K/Z hesaplarından gelir tablosu hazırlanır. Finansal tabloların yayımlanması ile kullanıcılara analiz etmek üzere finansal bilgiler sunulur.

Finansal bilginin oluşumu, doğrudan ve dolaylı finansal bilgi oluşumu olmak üzere 2 grupta incelenmektedir. Doğrudan finansal bilgi oluşumu, direkt muhasebe sürecine dahil olan makbuz, fatura gibi belgelerin finansal tablolara dönüşmesini izleyen bir süreçtir. Dolaylı finansal bilgi oluşumu; muhasebe işlemlerinin bir parasal

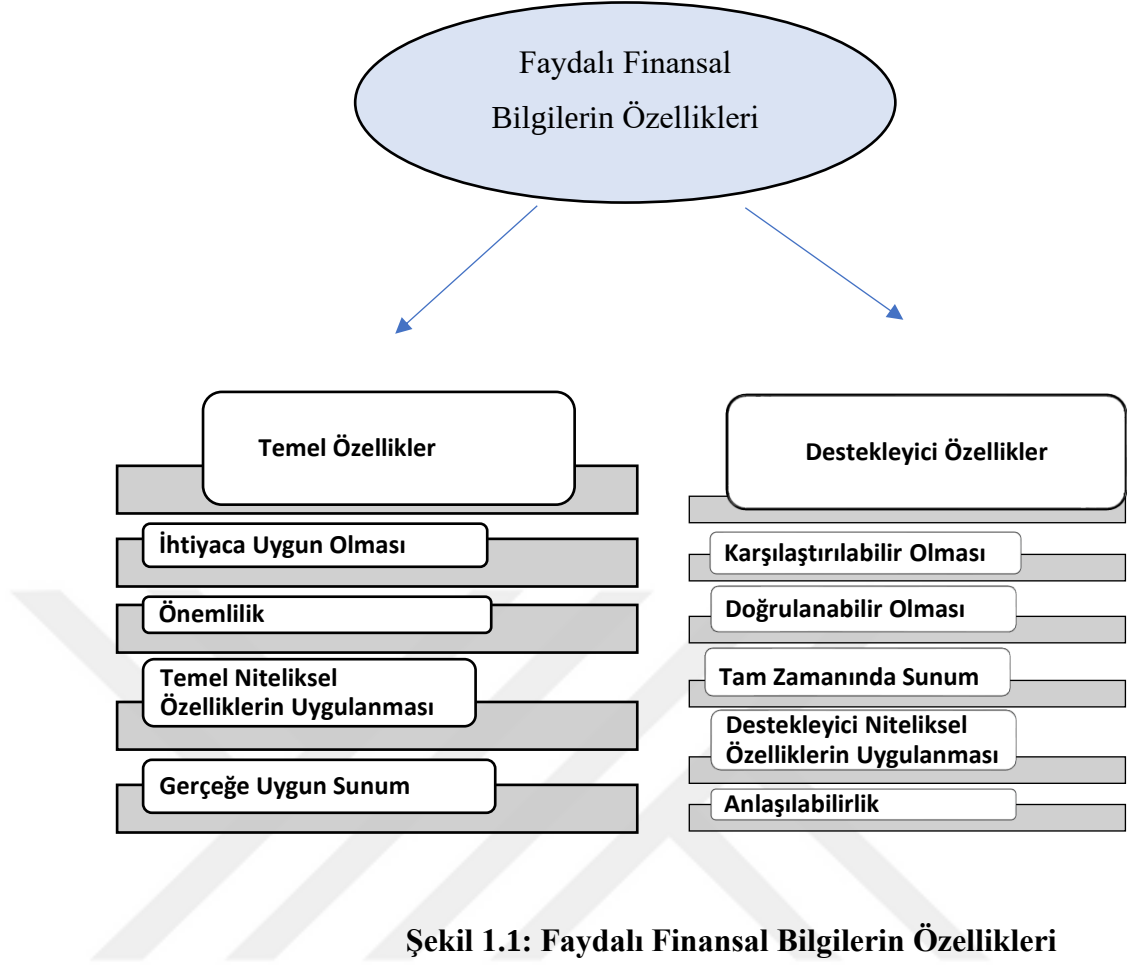
işleme doğrudan konu olmadan finansal tablolar üzerinde etkide bulunmasıdır. (Turan, 2019, s. 41) Bu kapsamda; döviz kurlarında ve emtia fiyatlarında meydana gelebilecek oluşabilecek dalgalanmalar finansal tablo kalemleri üzerinden değerlendirme farkları yaratmak suretiyle dolaylı bir etki oluşturacaktır.

Bir mal veya hizmet alışverişinin tarafları, yeri, zamanı, miktarı, fiyatı finansal bilgi kapsamına girmektedir. Finansal bilgi olarak kabul edilen veriler, belgelere dayalı olup kendine özgü prensipleri vardır. (Ersoy, 2014)

1.1.3. Finansal Bilginin Özellikleri

Faydalı bir finansal bilgi; doğrulanabilir, karşılaştırılabilir, zamanında ve anlaşılabilir olduğu takdirde gelişir. (IASB, 2010, s. 16) Finansal bilgiler, işletmelerin geçmiş bilgileri ile geleceğe yönelik planların yapılmasına ve kararların alınmasına katkıda bulunur. (Demir, 2010)

Finansal bilginin fayda sağlaması; ihtiyaca uygun olarak hazırlanmış olması ve sunmuş olduğu bilgilerin gerçeğe uygun olarak sunulmuş olmasına bağlıdır. KGK (2018)'e göre faydalı finansal bilgilerin özellikleri 2'ye ayrılmaktadır. İlgili ayrım Şekil 1.1'deki gibidir (KGK, 2018):

KGK tarafından 2018 yılında sunulan Kavramsal Çerçeve Raporuna göre faydalı finansal bilgilerin özelliklerine ilişkin detaylı açıklamalar aşağıdaki gibidir:

1.1.3.1. Temel Özellikler

Faydalı finansal bilgilerin temel özellikleri ihtiyaca uygun olma, önemlilik, temel niteliksel özelliklerin uygulanması ve gerçeğe uygun sunumdur.

İhtiyaca Uygunluk

Finansal bilgilerin ihtiyaca uygun olması, karar verme süreçlerindeki fark yaratma gücüyle ilintilidir. Bir finansal bilgi; tahmin, doğrulama ya da her iki değeri birlikte karşılıyorsa bu bilgi ihtiyaca uygun olarak değerlendirilmektedir. Gelecekteki sonuçları tahmin edebilme aşamasında finansal bilgi, tahmin değerine sahiptir. Ayrıca finansal bilgi, önceki değerlendirmeleri doğruluyorsa veya değiştiriyorsa doğrulama

değerine sahiptir. Eğer bir finansal bilgi tahmin değerine sahipse doğrulama değerine de sahiptir.

Önemlilik

Eğer bir finansal bilgi, kullanıcıların kararlarını etkileme özelliğine sahipse o bilginin önemli nitelikte olduğundan bahsedilmektedir. Diğer bir deyişle önemlilik; ihtiyaca uygunluğun, işletmeye özgü olan tarafıdır. Finansal bilgilerin her bir kullanıcının ayrı ihtiyacına hitap ettiğinden bilgilerin doğru, tarafsız ve makul güvence taşınması önem arz etmektedir.

Gerçeğe Uygun Sunum

Finansal bilgiler amaçladığı ekonomik olaylar açısından gerçeğe en yakın bir şekilde sunulmalıdır. Buna göre bir finansal bilginin hatasız, tam ve tarafsız olması gerekmektedir. Tam olarak hazırlanan bir sunum; sunulan tanımlamalar ve açıklamaların tüm bilgilerini içerir. Ayrıca gerçeğe uygun sunum finansal bilginin tarafsız olarak sunulmasını da gerekli kılar. Finansal bilgi, kullanıcıların kararlarını olumlu veya olumsuz yönde artıracak nitelikte olmamalıdır. Tarafsız sunum ihtiyatlı davranışla destelenmelidir. İhtiyatlı davranmak; aktif toplamın veya gelir ve karların olduğundan yüksek, borçlanmaların ve giderlerin olduğundan düşük gösterilmemesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca tam tersi bir durumun da yaşanmaması gerekmektedir. Bu türden hata veya hileler gelecekteki sunumların da hatalı veya hileli gerçekleştirilmesine yol açabilmektedir. Ancak gerçeğe uygun sunum, bilgilerin her bakımdan doğru olduğu anlamını taşımaz. Hatasız bir sunum; sunulan bilgilerin tanımlanmasında hata ve hilelerin olmaması, bilginin elde edilmesindeki sürecin doğru bir biçimde seçilmiş ve uygulanmış olması anlamına gelmektedir.

Temel Niteliksel Özelliklerin Uygulanması

Temel niteliksel özelliklerin uygulanmasına ilişkin ilk süreç, kullanıcılara faydalı olabilecek ekonomik olayların belirlenmesidir. Devamında ise ihtiyacı en etkili şekilde karşılayacak bilgi türü belirlenmelidir. Son olarak da bilginin mevcudiyet durumu ve gerçeğe uygun sunumu sağlayıp sağlayamayacağı tespit edilmelidir. Eğer

finansal bilgi tüm bu özelliklere sahipse temel niteliksel özellikleri yerine getirmiş sayılır.

1.1.3.2. Destekleyici Özellikler

İhtiyaca ve gerçeğe uygun finansal bilginin faydasını artıran özellikler; karşılaştırılabilir olma, doğrulanabilir olma, tam zamanında sunum ve anlaşılabilir olma şeklinde ifade edilebilir. Destekleyici özellikler, ekonomik olayların sunumunda kullanılacak iki yöntemin ihtiyaca ve gerçeğe uygun sunum gerçekleştirdiği durumlarda, hangisinin kullanılacağına karar verilmesine yardımcı olur.

Karşılaştırılabilirlik

Raporlama yapılan işletme ile ilgili finansal bilgiler, benzer işletmelerle veya aynı işletmenin önceki dönemlerle karşılaştırılabilir olduğu durumda faydalıdır. Karşılaştırılabilirlik, kullanıcıların yatırım süreçleri ile ilgili kararlarını verirken raporlama yapılan işletme veya benzer diğer işletmeler arasında seçim yapabilmesi, alternatifleri değerlendirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca kalemler arasındaki benzerlikler ile farklılıkların belirlenebilmesini sağlayan niteliksel bir özelliktir. Karşılaştırılabilirlik yapılabilmesi için finansal bilginin diğer özelliklerinden farklı olarak en az iki kalemin bulunması gerekmektedir. Temel niteliksel özellikler sağlandığı takdirde belli bir seviyede karşılaştırılabilirliğe ulaşılmaktadır.

Doğrulanabilirlik

Doğrulanabilirlik, bilgili ve bağımsız gözlemcilerin finansal bilgilerin gerçeğe uygun sunulup sunulmadığı konusunda görüş birliğine varmaları anlamına gelmektedir. Doğrulama; direkt veya endirekt olabilmektedir. Direkt doğrulama, tutar veya sunumun doğrudan gözlem yapılarak doğrulanması demektir. Mevcut nakdin sayılması söz konusu duruma örnektir. Endirekt doğrulama ise bir modele veya formüle dahil olan girdilerin kontrol edilerek ve aynı yöntemi kullanarak çıktıların tekrar hesaplanması anlamına gelmektedir. İşletmede bulunan stokların defter değerinin miktar ve maliyet gibi girdilerle doğrulanması ve dönem sonunda yer alan

stokun FİFO gibi aynı maliyet akış yöntemi kullanılarak yeniden hesaplanması ilgili duruma örnek verilebilir.

Zamanında Sunum

Finansal bilgilerin, kullanıcıların kararlarını etkileyecek bir zamanda sunulması gerekmektedir. Genelde bilgilerin zaman geçtikçe faydası azalmasına rağmen bir kısım bilgiler, finansal tablo paydaşlarının eğilimlerini belirleme ve sonrasında değerlendirmeye gereksinim duyması nedeniyle raporlama süresi tamamlandıktan bir süre sonra daha kullanışlı olabilmektedir.

Anlaşılabilirlik

Finansal raporlar, işletmenin faaliyetleri ile ilgili temel seviyede bilgisi olan, finansal bilgileri analiz eden ve değerlendiren kullanıcılar için hazırlanmaktadır. Finansal bilgilerin anlaşılabilir olması, açık ve sade bir biçimde oluşturulması ve sunulmasına bağlıdır. Bazı olayların karmaşık ve anlaşılmaz olduğu durumlarda bu bilgilerin sunulan raporun dışında bırakılması gerekmektedir. Aksi takdirde bilgilerin tam olarak anlaşılmaması, karar verme süreçlerinden yanılmaya yol açabilmektedir.

Destekleyici Özelliklerin Uygulanması

Destekleyici özellikler, bir sıra izlemeyen ve tekrarlayan bir süreçtir. Bu özellikler olabildiğince azami bir noktaya yükseltilmelidir. Finansal bilgiler, ihtiyacı karşılamadığı ve gerçekçi bir şekilde takdim edilmediğinde ilgili bilgileri faydalı kılmamaktadır. Bazı durumlarda bir özelliğin belirli bir seviyeye yükseltilmesi için diğer bir özelliğin azaltılması durumu oluşabilmektedir. Söz gelimi; yeni bir standart ileriye dönük uygulandığında karşılaştırılabilirlikte geçici bir süre azalma yaşansa da uzun vadede değerlendirildiğinde ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe en yakın sunumun geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

1.1.4. Finansal Bilgilerin Sınıflandırılması

Finansal bilgiler işletmelerin finansal tablo kullanıcılarına sağlayacağı en önemli bilgilerdendir. Kullanıcıların karar verme süreçlerinde yol gösterici niteliktedir. Önemli olarak kabul edilen ve bu kapsamda değerlendirilen bilgilerin sunumunda yapılacak bir hata veya hile hem sunulan işletmenin karakterinde hem de kullanıcıların karar verme süreçlerinde zafiyete yol açabilmektedir.

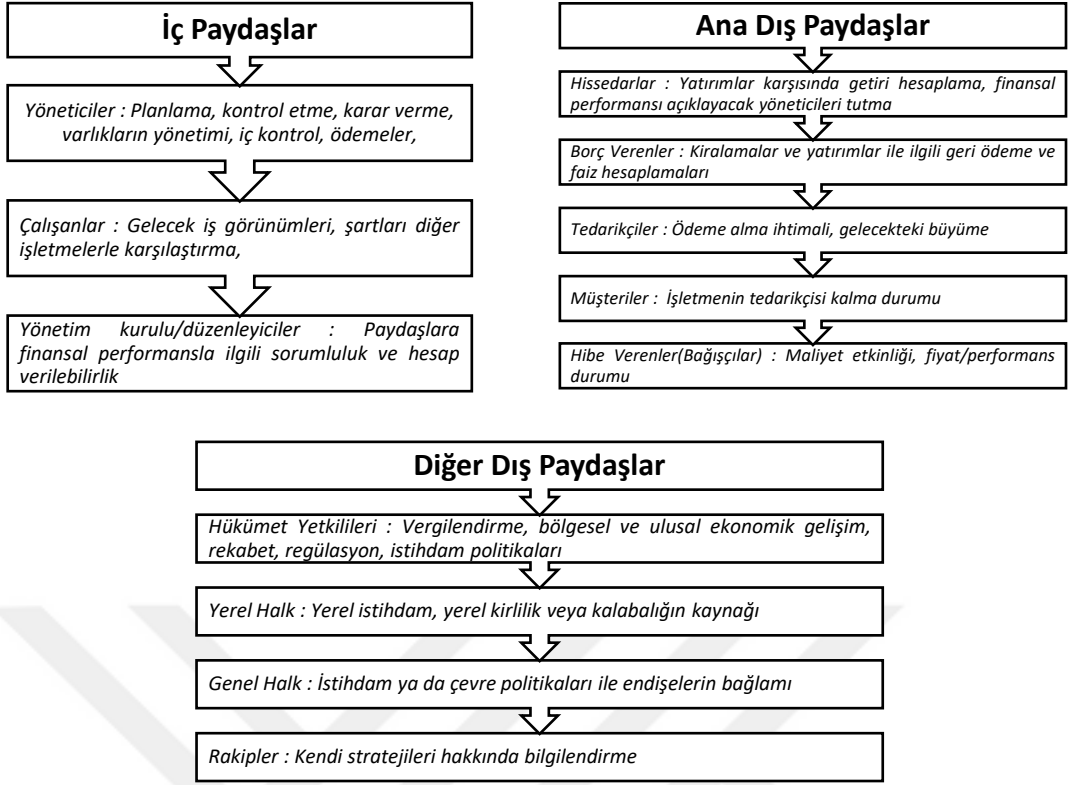
Finansal bilgiler; durumu ve başarıyı ifade eden olmak üzere temelde iki sınıfta değerlendirilmektedir. Durumu belirten finansal bilgiler, bilançoda yer alan aktif/pasif karakterli hesapları içermektedir. Başarıyı ifade eden finansal bilgilere bakıldığında sonuçları itibarıyla gelir ve gider karakterli hesapları ifade etmektedir. (Ersoy, 2014)

1.1.5. Finansal Bilgi Kullanıcıları ve Bilgi İhtiyacı

Finansal bilgi, finansal tablolarda toplanır ve kullanıcıların hizmetine sunmak üzere raporlanır. Finansal bilgilerin kullanım amacı her paydaş bazında farklılık göstermektedir. İşletmelerin paydaşları iç ve dış paydaşlar olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir.

Lindridge, ve Andrew (2011)'e göre işletmelerin finansal bilginin kullanımı açısından iç paydaşları; yöneticiler, yönetim kurulu, çalışanlar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümetin seçilmiş üyeleri, kurul veya yönetim komiteleri, vb. paydaşları kapsamaktadır. İşletmelerin dış paydaşları ise müşteriler, yönetimde yer almayan hissedarlar, borç veren kuruluşlar, tedarikçiler, hibe verenler, hükümet yetkilileri ve bölge halkından oluşmaktadır.

Her paydaş finansal bilgiyi kendi bakış açısından değerlendirmektedir. Örneğin; kreditorler işletmenin finansal performansı ile ilgilenirken, çalışanlar işletmenin karlılığı ve istikrarı açısından üzerinde durmaktadır. Hissedarlar işletmeye sundukları sermaye karşılığında kazanç elde etmek istemektedir. Tedarikçiler işletmenin güvenilirliğini dikkate almaktadır. Şekil 1.2'de yer aldığı üzere finansal bilgi paydaşlarının finansal bilgileri kullanım nedenlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

Şekil 1.2: Finansal Bilgi Paydaşlarının Finansal Bilgi Kullanım Nedenleri

Her işletmenin özgün hedefleri ve amaçları olmakla birlikte temelde karlılık, süreklilik ve topluma hizmet unsurları, tüm işletmeler için ortak paydada yer almaktadır. Bu kapsamda paydaşların finansal bilgiyi doğru analiz etmesi önem arz etmektedir. Her paydaş temel amaçların yanı sıra kendi açısından, ihtiyaçları doğrultusunda finansal bilgileri yorumlamaktadır. İşletmelerin finansal tablolarında raporladığı finansal bilgiler her paydaş tarafından farklı bir nedene dayanmaktadır. Bundan dolayı finansal bilgilerin sunumu hem raporlayan hem de kullanan açısından önem arz etmektedir.

1.1.6. Finansal Bilginin Sınırları

Finansal tabloların kullanıcılara sunmuş olduğu birçok faydalı bilgiye rağmen, söz konusu bilgilerin faydası raporlama sürecinde bazı etkenler tarafından kısıtlanmaktadır. Bu kısıtlamalar öncelikle finansal bilgilerin raporlanmasıyla ilişkili maliyetlerden kaynaklanmaktadır. Bilgi nihayetinde bir kaynaktır ve sağlanması maliyetlidir. Finansal bilginin değeri, bilgileri kullananlar tarafından elde edilen faydalar tarafından belirlenmektedir. Bilginin değerli olabilmesi için maliyetinin

kullanıcılara sağladığı faydalardan daha az olması gerekir. Bu nedenle, bilginin miktarı ve rapor edilen bilgilerin türü, maliyetler ve faydalarla sınırlıdır. (Ingram ., Baldwin vd., 2007, s. 143)

Finansal tabloların geçici nitelikte olması, öznel yargılara dayanarak gelirin hesaplanabilmesi, finansal tablolarda sunulan rakamların mütemadiyen doğru ve kesin olmaması, farklı dönemlerde farklı para birimleri üzerinde yapılan işlemleri yansıtması, işletmeye ilişkin tüm bilgileri içermemesi ve işletmenin finansal durumunu etkileyen tüm etmenleri göstermemesi finansal tabloların sınırlarını oluşturmaktadır. (Akgüç, 2011)

1.2. Finansal Raporlama ve Denetim

İşletmeler finansal bilgileri, finansal raporlama aracılığıyla kullanıcılara sunmaktadır. Finansal raporlamanın kalitesi sunduğu faydaya bağlıdır. Doğru, zamanında, anlaşılır bir raporlama hem yüksek verim sağlayacak hem de denetim açısından gerçekçi bir rehber oluşturacaktır.

Denetçiler denetim süresince finansal raporlamanın sunduğu bilgileri kullanmaktadır. Denetçilerin görüşlerini doğru bir şekilde oluşturmaları açısından finansal bilgilerin kalitesi önem arz etmektedir. Denetim süresince denetçiler, işletmelerin muhtelif finansal tablolarından ve faaliyet raporlarından yararlanmaktadır. Raporlardaki ve tablolardaki bilgilerin gerçekçi olması, bağımsız denetim raporlarından sunulacak görüşlerin kalitesi ile doğru orantılıdır.

1.2.1. Finansal Tablolar

İşletmelerin faaliyetleri karmaşıktıkça, geleceğe dair endişeleri de artmaktadır. Günümüzde işletmeleri sadece yönetim kadrosuna bırakmanın güvenilir olmadığı görülmektedir. Bundan dolayı işletmelerin endişelerinin nicel analizlerle ortaya konulması, yorumlanması ve bu doğrultuda karar alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. İşletmelerin finansal başarısızlığı, kendileri kadar bulundukları sektör ile ülke açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Söz konusu başarısızlık sadece firmanın kendisini değil, diğer işletmeler, sektörler, ekonomiler ve ülkelere de

bulaşması açısından daha da önem kazanmaktadır. Hem işletmeler hem de kredi veren kuruluşlar, bireysel ve kurumsal yatırımcılar işletmelerin finansal performanslarını yakından takip etmekte ve finansal başarısızlığa uğrama olasılığını tahmin etmeye çalışmaktadır. (Gündoğdu, 2018, s. 89)

Finansal tablolar, işletmenin dış çevresine, işletme hakkında finansal bilgileri sunmanın en temel araçları olup işletmenin finansal ve faaliyet sonuçlarını para birimi cinsinden göstermektedir. (Erdoğan, 2018, s. 5)

Finansal bilgilerin oluşumunda bilanço, gelir tablosu gibi temel finansal tabloların yanında diğer muhtelif finansal tablolar ve faaliyet raporları da bilgi kaynağı sağlamaktadır. Finansal bilgi, finansal değerlendirmeler ile anlam kazanır ve finansal tablolar üzerinde etkide bulunarak yönetim kurulu kararları (YKK), Hazine Müsteşarlığı (HM), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) gibi kurum veya kuruluşların mevcut ya da ileride oluşabilecek finansal rejimlerine yönelik kararlarına yön verebilmektedir. (Turan, 2019)

Tablo 1.1: İşletmelerin Finansal Tabloları

Genel Finansal Tablolar	Özel Finansal Tablolar
Bilanço (Finansal Durum)	Fon Akım Tabloları
Gelir Tablosu (Finansal Performans)	Kar Dağıtım Tabloları
Nakit Akış Tabloları	Satışların Maliyeti Tabloları
Öz kaynak Değişim Tabloları	Net İşletme Sermayesi Değişim Tabloları
Dipnotlar ve Açıklayıcı Notlar	

Finansal tablolar, işletmelerin finansal durumları ile finansal performanslarının biçimlendirilmiş halidir. Finansal tablolar; işletmelerin finansal durumuna, finansal performansına ve nakit akışlarına ilişkin kullanıcıların ekonomik kararlar almasına yönelik fayda sağlayacak bilgileri sunmaktadır. Söz konusu tablolar ayrıca yöneticilerin, kaynakları nasıl kullandığının da sonuçlarını göstermektedir. Finansal tablolar işletmelere ilişkin; varlıklar, borçlar, öz kaynaklar, gelir-giderler, ortakların yaptığı katkılar, ortaklara yapılan kar dağıtımları ve işletmenin nakit akışlarına ilişkin bilgileri göstermektedir. Finansal tablolarda raporlanan bilgiler önceki dönemlerde karşılaştırmalı olacak şekilde yer alır. Bilgilerin karşılaştırılabilirliğinin artırılması,

finansal bilgilerdeki eğilimlerin değerlendirilmesini sağlamakta ve kullanıcıların ekonomik kararlar almalarına yardımcı olmaktadır. (Türkiye Muhasebe Standartları [TMS] 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı, 2009)

Finansal tablo setleri, Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) ve Vergi Usul Kanunu (VUK) bazında farklılaşmaktadır. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) gereğince VUK kapsamında düzenlenen tablolar; bilanço, gelir tablosu, fon akım, nakit akış, kar dağıtım, öz kaynak değişim ve satışların maliyeti tablolarından oluşurken Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı çerçevesinde TFRS kapsamında düzenlenen tablolar; finansal durum ve performans tabloları ile nakit akış, öz kaynak değişim tabloları, önemli nitelikte muhasebe politikaları ve diğer muhtelif açıklayıcı bilgileri kapsayan dipnotları içermektedir.

Finansal bilgiler bir araçtır ve kullanamayan veya kullanmak istemeyen veya kötüye kullananlara doğrudan yardımcı olamamaktadır. Bununla birlikte, finansal raporlar hem profesyonel olmayanlar hem de profesyoneller tarafından doğru şekilde kullanmayı öğrenmeye istekli olan herkes tarafından kullanılabilirler. Finansal raporlar, yalnızca bazılarının anlaması zor olduğu veya bazı yatırımcıların veya alacaklıların kullanmamayı tercih ettiği için ilgili bilgileri hariç tutmamalıdır. (Financial Accounting Standards Board [FASB], 1998, s. 102)

Karapınar ve Zaif'in (2013) çalışmasına göre finansal bilgiler, finansal raporlama sisteminde yer alan tablolar seti ile diğer muhtelif kaynaklardan elde edilmektedir. Bu kaynaklardan edinilen bilgiler, bir bütün olarak değerlendirilip finansal bilgi kullanıcılarının amaçları kapsamında analiz edilmektedir. Buna göre finansal raporlar, genel ve özel finansal tablolar seti olmak üzere 2 grupta incelenmektedir. Genel amaçlı finansal tablolar setinde başta bilanço ve gelir tablosu bulunmakla birlikte nakit akış, öz kaynak değişim tabloları ile açıklayıcı dipnotlar yer almaktadır. Özel amaçlı finansal tablolar kapsamında ise satışların maliyeti, kar dağıtım ve katma değer tabloları bulunmaktadır. Bunlarla birlikte finansal bilgilerin elde edildiği diğer kaynaklar; işletmelerin faaliyet ve denetim raporları başta olmak üzere bildirimler, iktisadi istatistikler ve finansal kuruluş değerlendirme raporlarını içermektedir. Finansal bilgileri kullanan paydaşlar ise ortaklar, yöneticiler, devletin

muhtelif birimleri, çalışanlar, kredi kuruluşları, müşteriler, tedarikçiler, denetim şirketleri, potansiyel yatırımcılar, araştırmacılar ve sivil toplum örgütleridir.

26.12.1992 tarihli Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği kapsamında ise işletmelerin finansal tabloları; temel ve yardımcı olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır. Temel finansal tablolar bilanço ve gelir tablosunu içerirken yardımcı ve destekleyici tablolar; kar dağıtım, öz kaynak değişim, fon akım, nakit akış ve satışların maliyeti tablolarını kapsamaktadır. Finansal tablolarda bulunan bilgilerin paydaşlar tarafından en verimli şekilde kullanılması için söz konusu tablolar; anlaşılır, güvenilir, ihtiyaca uygun, karşılaştırılabilir ve ayrıca zamanında düzenlenmiş olmalıdır. İlgili tebliğe göre işletmelerin finansal tabloları aşağıda özetlenmiştir:

1.2.1.1. Genel Amaçlı Finansal Tablolar

Temel finansal tablolar, her işletmenin belli bir dönem için finansal durumu ile finansal performansını kullanıcılara sunan tablolardır. Paydaşların firma hakkında karar verirken yararlanacakları en baz göstergedir. Her işletmenin olmazsa olmaz bu tabloları bilanço ve gelir tablosudur. İlgili tablolar ile birlikte sunulan diğer genel amaçlı finansal tablolar; nakit akış ve öz kaynak değişim tabloları ile açıklayıcı notlar ve dipnotları içermektedir.

Bilanço (Finansal Durum Tablosu)

Finansal durum tablosu; belli bir tarihte işletmelerin varlıklarını ve yükümlülüklerini sunan tablolardır. Aktifte yer alan varlıklar, en nakit olandan daha az nakit olana doğru sıralanmaktadır. Aynı şekilde kaynaklar da en kısa vadeliden en uzun vadeli kaynağa göre sıralanmaktadır. Bilanço ayrıca muhtelif kaynaklarda “Finansal Durum Tablosu” olarak da geçmektedir.

Gelir Tablosu (Finansal Performans Tablosu)

İşletmelerin bir dönem içerisinde elde ettiği gelirler, katlandığı maliyetler, giderler ve nihayetinde elde edilen dönem net kârını/zararını gösteren tablodur. Söz

konusu tablo ayrıca muhtelif kaynaklarda “Finansal Performans Tablosu” olarak da yer almaktadır.

Nakit Akış Tablosu

Bir işletme bünyesinde belirli bir dönemde oluşan nakit akışları, nakit akış tablosu tarafından izlenmektedir.

Nakit akış tabloları işletmelerde, nakit akışların kaynaklarını ve kullanım yerlerini gösteren tablolardır. Bu tablolar, belirli bir dönem için işletmenin oluşturduğu nakit tutarlarını raporlamaktadır. (Gündoğdu, 2019, s. 224)

Öz kaynak Değişim Tablosu

Bir dönem içerisinde öz kaynak kalemlerinde meydana gelen değişimleri sunan tablolar, öz kaynak değişim tablolarıdır. Bu tabloların düzenlenmesindeki amaç, şirketlerde öz kaynak kalemlerinde yaşanan değişimlerin topluca gösterilmek istenmesidir.

Dipnotlar ve Açıklayıcı Notlar

Dipnotlar; finansal durum ve performans tabloları ile öz kaynak değişim ve nakit akış tablolarında sunulanlara ilave olarak açıklanan bilgilerdir. Bu bilgiler, ilgili tablolarda sunulan kalemlere ilişkin metinsel açıklamalar ve alt sınıfların yanında finansal tablolara yansıtılamayan kalemler hakkında bilgi sağlamaktadır. (TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı, 2009)

İşletmelerin finansal tabloların faydalanıcılar tarafından anlaşılabilmesi için ve karar süreçlerinde etkili olabilmesi için iyi bir şekilde anlaşılması ve yorumlanması gerekmektedir. Bunun için salt özet bilgiler yeterli olamamaktadır. Bununla birlikte özet bilgilerin açıklamalarına da ihtiyaç duyulmaktadır. Finansal tablolarda söz konusu görevi yerine getiren dipnotlar, finansal tabloların da ayrılmaz parçasıdır. (Gündoğdu, 2019, s. 306)

İşletmelerin bağımsız denetime tabii olup olmamasına göre dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlar farklı yerlerde ve şekillerde gösterilmektedir. Bağımsız denetime tabii şirketlerin dipnotları, bağımsız denetçi tarafından onaylanan bağımsız denetim raporu (BDR) içerisinde, açıklanacak tutarın veya bilginin hemen altında yer almaktadır. Bağımsız denetime tabii olmayan şirketlerin dipnotları, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) veya Yeminli Muhasebeci Mali Müşavir (YMMM) tarafından onaylanan Kurumlar Vergisi Beyannameleri (KVB) ile Geçici Vergi Beyannamelerinin (GVB) gelir tablosundan sonraki kısımlarında yer almaktadır.

Bağımsız denetim raporlarında açıklanmaya değer hususlar genelde numaralandırılır ve yıldız (*) şeklinde belirtilir. Bağımsız denetim raporlarında mali verilerin açıklamalarına yer verilirken KVB ve GVB'lerde hesap açıklamaları yer almaz. Ayrıca şirketlerin genel geçici ve genel kesin mizanları da birer finansal bilgi niteliğindedir. Ancak mizanlar dipnot içermemekle birlikte, mizandaki kalemler, alt kırılımları ve detayları ile kullanıcılara sunulur. Mizanlarda yer alan nazım hesaplarda verilen garanti, teminat, vb. bilgiler sunulur ve bu bilgiler özellikle kredi veren kuruluşların değerlendirmelerinde önem taşımaktadır.

Kurumlar Vergisi Beyannamelerinde bilanço ve gelir tablosu dipnotları ayrı ayrı belirtilir. Bilanço dipnotlarında genel olarak; kayıtlı sermaye, aktif değerlerin sigorta tutarı, bir borca karşılık kişi veya kurumlara verilmiş teminatlar, döviz alacakları – borçları yer almaktadır. Gelir tablosu dipnotlarında ise başta amortisman giderleri, finansman giderleri, karşılık giderleri olmak üzere muhtelif finansal bilgiler bulunmaktadır. Kalan kısımda ise transfer fiyatlandırması, kar dağıtımı ile ilgili bilgiler ve yabancı para pozisyonuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Bağımsız denetim raporlarında ise finansal bilgi dipnotlarında bilanço ve gelir tablosu şeklinde bir ayırım bulunmamakla birlikte finansal kalemlerin yanında dipnot referansları bulunmaktadır. İlgili referanslar aracılığıyla finansal bilgilerin detaylarına erişilmektedir. VUK'a göre şirketlerin finansal tablolarında yer kalemlerin içeriklerine detay mizanlarda erişilmekle birlikte, bağımsız denetim raporlarında bu görevi dipnotlar görmektedir. Dipnotlarda yer alan diğer bilgiler, KVB'ler ile benzerlik taşımaktadır.

1.2.1.2. Özel Amaçlı Finansal Tablolar

İşletme paydaşları, farklı konularda bilgi edinmek istediklerinde bilanço ve gelir tablosu dışında ilave olarak bazı finansal tablolara da ihtiyaç duyabilmektedir. Sözelimi; işletmenin nakit girişlerini ve çıkışlarını incelemek isteyen bir paydaş, nakit akış tablosundan, fon girişlerini ve çıkışlarını incelemek isteyen diğer bir paydaş fon akım tablosundan yararlanacaktır. İşletmelerin yararlanabilecekleri yardımcı finansal tablolar; fon akım, kar dağıtım, satışların maliyeti tabloları ile net işletme sermayesi değişimi tablosundan oluşmaktadır.

Fon Akım Tablosu

İşletmelerin faaliyetlerini finanse etmek için sağlamış olduğu kaynakları ve söz konusu kaynakların kullanım yerlerini gösteren, finansal performanstaki değişimleri sunan tablolar, fon akım tablolarıdır.

İlgili tablolar, “nereden geldi nereye gitti” tablosu olarak da belirtilmektedir. İlgili tablolar, bir işletmenin belli bir faaliyet dönemi içerisinde finansal durumunda meydana gelen değişim ile yatırım ve finansman faaliyetlerinin etkilerin finansal tablo kullanıcılarına ve taraflara sunulması için hazırlanmaktadır. (Toroslu ve Durmuş, 2015, s. 30)

Kar Dağıtım Tablosu

Firmaların dönem kârının dağıtım şeklini sunan tablolara kar dağıtım tablosu denilmektedir. Bu tabloların düzenlenmesindeki amaç, şirketlerde dönem kârından ödenecek vergiler, bırakılan yedekler ile ortaklara dağıtılacak kâr paylarının (temettü) ifade edilmesi ve hisse başına kar ve temettü tutarlarının hesaplanmasıdır.

Söz konusu tabloar vergiden önce başlar, dönem kârının kullanım şeklini gösterir. (Toroslu ve Durmuş, 2015, s. 31)

Satışların Maliyeti Tablosu

İşletmelerdeki dönem içi stok işlemleri ile satılan mamul, ilk madde/malzeme, ticari mallar ve hizmetlerin maliyetlerinin ayrıntılı şekilde gösterildiği tablolardır. Söz konusu tablolar, özellikle maliyet muhasebesi ile ilgilenenlere yol gösterici niteliktedir.

Net İşletme (Çalışma) Sermayesi Değişimi Tablosu

Bir hesap döneminde, net işletme sermayesinin kaynak ve kullanım yerlerini gösteren tablolardır. Dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı yükümlülüklerin farkını ifade eden ilgili tablo, işletmelerde fon olarak değerlendirilmektedir. (Toroslu ve Durmuş, 2015, s. 31)

1.2.2. Finansal Tablo Denetimi

Denetim, iktisadi fiiller ve olaylara ilişkin iddialar kapsamında kanıtların tarafsız olarak elde edilmesi, değerlendirilmesi ve söz konusu iddialar ile belirlenmiş ölçütler arasındaki uygunluğun seviyesini tespit etmek ve sonuçları ilgili kullanıcılara iletmeyi amaçlayan sistematik bir süreçtir. (Silvoso, J. A. ,1972, s.18)

Bağımsız Denetim Yönetmeliğine¹ göre bağımsız denetim kavramı; mali tablolarda yer alan temel ve diğer finansal bilgilerin; makul güvence sağlayacak uygun ve yeterli kanıtların elde edilmesi amacıyla gerekli denetim teknikleri uygulanarak belgeler üzerinden denetlenmesi ve raporlanmasıdır. (Bağımsız Denetim Yönetmeliği)

Bağımsız denetim süreci, uzman bir denetçinin seçimi ile başlar. Denetçi, kanıtları toplar ve değerlendirir. Muhasebeyle ilgili; bilgi, belge ve kayıtları inceler. Sonrasında işletmenin finansal tablolarından denetlenebilir bilgileri tespit eder. Bu bilgilerin muhasebe ilkelerine ve raporlama standartlarına uygunluğunu denetler. Son aşamada ise bulgularını, bağımsız denetim raporu altında toplar ve kullanıcılara sunar.

¹ Resmî Gazete Tarihi: 26.12.2012 Resmî Gazete Sayısı: 28509

Finansal tablolarda mali verilerin durumunun, faaliyet sonuçlarının doğru, açık, dürüst, kabul görmüş muhasebe ilkelerine, standartlara ve düzenlemelere uygun olarak sunulup sunulmadığının denetimi finansal denetim kavramını oluşturmaktadır. İşletmelerin finansal tablolarından kullanıcılar tarafından yoğun şekilde yararlanıldığı için finansal denetim önem taşımaktadır. Finansal tabloların denetiminde esas kriter, genel kabul görmüş ilkelerdir. Bununla birlikte her ülkede farklı şekilde oluşturulan yasal düzenlemelerden de yararlanılmaktadır. Denetçiler açısından finansal tablo dayanaklarının doğru ve dürüst içerik taşıması önem arz etmektedir. Doğruluk kavramı, analiz edilen hususun şekil açısından istenen özellikleri taşıyıp taşımadığının incelenmesidir. Dürüstlük kavramı; doğru olarak tespit edilen unsurun içerikte gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesidir. Söz gelimi; stoklar kalemi içerisinde yer alan hesapların muhasebe tekniklerine uygun bir biçimde finansal tablolara yansıtılması, işlemin doğru olduğunun göstergesidir. Ancak dikkat edilmesi gerek nokta, stokların işletmede fiilen var olup olmadığıdır. Eğer finansal tablolara yansıtılan stoklar, işletmede fiilen de bulunuyorsa işlemin dürüst olduğundan söz edilmektedir. (Bozkurt, 2012a, s. 27-28)

Finansal tablolar, paydaşların yatırım kararları alma sürecinde önemli bilgiler sağlamaktadır. Daha güçlü finansal denetim ve raporlama standartları sayesinde bilgi kalitesinde artış gözlemlenmektedir. Bilgi asimetrisi bu sayede azalmaktadır. Ayrıca yatırımcılara güven verilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

İşletmelerde finansal tabloların bağımsız denetimi; kullanıcılara doğru ve güvenilir bilgi sunabilmek için yapılmaktadır. İç kullanıcılar; işletmede çalışanlar, yöneticiler ve hissedarlardan oluşurken dış kullanıcılar; yatırımcılar, kredi veren kuruluşlar, sendikalar, tedarikçiler gibi paydaşları içermektedir. (Esendemir, 2011, s. 3898) Denetim ve raporlama standartlarının gücü, finansal bilginin kalitesi ile ölçülür. (Lazarov, Lakovic, & Kacarski, 2016, s. 146)

Denetim sürecinde denetim planlaması ve denetimin kapsamı, şirketin ölçek, kurumsal yapı ve karmaşıklığına göre değişmektedir. Bağımsız denetimlerin etkili ve verimli sürdürülebilmesi için denetimin planlaması ve kontrolü önem taşımaktadır. Ayrıca denetçinin şirketle ilgili verileri elde etmesi de şirket yönetimi açısından önemlidir. Şirketin amaç ve stratejileri ile finansal tabloların güvenilirliği ve kanunlara

düzenlemelere uygunlukla ilgili denetçiye faydalı olabilecek bilgiler içermektedir. (Esendemirli Saygılı, 2011, s. 3902) Finansal bilginin şeffaflığı ve güvenilirliği tek başına sağlanamamaktadır. Bunun için ayrıca regüle edilmiş sermaye piyasasına ihtiyaç vardır. Ancak bu şekilde kaliteli finansal sunulabilmektedir. (Achim, 2018, s. 195)

1.2.3. Denetimin Finansal Bilginin Güvenilirliği Açısından Yeri ve Önemi

Muhasebenin amacı geçerli finansal bilgileri, kullanıcılara fayda sağlayacak şekilde sunmaktır. Muhasebe kontrolü bağlamında finansal kayıtların güvenilir olması, finansal bilgilerin işletme içine ve işletme dışına raporlanması ile ilintilidir. Yönetime sunulan işletme içi finansal bilgiler genel olarak, işletme paydaşlarına raporlanan finansal bilgilerden daha detaylıdır. Bağımsız denetimin amacı; finansal tabloların güvenilirliği ve dürüstlüğü hakkında bir görüş beyan etmektir. Bundan dolayı denetim açısından mali kayıtların güvenilirliği aslında işletme paydaşlarına sunulan finansal raporlardaki bilgilerin güvenilirliğine işaret etmektedir. Denetim açısından bakıldığında dikkat edilmesi gereken husus, işletme dışı raporlarda yer alan finansal bilgilerin güvenilirliğidir. (Güredin, 2014)

Bağımsız denetim, finansal tablolara olan güveni yükseltmektedir. İşletmelerde suistimal ve yolsuzluk ihtimalini azaltmaktadır. Muhasebe kayıtlarında yapılması muhtemel hataların azaltılmasında yardımcı olmaktadır. Ayrıca söz konusu hataların düzeltilmesini sağlamaktadır. Bağımsız denetim işletmelerin şeffaflığına katkı yaparak ve piyasadaki güvenilirliği artırmaktadır. Kredi veren kuruluşların kredi değerlendirme sürecinde karşı karşıya bulundukları bilgi riskini azaltmaktadır. (Anıl Keskin, 2010, s. 9)

Finansal tabloları denetleme süreci, muhasebe sürecini dikkatli bir biçimde incelemek ve finansal tabloların dürüstlüğü hakkında bir yargı oluşturmaktır. Denetçi çeşitli denetim teknikleriyle kanıtlar toplar ve kanıtları değerlendirir. Denetim süreci, finansal tablolar hakkında ifade edilen bir görüş ile sonlanmaktadır. Bu bağlamda yeni bir bilgi oluşturulmamakla birlikte, muhasebe raporlarının değeri artırılmaktadır. İşletme tarafından oluşturulan finansal tabloların oluşturulması ve denetimi süreci, Tablo 1.2'deki gibidir (Güredin, 2014):

Tablo 1.2: Finansal Tabloların Oluşturulması ve Denetimi Süreci

Muhasebe	Denetim
Olayların ve Muhasebesel Uygulamaların Analizi	Yönetim Tarafından Hazırlanan Finansal Tabloların Edinimi
Hesap Hareketleri Kapsamında Oluşan Bilgilerin Muhasebe Kayıtlarına Geçirilmesi ve Özetlenmesi	Finansal Tablo Bildirimlerine İlişkin Kanıtların Bir Araya Getirilmesi ve Değerlendirilmesi
Finansal Tebliğlerde Bulunulma	GGKMİ Bakımından Bildirimlerin Ne Kadar Doğru ve Dürüst Olduğunun Belirlenmesi
GGKMİ'ye Uygun Olarak Finansal Tabloların Hazırlanması	Bulgulara İlişkin Bir Denetim Raporunun Düzenlenmesi
Finansal Tablolar, Denetim Raporu ve Faaliyet Raporunun Ortaklara Takdim Edilmesi	Denetim Raporunun Kullanıcılara Takdim Edilmesi

Kaynak: (Güredin, 2014)

Denetim, hem finansal tablolar hem de diğer muhtelif finansal bilgiler çerçevesinde denetime tabii meselelerin önceden saptanmış kriterlere uyumlu olup olmadığı konusunda finansal tablo kullanıcılarına, Türkiye Denetim Standartları (TDS) çerçevesinde güvence sağlayacak bir bakış açısı oluşturulması amacıyla gerçekleştirilir. Denetim, finansal bilgilerden yararlanacak kullanıcılara, denetim konusunun denetim kriterine uyumu hakkında sınırlı veya makul bir güvence sağlamaktadır. İlgili mevzuatta veya denetim sözleşmesinde sınırlı güvence açık bir şekilde belirtilmemişse, denetim faaliyeti makul güvence verilerek gerçekleştirilmektedir. Sınırlı ve makul güvence, TDS kapsamında oluşturulmaktadır. Denetim süreci; denetim konusu ile ilgili mesleki etik prensiplere bağlı ve şüphecilik kavramı içinde kalmak koşuluyla TDS kapsamında uygun ve yeterli delil toplanmasını, söz konusu delillere dayanarak görüş verilmesini ve görüşün raporlanması uygulamalarını kapsamaktadır. (Bağımsız Denetim Yönetmeliği, Madde 5)

Denetçi, yönetim tarafından sunulan finansal bilgileri baz alarak finansal tablolarla ilgili görüşünü belirtir. Eğer iç kontrol sistemi etkin çalışmazsa bu durum kontrol riskini ortaya çıkaracak, finansal bilgiler önemli yanlışlıklar içerecektir. Denetçi de bu yanlışlıkları ortaya çıkaramazsa bulma riski oluşacak ve yanlış görüş beyan edilerek denetim riski ortaya çıkacaktır. (Erdoğan, 2018, s. 32)

1.2.4. Finansal Raporlama Kalitesi

Raporlama, bir iş hakkında bilinmesi gereken bütün bilgilerin, ihtiyaç sahibini tatmin edecek şekilde sunulmasıdır. Bölümlere göre raporlama ise işletmenin fonksiyonlarına göre ayrılması ve finansal bilgilerin bölüm bazında ayrı bir şekilde raporlanmasıdır. (Çiftçioğlu ve Poroy, 2010, s. 84)

Finansal raporlama; yatırım, kredi ve diğer ticari kararlar almak için yararlı olan finansal bilgilerin iletişimini ifade eder. Finansal raporlama, yalnızca genel amaçlı tabloları değil, aynı zamanda basın bültenlerinden, hissedar toplantılarından, tahminlerden, yönetim mektuplarından, denetçi raporlarından ve web yayınlarından alınan bilgileri de kapsar. (Wild, 2016, s. 593)

Finansal raporlama, kullanıcılarına sağlamış olduğu finansal bilgilerin faydasına ve verimine bağlı olduğu ölçüde kalitelidir. Nitekim içerilen bilgilerin kalitesi de birtakım ölçütlere bağlıdır.

Finansal muhasebe ve raporlamanın başlıca rolü, faaliyetler ve ekonomi ile ilgili kamu yararını sağlayacak faydalı bilgileri sunmaktır. Bu bilgiler, sermaye piyasası ve diğer piyasaların görevlerini yerine getirmesini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca ekonomideki sınırlı kaynakların etkili ve eşit dağılımını da sağlamaktadır. Bu rolü yerine getirebilmek için finansal muhasebe, 20. yüzyılda sınırlı sayıda kişinin deneyimine ve uygulamasına dayanan bir meslekten ünlü uygulayıcıların bir dizi finansal muhasebe standardı ile tek bir bütün halinde ve altında yatan kavramsal bir temel haline dönüşmüştür. (FASB, 1998, s. 1)

Finansal bilgi finansal anlamda karar almaya yönelik yardımcı olacak her türlü bilgi demektir. İşletme yöneticilerinin beyanları bile bir finansal bilgiyi belirtebilmektedir. Finansal raporlama sisteminin sunduğu bilgiler esasen finansal bilgileri içermektedir. Finansal raporlamada finansal bilgiler, finansal tablolar aracılığı ile kullanıcılara sunulmaktadır. Finansal bilgiler tüm paydaşların beklentilerini karşılamak amacıyla hazırlanan genel amaçlı finansal tablolardır. Finansal bilgiler esasen, finansal raporlama sistemi tarafından sağlanan finansal tabloları belirtmektedir. Söz konusu tablolarda yer alan finansal bilgi, işletmenin iç paydaşları

tarafından ulaşılması kolay bir bilgidir. Ancak ilgili şişletme ile hakkında yapılacak analizin kapsamı, finansal ve finansal olmayan bilgilere ulaşma kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 3-4)

Mevcut ve potansiyel yatırımcılara, kredi veren kuruluşlara ve ilgili tüm kreditörlerle, raporlama yapılan şişletmeye kaynak sağlamaya ilişkin kararları alırken gerekli ve faydalı olacak finansal bilgileri temin etmek, genel amaçlı finansal raporlamanın amacıdır. Bu tür kararlar; öz kaynakla ilgili kararların yanında borçlanma araçlarının satın alınması, elde tutulması, satılması, kredi ve kredi benzerlerinin elde edilmesi, ödenmesi ve son olarak da yönetimin ekonomik kaynakların kullanım hakkını kullanması kararlarını içermektedir. Genel amaçlı finansal raporlar şişletmenin değerini göstermeyebilir ancak şişletmenin değeri hakkında karar verilmesine yardımcı olmaktadır. (KGK, 2018)

Finansal raporlama, piyasa satıcıları, kreditörler, potansiyel yatırımcılar, vb. finansal bilgi kullanıcılarına karar verebilmelerine yardımcı olabilmek adına raporlama yapılan şişletme hakkında gerekli bilgileri sağlamaktadır. Bu tür kararlar; alım-satım, borç enstrümanları, kredi sağlama, öz kaynakları elinde tutma gibi kararları içermektedir. (IASB, 2010, s. 9)

Finansal tablo kullanıcıları arasında şişletme yönetimi, şişletme hakkında kapsamlı bilgiye sahip olan tek kullanıcıdır. Bundan dolayı yönetim tarafından yapılan analizler, finansal tablo analizlerine ek olarak başa baş analizleri, yatırım analizleri ve sermaye bütçelemesi gibi konuları da kapsamaktadır. Finansal bilgiler, muhasebe sürecinden geçen bilgilerin raporlanması suretiyle elde edilmektedir. Finansal bilgilerin güvenilirliği, muhasebe sürecinin doğru şişlemesiyle yakından ilişkili olup muhasebe sürecinden bağımsız düşünölememektedir. (Karapınar ve Zaif, 2013, s. 7)

İşletmelerde finansal raporlamayla alakalı iç kontroller ne kadar güçlü olursa finansal bilgilerin standartlara ve kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu da o derece yüksek olacaktır. (Erdoğan, 2018, s. 62) İç kontrol sistemi güçlü olan şişletmelerde finansal bilgilerin sunuluğu, iç kontrol sistemi zayıf olan şişletmelere göre daha gerçekçi ve nesneldir.

Eğer regülasyonlar zayıfsa, firmalar bilgi sunmaktan kaçınabilecektir ya da istenen bilgiyi manipüle etme yoluna gidebilecektir. Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB), muhasebe standartlarını yayınlamadan sorumludur ve bu standartlar finansal raporların şeffaflığı açısından önemlidir. (Boolaky, Krishnamurti, vd., 2013)

Piyasalar, bilgiye sahip olduklarında ve bu bilgi ekonomik olayları aslına uygun olarak yansıttığında, son derece verimli bilgi işlemcileri olmaktadır. Finansal tablolar, bu bilgilerin iletilmesi için temel araçlardan biridir. Finansal raporların hazırlanmasına yönelik ortak muhasebe standartları, raporların güvenilirliğine katkıda bulunmaktadır. Yatırımcılar, kreditorler, düzenleyiciler ve diğer finansal tablo kullanıcıları, finansal tablolardaki bilgilere dayanarak ticari ve ekonomik kararlar almaktadır. Kullanıcı ister hisse senedi yatırımı yapmayı düşünen bir kişi olsun, isterse kredi kararları veren bir banka veya ödeme gücünü gözden geçiren bir düzenleyici kurum olsun, güvenilirlik kritik önem taşımaktadır. Kullanıcılar tarafsız finansal raporlara güvenmektedir. Etkin bir ekonomi, kaynakların tahsisine ilişkin kararların temeli olarak güvenilir finansal bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Finansal tablolar kullanıcıların davranışını belirli bir yönde etkilemek için bilgileri manipüle etmeden ekonomik faaliyetleri rapor etmelidir. Bir tarafı kasıtlı olarak diğerine tercih etmemelidir. Finansal tablolar, işlemlerin etkilerine ilişkin tarafsız bir görüş sağlamalıdır. (Gibson, 2011, s. 27)

İşletmelerin ve piyasaların artan küreselleşme eğilimi, güçlü denetim ve raporlama standartları ile uyumlu daha yüksek kaliteli finansal bilgi ihtiyacına gereksinim duymaktadır. (Chan vd., 2001) Paydaşlarına ihtiyaca uygun finansal bilgileri sunamayan işletmelerin küreselleşme girişimleri de olumsuz sonuçlanacaktır. Küreselleşme sürecinde özellikle yatırımcıları ve kreditorleri cezbetmeyi amaçlayan işletmelerin finansal bilgilerin sunumuna ilişkin profesyonel bir ekibinin de bulunması gerekmektedir. Hem iç denetim hem de dış denetim süreçlerinde sorun yaşamak istemeyen işletmelerde finansal bilgilerin sunumu da önem arz etmektedir.

Efektif muhasebe standartları yatırımcılara; kalitatif, güvenilir ve yeterli finansal bilgiye erişme ve kullanma imkanı sağlar. Bundan dolayı raporlama standartlarının sağlamlığı finansal raporlamanın kalitesi ile ilişkilidir. Güçlü raporlama standartları altında, muhasebe bilgisi daha güvenilir ve daha az manipüle edilmektedir. (Achim, 2018, s. 194) Raporlama standartlarının ve ilkelerinin zayıf kaldığı şartlar altında

finansal bilgilerin manipölasyonuna elverişli bir ortam hazırlanmış olmaktadır. Söz konusu durum işletmeleri çıkmaz bir duruma sokup işletmelerin entropi sürecine girmelerine ve bu süreci hızlı bir şekilde yaşamalarına neden olabilmektedir.

BÖLÜM 2 – MUHASEBE MANİPÜLASYONU VE İSTATİSTİKİ TAHMİN MODELLERİ

Çalışmanın ikinci bölümünde finansal bilgi ile ilişkili olarak hile ve muhasebe manipülasyonu kavramları açıklanmış ve kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Sonrasında muhasebe manipülasyonunun amaçlarına, türlerine, yöntemlerine ve uygulamalarına yer verilmiştir. Devamında, manipülatif işlemleri tespit etmeye yarayan modeller açıklanmış ve manipülasyonu önlemeye yönelik yöntemler üzerinde durulmuştur. Son aşamada ise denetim süreçlerinin etkisine ve yasal düzenlemelere değinilmiş ve muhasebe manipülasyonuna yönelik literatür çalışmaları sunulmuştur.

2.1. Hile Kavramı

Türk Dil Kurumu(TDK) tarafından ifade edildiği şekliyle hile kavramı; bir kimseyi andatmak ve yanıltmak için gerçekleştirilen oyun ve entrikalardır. Bununla birlikte çıkar sağlama amacıyla herhangi bir şeye değer katma olarak da ifade edilmiştir.

Bağımsız Denetim Standardı(BDS) 240 gereğince hile kavramı; bir menfaat elde edebilmek adına üst yönetimin, çalışanların ya da üçüncü tarafların bilerek ve isteyerek kanunlara, standartlara, ilkelere aykırı davranması durumudur.

Finansal tablo açısından incelendiğinde hile kavramı; finansal tablolarda kasten yanlış bilgilere yer verilmesidir. Söz konusu tablolara bilerek doğru olmayan bilgilerin eklenmesi ya da eklenmesi gereken bilgilerin kasten dahil edilmemesi nedeniyle ortaya çıkan yolsuzluklardır. Finansal tablolarda hile; gerçeğe aykırı belge düzenleme, muhtelif işlemlerin kayıt dışı bırakılması ya da çarpıtılarak yanıltılması, tam

açıklama, sunum, sınıflandırma, tutar, değerlendirme ile ilgili muhasebe ilkelerinin bilerek uygulanmaması ya da yanlış uygulanması şeklinde gerçekleştirilmektedir. (Güredin, 2014, s. 134)

Sertifikalı Hile Denetçiler Derneği(ACFE)'nin 2006 yayımladığı rapora göre hile kavramı; çalışanların görevini, faal olarak çalıştığı işletmelerin varlıklarını ve kaynaklarını bilerek uygun olmayan bir şekilde kullanması ya da kendine haksız kazanç sağlaması şeklinde tanımlamıştır. Bir işletmeye karşı hile; içsel olarak işçiler, yöneticiler, işletmenin sahipleri, vb. paydaşlar tarafından gerçekleştirilirken dışsal anlamda; müşteriler, satıcılar, ve diğer muhtelif dış çevre unsurları tarafından gerçekleştirilmektedir.

2.1.1. Hile Türleri

ACFE tarafından 2010 yılında yayımlanan rapora göre; hile kavramı kendi içerisinde 3 ana başlık altında incelenmiştir. ACFE'ye göre hile türleri; yolsuzluk, varlıkların kötüye kullanımı ve hileli finansal raporlama olarak belirtilmiştir.

Yolsuzluk kendi içinde çıkar çatışması, rüşvet, illegal hediyeler ve haraç şeklinde ifade edilmiştir. Satış, satın alma ve diğer ekonomik aktivitelerde çıkar çatışması sonucu oluşabilecek olumsuz olaylarda yolsuzluk durumları meydana gelebilir. Bir diğer yolsuzluk türü olan rüşvette ise taraflar arasında illegal bir nakit akış durumu bulunmaktadır. Ayrıca tarafların kendi içinde haksız ve hukuksuz bir durumdan kaynaklı alışveriş durumunda, illegal hediyeler kavramı ön plana çıkmaktadır. Son yolsuzluk türünde ise haksız ve zorla ekonomik gasp durumunu meydana getiren haraç yer almaktadır.

Varlıkların kötüye kullanılması durumu, işletme personellerinin işletmelerin varlıklarını kendi çıkarlarına fayda sağlayacak şekilde kullanması sonucu oluşan bir hile durumudur. Böyle bir durumda personellerin varlıklar üzerindeki spekülasyon işlemleri, kendi varlıklarında da doğru orantılı bir artışa yol açmaktadır.

Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA)'ya göre hileli finansal raporlama; finansal tabloların her açıdan Genel Kabul Görmüş Muhasebe

İlkeleri (GKGMİ)'ye uygun şekilde sunulmamasına neden olan ve finansal tablo paydaşlarını yanlış yönlendirmek adına işletmelerin finansal tablolarında kasıtlı olarak yapılan yanlış bildirimler ya da tutarların veya açıklamaların ihmal edilmesidir.

Finansal tablolarda yer alması gereken bilgilere ve açıklamalara kasten yer verilmemesi, ilgili bilgilerin ve açıklamaların yanlış beyan edilmesi ve bunun sonucunda finansal tablo paydaşlarının yanıltılması durumu, hileli finansal raporlama eylemlerini açıklamaktadır. Bu eylemler, işletmeleri mevcut durumundan daha iyi göstermek, kazancı gizleyerek daha düşük vergi vermek veya kar dağıtmak amacıyla gerçekleştirilebilmektedir. Hileli finansal raporlama genellikle, kayıt ve belgelerin ihlal, ihmal, tahrif edilmesi ve gizlenmesi suretiyle oluşturulmaktadır. (Erdoğan, 2018, s. 54-55) İşletme yönetimi genellikle işletmenin karını artırma yoluna gitmektedir. Bilhassa şahıs ve aile şirketlerinde minimum tutarda vergi ödemek için karı azaltma yoluna başvurulmaktadır. (Güredin, 2014, s. 137)

Hileli finansal raporlamada temel amaç işletmenin paydaşlarını yanıltmaktır. İşletme yönetimi, finansal tabloları olduğundan daha iyi göstermek suretiyle işletmenin hisse senetlerinin piyasa fiyatını yükseltmek ve yüksek fiyattan hisse senetlerini satmaya çalışarak haksız kazanç elde etme yoluna gidebilmektedir. (Türedi, 2020, s. 8) Bununla birlikte uzun vadeli finansman, performanstaki yetersizlikler, işletme faaliyetlerini ilgilendirmeyen işlemleri gizlemek ve mali sorunları geçiçi bir süre çözmek için de hileli finansal raporlamaya başvurulabilmektedir. (Rezaee, 2009) Hileli finansal raporlama finansal tablolar üzerinde; manipulation(tahrif), misrepresentation(yanlış sunum) ve misaplication(yanlış uygulama) şeklinde 3M yöntemi olarak da ifade edilmektedir. (Tarhan Mengi, 2013, s. 13)

İşletme yönetiminin işletme ile ilgili olağan kontrollerini göz ardı etmesi işletmelerde hileli finansal raporlamaya yol açmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde hileli finansal raporlama işlemleri; gerçek olmayan yevmiye kayıtları yapmak, hesap bakiyelerinin tahminine ilişkin kararları etkilemek, dönem içerisinde gerçekleşen işlemlerin tablolara yansıtılma zamanını manipüle etmek, önemli nitelikteki tutarları gizlemek ya da hiç belirtmemek, işletmenin finansal tablolarını doğru olmayan bir şekilde göstermek adına komplike işlemler gerçekleştirmek, önemli ve olağan olmayan durumlara yönelik kayıtlara ve koşullara

müdahale etmektir. (Sermaye Piyasası Bağımsız Denetim Standartları Tebliği No:22 Seri: X)

2.1.2. Hile Riskleri

Bir işletmede hile olayları/kaynakları; baskılar, fırsatlar ve haklı gösterme nedeniyle olabilmektedir. Bir işletmenin finansal tablolarında meydana gelen yanlışlıklar ve yollar aşağıdaki gibidir (Bozkurt, 2012b, s. 214):

Baskılar: Geliri düşük göstererek daha az vergi ödemek, finansman sağlamada kolaylık sağlamak için kontrolsüz büyümek, satış personelinin prim alması için satışları olduğundan daha yüksek göstermek, sözleşmelerin yapılabilmesi için rüşvet verilmek gibi durumlarda hileye neden olabilen baskı durumlarından söz edilebilir.

Fırsatlar: Stokların dikkatli incelenmemesi sonucu stoktan mal çalınması, peşin satışlar üzerinde etkisiz kontroller sonucu stok ve nakit hırsızlığı, taraflar arasında yapılan işlemler sonucu satış ve satın almaların finansal tablolarda olması gerektiği gibi yer almaması, taraflar arası işlemlerde anlamlı genişmeler nedeniyle satış ve satın almalarda değerlendirme yanlışlıkları, alacakların tahsil edilememesi, riskli bakiyelerin başka hesaplara transfer ederek finansal tablo manipülasyonun yapılması durumlarda hileye ilişkin fırsat kaynakları oluşabilmektedir.

Düşük nitelikli muhasebe, iç denetim ve bilgi teknolojisi çalışanının ve bu çalışanların işletmede devir hızlarının yüksek olması finansal tablolarda oluşabilecek yanlışlıklar için fırsat oluşturmaktadır. Etkin gözetim yapılamaması, denetim komitesinin bulunmaması ya da gerektiği şekilde çalışmaması, hileli finansal raporlama açısından fırsat niteliğindedir. (Güredin, 2014, s.138)

Haklı Gösterme(Davranışlar/Bahaneler): Daimi olmayan çalışanların düşük moral düzeyine bağlı olarak stok ve nakit hırsızlığı gibi durumların yaşanabilmesi hilenin haklı gösterme tarafını oluşturmaktadır.

Tepe yönetiminin finansal raporlama sürecinde aşırı iyimser davranarak süreci göz ardı etmesi ve kontrol eksiklikleri hileli finansal raporlama sürecine katkı sağlamaktadır. (Güredin, 2014, s.138)

2.2. Manipölasyon Kavramı ve Muhasebe Manipölasyonu

Manipölasyon kavramı; TDK tarafından belirtildiği üzere; seçme, yönlendirme, ekleme, çıkarma yöntemiyle bilgilerin olduğundan farklı gösterilmesi anlamını taşımaktadır. Ekonomide ise manipölasyon, daha çok yönlendirim anlamıyla yer almaktadır.

Manipölasyon; kişi veya kurumların görüşlerini, düşüncelerini, hareketlerini ve duygularını belirli yöntemler aracılığıyla etkileme yöntemidir. Bu şekilde manipölasyon yapan taraflar, çıkarları doğrultusunda hedef kitleleri yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Manipölasyon yapan taraflar, etkilemek istedikleri kişi veya grupları yanıltarak kendi düşüncelerini ve kararlarını uygulamayı sağlamaya çalışmaktadır.

Manipölasyon, olmayan bir olguyu varmış gibi, olanı ise yokmuş gibi göstermek amacıyla yalan/yanlış söylemler ve bilinçli bir şekilde yanlış yönlendirerek bu durumdan çıkar elde etmeye çalışmaktadır. Manipölasyon kavramı ile başta finans ve muhasebe olmak üzere birçok bilim dalında karşılaşılmaktadır. (Sabuncu, 2019, s. 40)

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından işlem ve bilgi bazlı olarak iki gruba ayrılan manipölasyon kavramı, piyasa dolandırıcılığı şeklinde tanımlanmıştır. İşlem bazlı manipölasyon; arz ve talebe ilişkin olarak sermaye piyasası araçlarının değerlerinde değişim yaratmak suretiyle doğru olmayan ve yanıltıcı bir görünüm oluşturmak amacıyla yapılan işlemlerdir. Bilgi bazlı manipölasyon ise sermaye piyasası araçlarının değerine ilişkin doğru olmayan ve yanıltıcı bilgiler yaymak, haberler vermek, söylentiler oluşturmak, rapor hazırlamak ve bu suretle menfaat sağlamak şeklinde tanımlanmıştır. (www.spk.gov.tr)

Borsa açısından bakıldığında manipölasyon; yalan, yanlış ve yanıltıcı bilgilerle, hisse senetlerinin fiyatlarında etkiler oluşturarak yatırımcıların aksi şekilde yönlendirilmesi olarak tanımlanabilir.

İktisadi açıdan manipölasyon, arz ve talepte fiyat dengesi oluşturulmaması, menkul kıymetlerin gerçek fiyatlarının ortaya çıkarılmaması adına yapılan birtakım aldatmacalar şeklinde belirtilmiştir. (Birsen, 2019, s. 41)

Yanlış bilgi veya söylenti oluşturarak, yatırımcıları yanıltmak veya menkul kıymetlerin değerini çeşitli yöntemlerle kasıtlı ve suni şekilde azaltma veya yükseltme girişimine manipölasyon, bunu yapanlara ise manipölator denmektedir. Manipölasyonun bir diğer adı hileli yönlendirme olup algıları belli bir noktaya çekme veya direkt fiyat hareketlerine müdahalede bulunarak söz konusu durum gerçekleştirilir. (Eğilmez, 2018, <https://t24.com.tr>)

Manipölasyonda amaç, doğru olmayan bilgi akışlarıyla yatırım araçlarının fiyatlarında kasten düşüş veya yükseliş oluşturmaktır. Borsada manipölasyon, fiyatlarda geleceğe yönelik tahminlerin oluşturulmasıyla yapılmaktadır. (<https://www.capital.com.tr>)

İşletmelerin belli bir dönemde raporladıkları net karlar, muhasebecilerin alternatif ölçüm yöntemlerinden etkilenebilmektedir. Ayrıca şirket yöneticileri karları manipüle etmek için alternatif muhasebe yönetimlerden yararlanabilmektedir. Bu bağlamda muhasebe manipölasyonu, raporlanan net karının istenilen şekilde artırılması veya azaltılması yeteneği olarak tanımlanmaktadır. (Copeland, 1968, s. 101) Genel tanımı açısından değerlendirildiğinde muhasebe manipölasyonu, dönem karı ile ilgili uygulamaları içermektedir. Ancak muhasebe manipölasyonu sadece gelir tablosu kalemleri üzerinden değerlendirilmemeli, bilanço ile gelir tablosu kalemlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Bilançoda yapılan her işlemin karşılığı gelir tablosunda mevcuttur. (Demir ve Bahadır, 2007, s. 104)

Yöneticilerin muhasebe manipölasyonu ile gerçekleştirmek istedikleri amaç; hem kendileri ile işletme arasında hem de işletmelerin toplum ve yatırımcılar ile ilgili

ilişkilerinde karşılıklı refahın sağlanmak istenmesidir. Başka bir deyişle finansal tabloların gerçek durumunda farklı gösterilerek işletmenin iç ve dış çevresi arasında bir refah transferinin gerçekleştirilmesi muhasebe manipülasyonunun en önemli amacıdır. (Stolowy & Breton, 2000, s. 6)

Ocak ve Güçlü (2014)'ye göre muhasebe manipülasyonu; çeşitli getiriler elde edebilmek adına standartlar, yasalar, kabul görmüş muhasebe ilkeleri sınırları içerisinde kalarak veya tüm düzenlemeleri ihlal ederek kasten finansal tabloların ve bilgilerin tahrip edilerek olması gereken sunumdan uzaklaştırılması, paydaşların yanıltılması ve yanlış kararlara yönlendirilmesi sonucu servetin adil olmayan şekilde dağıtılması ve hem ülke ekonomisine hem de topluma ciddi zararları bulunan davranışlar şeklinde tanımlanmıştır. (Ocak ve Güçlü, 2014, s. 133)

Muhasebe manipülasyonu yoluyla hisselerin fiyatlarının yükseltilmesi, düşük borçlanma maliyeti ile yüksek kredi notu, kara dayalı ikramiyeler, düşük vergiler, azaltılmış düzenlemeler vb. yollar ile refah transferi gerçekleştirilebilir. (Demir ve Bahadır, 2007, s. 107)

Literatürde muhasebe manipülasyonu için standart bir kavram bulunmamakla birlikte muhtelif kaynaklarda muhasebe manipülasyonu için gelir düzeltme, muhasebe sihirbazlığı, yaratıcı muhasebe uygulamaları, sayıların oyunu, gelir tablosunu tekrar yapılandırma, finansal tablo yönetimi, kazanç yönetimi, kayıtlarda hile, muhasebe dalaveresi, gelecekte borç geliri, gelecek için gelir tasarrufu, mali açgözlülük, finansal tablo/bilgi manipülasyonu, agresif muhasebe, muhasebenin sihirli gücü, bilanço süslemesi, bilanço makyajlaması gibi muhtemelif kavramlar da kullanılmaktadır. (McKee, 2005, s. 3)

Manipülasyonlar, yatırımcıları yanlış yönlendirmekte ve piyasadaki enstrümanların işlerliğini ve şeffaflığını engellemektedir. Bu durum, yatırımcıların piyasaya güvenlerini sarsmakta, piyasaların gelişmesine engel olmaktadır. (Sabuncu, 2019, s. 43)

2.3. Muhasebe Manipölasyonu ve Hile Arasındaki Farklar

Hile ve muhasebe manipölasyonu uygulamalarında kasıt unsuru bulunmaktadır. Her iki durumda da finansal raporlar ve işletme hakkında yanıltıcı bilgiler sunma durumu söz konusudur. Muhasebe manipölasyonunu hileden farkı, muhasebe manipölasyonunun yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirilmesinden kaynaklanmasıdır. Başka bir deyişle muhasebe manipölasyonu, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin eksikleri ve esnekliğinden faydalanarak bir işletmeyi mevcut durumundan daha iyi ya da kötü sunma işlemidir. Hile ise kurallara ve yasalara aykırı işlemlerden oluşmaktadır. (Çıtak, 2009, s. 86)

Muhasebe manipölasyonunda muhasebe politikaları, düzenlemeleri ve yasal düzenlemelere uygun davranma ve bunların sınırları içinde kalma durumu söz konusudur. Hilede ise düzenlenmelere, ilkelere, standartlara aykırılık durumu mevcuttur. Örnek vermek gerekirse; bir işletme faaliyetlerinde kullanmak üzere 10 milyon TL değerinde bir bina satın almış olsun. Bunu GKGMİ ve muhasebe standartları çerçevesinde maliyet değeriyle maddi duran varlıklarında göstermesi gerekmektedir. Ancak aldığı binayı bilançosunda 5 milyon TL değerinde göstermesi, işletmenin vergi vb. nedenlerden ötürü muhasebe manipölasyonuna başvurduğunu göstermektedir. Ayrıca ilgili işlem, muhasebenin temel ilkelerinden maliyet esası kavramıyla da çelişmektedir. Söz konusu binanın bilançoda hiç gösterilmemesi ise finansal tablolarda hile yapıldığına işaret etmektedir. Bu durumda muhasebenin temel ilkelerinden önemlilik kavramı da ihlal edilmiş olacaktır.

Aynı örnekten gidilecek olunursa; fiilen var olmayan bir binanın bilançoda yer verilmesi de finansal tablolarda hile yapıldığını göstermektedir. Muhasebe manipölasyonu ile finansal hilelerin işletmeler, hissedarlar ve yöneticiler açısından da yaptırımları farklılık gösterecektir.

İşletmelerde muhasebe manipölasyonuna zemin hazırlayan bazı durumlar mevcuttur. Alt kademelerde çalışan veya hissedar pozisyonunda olan kişilerin aynı zamanda yönetimde önemli derecede söz sahibi olmaları bu durumlardan bir tanesidir. Bununla birlikte finansal bilgilerin sunumunda yaşanan zamanlama problemleri, şirket iç kontrol yapısının güçlü olmaması ve finansal bilgileri inceleyen kişi veya

kurumların işletme yönetiminde baskı unsuru oluşturabilmesi gibi konular işletmelerde muhasebe manipülasyonu uygulamalarına zemin hazırlamaktadır.

2.4. Muhasebe Manipülasyonunun Amaçları

Muhasebe manipülasyonu esasında, yatırımcıların işletmeye olan algılarını olumlu bir yöne çekmek için yapılmaktadır. Özellikler kar beklentilerini yükselterek daha fazla hisse senedi talebi oluşturmak ve hisse senetlerinin fiyatlarını artırmak amacıyla muhasebe manipülasyonuna başvurulmaktadır. (Varıcı & Er, 2013, s. 44)

Lev (2003) çalışmasında muhasebe manipülasyonunun amaçlarını kişisel çıkar, yatırımcı/tedarikçi desteğinin sürekliliği ve tatmin edici sözleşmeler olarak sınıflandırmıştır. Bununla birlikte yöneticilerin, kamuoyuna açıklanmamış bilgilerden faydalanarak yatırımcılara göre kendilerine üstünlük sağlaması da manipülasyon durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu manipülasyon şeklindeki amaç ise yöneticilerin ücret ve primlerini artırma istekleridir. (Lev, 2003, s. 35) Tablo 2.1’de muhasebe manipülasyonun genel amaçları ve kazanımları şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 2.1: Muhasebe Manipülasyonunun Genel Amaçları ve Hedeflediği Kazanımlar

Kredibilite	Kreditörler, devlet, yatırımcılar, vb. paydaşlara karşı güvenilir bir izlenim yaratma
Hisse Senedi Değeri	Hisse senetlerinin fiyatını artırma, piyasa oranlarının yüksek tutulması
Yöneticiler	Yüksek kar gösterilmesi suretiyle şahsi kazancın artırılması, kişisel menfaatler
Vergiden ve Diğer Regülasyonlar	Düşük kar gösterilmesi, kar yansıtılmaması, yasalardan yararlanarak incelemeden muaf olma

İşletmelerin genel olarak paydaşlara karşı güvenirliliğinin artırılması, hisse senedi fiyatlarında yükseliş sağlanması, yöneticilerin yüksek kardan elde edecekleri prim, ücret, vb. konularda kendilerine kazanç sağlamaları, işletmelerin vergiden ve regülasyonlardan muaf olma düşünceleri, kendilerini finansal bilgiler üzerinde manipülasyon yapmaya iten konulardır. (Kirschenheiter & Melumad, 2002, s. 763)

İşletmelerin nihai amacı kazanç elde etmektir. Kazancın finansal tablolara yansıtılması işletme etiği ve kurum kültürü çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kazancın yüksek veya düşük gösterilmesi durumuna farklı amaçlar ve çıkarlar doğrultusunda rastlanılmaktadır. İşletmelerin özellikle vergisel durumlardan dolayı manipülasyona başvurması sıklıkla rastlanan bir durumdur. Vergi ödemekten, rutin inceleme, soruşturma, vb. olgulardan kaçınma amacıyla işletmelerin karlarını manipüle ettikleri söylenebilir. Hatta vergilendirilebilir karını hiç yansıtmadan faaliyetlerini kayıt dışı sürdüren işletmeler de mevcuttur. Söz konusu durum işletmenin faaliyet gösterdiği sektöre göre değişmekle birlikte temel ihtiyaç ürünlerinin karşılandığı sektörlerde daha sık rastlanılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu ülkelerde muhasebe manipülasyonun görülme olasılığı artmaktadır. Bununla birlikte banka, leasing, faktoring gibi kredi veren kuruluşlar ile piyasa tedarikçilerine olumlu bir izlenim verme amacıyla karlar yüksek gösterilebilmektedir.

İşletmelerin borç veren kuruluşlarla yaptıkları standart sözleşmeler bulunmaktadır. Bu sözleşmeler her iki tarafın menfaatlerinin korunmasının yanında genelde borç veren kuruluşların lehine oluşturulmaktadır. İşletmelerin ilgili sözleşmelere yönelik taahhütlerini yerine getirememesi sonucunda borç veren kuruluşlar işletmenin yönetimine yaptırımlar uygulayabilmektedir. Bu durumdan kaçınmak amacıyla da işletmeler muhasebe manipülasyonuna başvurabilmektedir. Ayrıca temettü dağıtımından pay alma, ücret ve diğer kazanç kalemlerinde kişisel menfaatlerin ön planda tutulması, yatırımcılara hoş görünme amacıyla piyasa rasyoları üzerindeki gerçek dışı hareketler de kazancın manipüle sebeplerindendir.

İşletmelerin dönem karlarının istenilen seviyelerde gerçekleşmeyeceği öngörülüyor ise bu durumu başta yatırımcılar olmak üzere finansal tabloların diğer paydaşlarından gizlemek amacıyla yöneticiler tarafından manipülasyona başvurulabilir. Bununla birlikte kredi veren kuruluşlardan makul veya yüksek

kredibilite bekleyen işletmeler de söz konusu duruma uygun kar raporlamayı tercih edebilmektedir. Bu durum özellikle işletmenin dış çevresine güven verebilme açısından önemlidir. Yöneticiler şahsi menfaatlerinin yanında yasal maliyetleri azaltabilmek için manipülasyona başvurabilmektedir. Ayrıca bazı işletmelere faaliyet alanları gereği mali kısıtlamalar ve siyasi baskılar nedeniyle sınırlamalar getirilebilmektedir. Böyle durumlarda işletmeler yüksek karlarını manipüle edip düşük gösterebilmektedir. (Sabuncu, 2019, s. 48-49) Bu duruma örnek olarak; Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) 1970'lerde gerçekleştirdiği petrol ambargosudur. İlgili durum kapsamında petrol fiyatlarında meydana gelen fahiş artışlar ve karların olduğundan yüksek seyretmesi sebebiyle karları dizginlemek adına Windfall Profit Tax adında bir kar vergisi getirilmesi verilebilir. Böylece petrol şirketlerinin karlarında dönemler itibariyle azalış yaşanmıştır. Ayrıca Microsoft şirketinin pazar payının % 90'lara varmasına rağmen federal mahkelerde durumun görüldüğü gibi olmadığı ifade edilmiştir. (Mulford & Comiskey, 2002, s. 7)

2.5. Muhasebe Manipülasyonu Türleri

Muhasebe manipülasyonu, değişik tekniklerle gerçekleştirilebilir. Bu teknikler dışında pratikte karşılaşılan ve üzerinde ulaşılan birtakım teknikler, davranışlar ve işlemler de manipülasyon kapsamında değerlendirilmektedir. Söz konusu tekniklerin belli bir amacının olması, suç unsuru taşıması ve sermaye piyasalarının işleyişine zarar vermesi açısından ortak yönleri bulunmaktadır. Muhasebe manipülasyonlarını farklı kriterlere göre gruplandırmak mümkündür. Bu tez çalışmasında kullandığımız yaklaşıma en uygun sınıflandırmanın muhasebe manipülasyonlarını hareket, bilgi ve işlem bazlı olarak 3 grupta inceleyen Allen & Gale (1992, s. 505) olduğunu söylemek mümkündür.

2.5.1. Hareket Bazlı Manipülasyonlar

Hareket bazlı manipülasyonlar; varlıkların gerçek veya algılanan değerlerini değiştiren manipülatif aksiyonlardır. Bu manipülasyon türünde işletmenin hisse senetlerinin piyasa değeri yükseltilmeye çalışılmaktadır. Manipülatörler ilgilendikleri hisselerin fiyatını belli bir noktaya çekip kar etmeyi amaçlamaktadır. (Allen ve Gale, 1992, s. 505)

Hareket bazlı manipölasyonlar, alım-satım harici aksiyonlardan oluşmaktadır. Manipölatörler bir firmanın hisselerini devraldıktan sonra söz konusu hisseleri devredeceğine dair yatırımcılara devralma teklifi ilan eder. İlgili durum hisselerin fiyatının yükselmesine neden olur ve manipölatör böylece hisseleri yüksek fiyattan satma imkanını sağlar. (Mei, Wu & Zhou, 2004, s. 5)

İşletmeler, piyasaların geleceğe yönelik olumlu sinyaller vermediği gördüklerinde piyasadan buyback(geri satın alma) işlemi yaparak hisselerini geri almaktadır. Hisselerinin piyasada değer düşüklüğüne uğradığını veya uğrayacaklarını düşündüklerinde toplam ödenmiş sermayenin % 10'unu geçmemek şartıyla hisselerini düşük fiyattan geri toplamaktadır. Bu şekilde hem hisselerin değerinde aşınma yaşanmamış olacak hem de hisselerin daha yüksek fiyattan yatırımcılara satılması noktasında bir hareket alanı oluşturmuş olacaklardır.

2.5.2. Bilgi Bazlı Manipölasyon

Yatırım danışmanları veya işletmeler tarafından gerçeklerin saptırılarak yanlış, yanıltıcı, eksik bildirilmesi durumunda bilgi bazlı manipölasyon ortaya çıkmaktadır. (Sabuncu, 2019, s. 50) Yanlış bilgi ve doğru olmayan dedikoduların yayılması, bilgi bazlı manipölasyon durumudur. ABD Sermaye Piyasası Kurulu(SEC) 1934 yılında getirdiği kanunla bilgi manipölasyonunu önlemek amacıyla işletmelerden düzenli aralıklarla kamuoyuna bilgi verilmesi zorunluluğu getirmiştir. Böylece manipölatörlerin hisselerin fiyatlarında artış veya azalış girişimleri illegal hale getirilmiştir. Yasayla hem bilgi bazlı hem de hareket bazlı manipölasyonunun engellenmesi amaçlanmıştır. (Allen & Gale, 1992, s. 505)

Manipölatörler düşük fiyattan aldıkları menkul kıymetler hakkında kamuoyuna ve özellikle potansiyel yatırımcılara medya aracılığıyla yalan, yanlış, eksik, hatalı ve yetersiz bilgilendirme yaparak menkul kıymetlerin değerini artırma çabası içine girmektedir.

Bilgi bazlı manipölasyonlar; muhtelif internet forumlarına asılsız, doğru olmayan bilgiler yazmak, spam e-posta gönderilmesi ve medyaya fısıltı şeklinde doğru

olmayan bilgilerin sızdırılması şeklinde olabilmektedir. (Doğukanlı ve ark, 2012, s. 24)

2.5.3. İşlem Bazlı Manipülasyonlar

İşlem bazlı manipülasyon, ortadan kaldırılması kolay olmayan bir manipülasyon türüdür. Bir veya birden fazla manipülatör, varlıkların fiyatını etkilemek için yüklü miktarda alım-satım yapmaktadır. Önceki manipülasyon türlerinde olduğu gibi kamuoyuna yanıltıcı bilgi verme ya da varlıkların değerini değiştirecek gözle görünür hareketler yoktur. (Mei, Wu & Zhou, 2004, s. 5-6) Yalnızca alım-satım işlemleri yaparak piyasa katılımcılarını yanıltma amacı güdülmektedir. (Tezcanlı, 1996, 25)

SPK'ya göre; sermaye piyasası araçlarına ilişkin yanlış ve yanıltan bir görünüm oluşturmak için alım - satım işlemleri, emir oluşturma, emrin iptali, vb. konular işlem bazlı manipülasyonlar arasında sayılmıştır. (<https://www.spk.gov.tr>) İşlem bazlı manipülasyonlar her zaman karlı olmayabilir. Eğer manipülatör yüksek fiyattan alıp düşük fiyata satmak zorunda kalırsa önemli zararlarla karşılaşabilir. (Allen ve Gale, 1992, s. 506)

2.6. Muhasebe Manipülasyonu Yöntemleri

Muhasebe manipülasyonları; muhasebe ilkeleri, standartları ve düzenlemelerdeki boşluklardan ve esnekliklerden yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. İşletme yönetici çeşitli amaçlarla söz konusu durumlardan yararlanmak isteyebilir. Böyle durumlarda finansal tablo kalemleri üzerinde muhtelif işlemler gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda yöneticilerin muhasebe manipülasyonunu gerçekleştirirken kullandıkları yöntemler aşağıdaki gibidir:

2.6.1. Kar Yönetimi

Firma yöneticilerinin dönem net karı üzerinde gerçekleştirdiği manipülatif işlemler kar yönetiminin konusunu oluşturmaktadır. Muhasebe bilgisinin, başta yatırımcılar olmak üzere paydaşların kararlarını ve düşüncelerini etkilemeye yönelik açıklanmaması veya bilerek yanlış açıklanmasıdır. (Demir ve Bahadır, 2007, s. 111)

Kar yönetimi uygulamaları, yöneticilerin işletmenin ekonomik performansı ve muhasebesel rakamlara bağlı olarak sözleşmelere bağlı sonuçları etkilemek adına finansal tablolardaki gerçekleştirdikleri değişikliklerdir. (Healy & Wahlen, 1999, s. 368) İşletmenin iş performansına ilişkin farklı bir izlenim oluşturmak düşüncesiyle muhasebe sonuçlarının aktif olarak manipüle edilmesidir. (Mulford & Comiskey, 1996, s. 360) Şirket yöneticileri hem kendi faydalarını hem de işletmenin piyasa değerini en yüksek seviyeye getirmek amacıyla karlılığı manipüle edebilmektedir. (Scott, 2003, s. 368)

İşletmelerin kar kalemlerinden biri de dönem net karıdır. Hisse başına kazanç, hissedarların şirkete koydukları sermaye karşılığında ne kadar kazanç elde ettiklerini göstermektedir. Yöneticiler de işletmenin öz sermaye karlılığını yüksek göstererek firmanın piyasa değerini yükseltme yoluna gitmektedir. Şirket hisselerinin değerini olduğundan daha yüksek göstererek yatırımcılar manipüle edilmektedir. Ayrıca temettü edinimi, kredi veren kuruluşlardan ucuz maliyetli finansman, piyasa düzenlemelerinden kaçınma gibi nedenlerle de kar yönetimine başvurulmaktadır.

2.6.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Dönemler itibariyle karlardaki dalgalanmaları azaltmak amacıyla karın yüksek olduğu dönemde düşük, düşük olduğu dönemde ise yüksek gösterilmesi işlemi, karın istikrarlı hale getirilmesi durumudur. (Mulford & Comiskey, 2002, s. 3) Bir firma için normal olduğu düşünülen karlarda oluşması muhtemel dalgalanmaların bilinçli bir şekilde düşürülmesi işlemidir. (Beidleman, 1973, s. 653)

Karın istikrarlı hale getirilmesi, karın daha az değişken olduğunu bildirmek için kar veya karı bildiren raporların zaman profilini manipüle etme sürecidir. (Fudenberg & Tirole, 1995, s. 75) Bu kapsamda kar yönetiminin başka bir formu karın istikrarlı hale getirilmesi işlemidir. (Chen, 2013, s. 2)

Yüksek seviyelerde elde edilen karların, ilerleyen dönemlere peyderpey dağıtılmasıyla karlarda yaşanacak dalgalanmaların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu durumda cari dönem rasyoları olumsuz etkilenmektedir. Bu da paydaşlar açısından işletmenin değerlendirilmesinde yanlış kararların verilebilmesine neden

olmaktadır. Ayrıca söz konusu durum muhasebenin temel ilkeleri ve kaliteli finansal raporlama kavramıyla da örtüşmemektedir.

İşletmelerin her dönem tutturması beklenen kar hedefleri vardır. Kar hedefleri sadece bir yıl için değil, ertesi dönemler için de verilmektedir. Böyle bir durumda eğer işletme cari yıl çok başarılı bir dönem geçirip ertesi dönem beklentileri zayıfsa karları manipüle ederek sonraki yıllara aktarabilmektedir. Eğer işletme hedeflediği karın üzerinde bir kar elde etmişse, bu karları sonraki dönemlere aktarabilir, bilanço hesaplarında gizleyebilir ya da değeri olmayan aktifler kardan düşülerek kar, istenilen seviyeye çekilir. (Zengin, 2018, s. 89) Ayrıca bu işlemde piyasada yaşanabilecek dalgalanmalardan, şirketin değerinin zarar görmesinin engellenmesi de amaçlanmaktadır. Bununla birlikte yöneticilerin maddi kaygıları, borç sözleşmelerinde risk azaltımı gibi amaçlar için de bu yöntemle başvurulabilmektedir.

2.6.3. Agresif Muhasebe

İstenilen sonuçlara ulaşabilmek için, genellikle yüksek kar gösterebilmek amacıyla, genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olup olmadığı dikkate alınmadan, ilkelerin, standartların, prensiplerin kasten ve zorlayıcı bir şekilde uygulanma durumu, agresif muhasebeyi ifade etmektedir. (Mulford ve Comiskey, 2002, s.3) Ayrıca agresif muhasebenin bir tarafı da maddi duran varlıkların muhasebeleştirilmesiyle ilgilidir. Maddi duran varlıklar faydalı ömürleri süresince amortismanla tabii tutulur ve hurda değerine getirilir. Faydalı ömür ve hurda değeri kavramlarında yöneticilerin algısı önem arz etmektedir. Eğer varlıkların faydalı ömürleri ve hurda değerleri olması gerekenden yüksek gösterilirse, varlıkların defter değeri yükselir, cari yılın amortisman giderleri düşer ve nihayetinde dönem net karı suni şekilde agresif bir biçimde yükseltilmiş olur. (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 28)

Bu manipülasyon yönteminde gelir tablosu kalemleri, üst yönetimin tercihi doğrultusunda manipüle edilmektedir. İşletmeler karlarını, maliyetlerini, gelir-gider kalemlerini tercihleri doğrultusunda cari döneme ya da ilerleyen dönemlere yansıtabilmektedir. Cari yılda agresif derecede yüksek kar göstermek isteyen işletmeler, gelecek dönemde elde edilmesi beklenen karı, içinde bulunulan dönemde

göstermek isteyebilir. Ya da sonraki dönemde yüksek kar belirtmeyi tercih eden işletmeler, maliyetlerini henüz gerçekleşmeden cari yılda gösterebilir. Elde ettiği karı sonraki yıla yansıtabilir.

Agresif muhasebe, işletmelerin genellikle finansal tablolarını süslemek amacıyla henüz doğrulanmamış ya da kesinleşmemiş gelirlerin kaydedilmesi ve ilgili döneme ait giderlerin ve maliyetlerin ilerleyen dönemlere aktarılması sürecidir. (Elitaş, 2013, s. 48) Bazı dönemlerde yüksek kar göstermek amacıyla muhasebe standartları zorlanmaktadır. Bu yöntemle konsinye satışlar ile faturası kesilip müşteriye ulaşmamış ürünlerin tutarları satış geliri olarak kaydedilebilmektedir. Gelir olarak yansıtılan tutarlar için yapılan harcama ve giderler de sonraki dönemlere ertelenebilmektedir. Bundan dolayı finansal ve faaliyet duruma ilişkin olarak paydaşlara yanıltıcı ve eksik bilgi verilmesi, diğer bir deyişle muhasebe manipülasyonu söz konusudur. (Küçüksözen, 2004, 94-95)

2.6.4. Büyük Temizlik Muhasebesi

İşletmelerde yönetim değişikliği gerçekleştiğinde, gelecekte karın yükseltilmesi, istikrarlı hale getirilmesi, hissedarların kazançlarının tekrar güvence altına alınmasının sağlanması amacıyla faydalı olmayan kalemlerin gider yazılarak finansal tablolardan çıkarılması işlemi büyük temizlik muhasebesidir. Söz konusu işlem, yeni yönetimin geçmiş yönetimlerin işletmeyi kötü yönettiği algısını oluşturulup kendine avantaj sağlama çabası içinde olması esasına dayanmaktadır. (Stolowy ve Breton, 2000, s. 43)

İşletmede verimsiz olduğu tespit edilen bazı aktifler gider yazılarak bilançodan çıkarılır. Bu şekilde işletmelerin geçmiş yönetimler tarafında daha zararlı bırakıldığı, sonraki dönemlerde karlılığın daha yüksek olacağı görünümü sergilenmektedir. (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 6) Healy (1985)'e göre; gelirlerin bir kısmının sonraki dönemlere aktarılacak suretiyle cari dönem geliri azaltılır ya da muhtelif kalemler zarar yazılarak finansal tablolardan çıkarılır. Bu durum, nefes alma (taking a bath) stratejisi olarak adlandırılmıştır. (Healy, 1985, s. 86)

Yeni yönetim göreve geldiğinde eski yönetimin oluşturmuş olduğu finansal tabloları revize eder. Özellikle normalde daha fazla kalemi gider yazar ve karlılığı

düşürerek eski yönetimi başarısız göstermeye çalışır. Böylelikle kendilerinin olumsuz durumu düzelterek gelecek dönemlerde işletmeyi yüksek karlara ulaştıracağı vaadinde bulunur. Karlılıktaki iyileşme ile birlikte işletmede gelecek dönemlerde birçok başarının yaşanacağı da ifade edilir. Yeni yönetim, eski yönetimle kendini kıyaslayarak paydaşlarda olumlu bir izlenim bırakmaya çalışır.

2.6.5. Yaratıcı Muhasebe

Yaratıcı muhasebe yöntemine ilişkin incelenen araştırmalarda içerik ve tanıma ilişkin fikir birliği bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar yaratıcı muhasebeyi, diğer muhasebe yöntemlerinin harmanlanmış bir hali olarak ele alırken bazı araştırmacılar da muhasebe manipülasyonu türü olarak incelemiştir.

Yaratıcı muhasebe; ilkeleri, kuralları, değerlendirme birimleri ve düzenlemelerin eksikliğinden yararlanarak muhasebe tutarları üzerinde değişiklik yapmak, finansal tabloların formatını ya da finansal bilgilerin sunulmuş şeklini değiştirerek finansal durumu mevcut durumundan farklı bir şekilde gösterme işlemidir. (Saltoğlu, 2003, s. 108)

Yaratıcı muhasebe, finansal tablo kullanıcılarının reflekslerini önceden tahmin ederek finansal tabloların manipüle edilmesi esasına dayanmaktadır. Muhasebe ilkelerinin ve standartlarının eksikliklerinden, esnekliklerinden ve boşluklarından yararlanarak finansal tablolar, paydaşların beklentileri doğrultusunda hazırlanır. Yaratıcı muhasebeyi hileden ayıran en önemli unsur, yaratıcı muhasebenin yasalara aykırı olmaması ve yasalar içerisinde gerçekleştirilmesidir. Ayrıca diğer manipülasyon yöntemlerinden farklı olarak yaratıcı muhasebe, kar yönetimi gibi yalnız gelir tablosu üzerinde yapılan değişiklikler değil, işletmenin diğer finansal tabloları üzerinde de yapılan manipülasyonlardır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına örnek olarak; henüz oluşmamış veya oluşması mümkün olmayan gelirin yaratılması, finansman giderlerinin aktifleştirilmesi, amortisman süresinin gereksiz uzatılması, varlıklar ile borçların olması gerektiği gibi açıklanmaması, faaliyet dışı gelirlerin faaliyet geliri, faaliyet giderlerinin ise olağan dışı gider şeklinde sunulması gibi kar/zarar tablosu kalemleri

arasında sıralama farklılıkları, nakit oluşturma gücünün yüksek gösterilmesi amacıyla faaliyet dışı nakitlerin faaliyetlerden sağlanması gösterilebilir. (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004, s. 5)

2.6.6. Hileli Finansal Raporlama

Finansal tablo paydaşlarını yanlış yönlendirmek için finansal tablolardaki tutarlar ile açıklamaların kasten açıklanmaması ya da olması gerektiği gibi sunulmamasıdır. Literatürde bu kavramın yerine muhasebe usulsüzlükleri (accounting irregularities) de kullanılmaktadır. (Mulforf ve Comiskey, 2002, s. 87) Hileli finansal raporlamada yasa dışılık söz konusudur. Genel kabul gören muhasebe ilkeleri dikkate alınmaz.

Hile durumu; kanunlar ile mevzuatlara aykırı davranıldığında ortaya çıkmaktadır. Hileli finansal raporlamaya örnek olarak; satışları şişirmek için hayali faturalar üretmek, kayıtları değiştirmek, yok etmek, işlemlerde sahtecilik yapmak, önemli bilgileri saklamak, vb. durumlar gösterilebilir. (Stolowy ve Breton, 2004, s. 11)

Hileli finansal raporlama; tüm finansal bilgi paydaşlarına makul güvence sağlamayan finansal bilgilerin sunulması durumu olup hileli finansal raporlamada uygulanan tekniklerden bazılarının kullanılması yaratıcı muhasebedir. Her ikisinde de kasıt unsuru bulunmaktadır. İşletmeler olduğundan daha iyi veya daha kötü olarak sunulmaktadır. Ancak yaratıcı muhasebede yasal sınırlar içinde kalma durumu varken hileli finansal raporlamada yasaların dışına çıkılmakta ve cezai suç unsuru taşıyan eylemler bulunmaktadır. (Çıtak, 2009, s. 86) Bu kapsamda hile, muhasebe ilke ve standartlarına aykırı manipülasyonlar şeklinde ifade edilebilir. Her hileli işlem manipülasyon olarak değerlendirilebileceği gibi her manipülasyon işlemi hile olarak değerlendirilmemektedir.

2.7. Muhasebe Manipülasyonu Uygulamaları

Önceki açıklamalarda da belirtildiği üzere muhasebe manipülasyonları; yasaların içerisinde kalmak koşuluyla, muhasebe standartları, ilkeleri, standartları, düzenlemeler, politika ve prosedürlerdeki esneklik, eksiklik, yetersizlik ve

boşluklardan yararlanmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda işletmeler; belli amaçlar doğrultusunda muhasebe manipölasyonlarını gerçekleştirirken bazı uygulamalara başvurabilmektedir.

Muhasebe ile ilgili düzenlemelerin seçenekler sunması, esneklik amacıyla çok sayıda düzenleme ve politika ve ayrıntıların net olarak ortaya konmaması işletme yöneticilerine seçme hakkı vermektedir. Bu durum, muhasebe manipölasyonuna uygun bir zemin oluşturmaktadır. (Cıtak, 2007, s. 33) Muhasebe manipölasyonu uygulamaları; işletmelerin net değerinin yükseltilmesi, finansal ve faaliyet performanslarının daha iyi görünmesi, hisse senetlerinin yüksek fiyattan değeri lenmesi, ortaklara temettü faydası, vb. şekilde işletmelere istikrarlı bir görünüm sağlayabilmektedir. (Tarhan Mengi, 2013, s. 66)

İncelenen çalışmalarda muhasebe manipölasyonu uygulamalarının farklı şekillerde ele alındığı tespit edilmiştir. Stolowy ve Breton (2000)'e göre muhasebe manipölasyonu uygulamaları; finansal tablo kalemlerinin yer değıştirilmesi ve dönemler arasında gelir - gider kaydırmaları şeklinde ele alınmıştır. (Stolowy ve Breton, 2000, s. 53) Dechow ve arkadaşlarının 1995 yılında yaptıkları çalışmada ise muhasebe manipölasyonları gelir, gider ve kar manipölasyonları şeklinde 3 grupta ele alınmıştır. (Dechow & ark., 1995, s. 201-202) Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen (2004)'e göre muhasebe manipölasyonu uygulamaları, yetkili merciilerin denetimleri vasıtasıyla ortaya çıkarılmaktadır.

Literatürde, muhasebe manipölasyonunun yapıp yapılmadığı bazı uygulamalar kullanılarak tahmin edilmektedir. Söz konusu uygulamalar; gelirlerin, giderlerin, karşılıkların muhasebeleştirilmesi, varlık ve borçların gerçeğe aykırı olarak gösterilmesi, finansal tablo kalemlerinde değışiklikler, işlem ve faaliyetlerin belli amaçlar doğrultusunda oluşturulması şeklinde incelenmiştir. (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2004, s. 8) Mulford ve Comiskey (2002) ise yaptığı çalışmada muhasebe manipölasyonu uygulamalarını; fiktif gelir kayıtları, agresif amortisman uygulamaları, varlık ve yükümlölüklerin yanlış raporlanması, bilanço ve gelir tablosunda sınıflandırma yanlışlıkları, nakit akışı ile ilgili raporlama problemleri, muhasebe, ilke, standart ve politikalarda zorlamalar şeklinde sınıflandırmıştır. Jones (2011)'ün çalışmasında ise muhasebe manipölasyonu uygulamaları; gelir, varlık ve nakit akışı

artırıcı, yükümlülük ve gider azaltıcı olarak belirtilmiştir. Zack (2013) ise çalışmasında muhasebe manipülasyonlarını; gelir ve gider, bazlı, varlık-yükümlülük bazlı ve diğer finansal raporlama düzenlemeleri şeklinde sınıflandırmıştır.

Yapılan çalışmalar kapsamında muhasebe manipülasyonu uygulamaları genel olarak;

- Gelir ve giderle ilgili manipülasyonlar,
- Varlıklar ve yükümlülüklerle ilgili manipülasyonlar,
- Finansal tablo hesaplarının sınıflandırılmasından kaynaklanan manipülasyonlar

şeklinde sınıflandırılabilir.

2.7.1. Gelir – Gider Manipülasyonları

Gelir manipülasyonunda hedef kar kalemleri faaliyet karı ve dönem net karı hesaplarıdır. İşletmeler söz konusu kalemleri düşük veya yüksek göstermek isteyebilir, karları cari dönemde gösterebilir ya da gelecekteki döneme erteleyebilir. İşletmeler faturasını kestiği ancak teslimatını yapmadığı ürünlerin gelirlerini cari döneme kaydedebilir. Ya da sonraki dönemde işletmenin durumunun istenilen seviyelerde olmayacağı öngörülyorsa, cari dönemde satışı gerçekleşen ürünlerin kazançları sonraki dönemlere ötelenebilir. Yahut hiç oluşmamış bir ticaret faaliyet sanki fiilen oluşmuş gibi kayıtlara alınırsa, bu durumda da gelir manipülasyonunda söz edilebilir. Karını düşük göstermek isteyen bir işletmenin başvuracağı yollardan biri de faturasız işlemlerdir. Özellikle kayıt dışılığın yaygın olduğu ve temel ihtiyaç grubuna hitap eden sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde bu durum görülebilmektedir. Faturasız satışlar karlılığı olduğundan düşük göstermektedir.

Konsinye satışlarda ana satıcı, perakendeciye satış yaptığı anda gelir kaydını yaparsa, bu durum da karlılığı artırıcı gelir manipülasyonudur. Sektör bazında gelir muhasebeleştirilmesi değişebilmektedir. Örneğin; İnşaat-taahhüt sektöründe faaliyet gösteren bir işletme, hakedişlerini proje bitmeden gelir olarak kaydederse gelir tablosunu manipüle etmiş olur. Gelir manipülasyonunda kullanılan diğer yöntemler;

satış hedeflerini tutturma, varlıklara düşük değerlendirme yapma gibi uygulamalardan oluşmaktadır.

Gider manipölasyonlarında da durum benzerdir. İşletmeler, giderleri üzerinden oynamalar yaparak gider kalemlerini etkilemekte ve dolayısıyla karlılıkta da değişiklik yapmaktadır. Muhasebe ilke ve standartlarının izin verdiği şekliyle işletmeler reklam, sigorta, kira, faiz, vb. muhtelif giderleri aktif kalemlerinde gösterebilmektedir. Bu doğrultuda karlılığın artırılması hedeflenmektedir. Başka bir yöntem de amortisman ve aşınma sürelerindeki uygulamalardır. İşletmeler maddi ve maddi olmayan varlıklarının faydalı ömürlerini farklı hesaplayabilmektedir. Öyle ki; amortisman ve yıpranma sürelerini olduğundan daha uzun hesaplayan işletmeler, karlarını yüksek gösterebilir. Tam tersi durumda da karlılık azaltılabilir.

Dönem karının az görünmesini isteyen işletmeler azalan, yüksek görünmesini isteyen işletmeler normal amortisman yöntemini tercih etmektedir. İşletmeler ayrıca itfa sürelerini de uzun hesaplayarak dönem karını yüksek gösterebilir. Diğer bir yöntem; karşılık ayırmadaki farklılıklardır. Gereğinden yüksek firmaya ve alacağı karşılık ayıran işletmeler, karlılığı düşük göstermek isteyebilir. Tahsili mümkün olmayan yüklü fiktif alacaklara gerektiği kadar karşılık ayırmama durumunda da karlılık yüksek gösterilebilmektedir. İşletmelerin fiktif fatura giderleri, maliyetleri de dönem karını azaltıcı niteliktedir. Bununla birlikte işletmelerin manipülatif faaliyetlerini düzeltmek amacıyla çıkarılan kanunlardan yararlanan düzeltmelerin, gelir tablolarında gider olarak yer alması karlılık üzerinde yapılan bir diğer manipölasyon türüdür. Ayrıca kar hedefleri doğrultusunda gider artırıcı-azaltıcı işlemler de uygulanmaktadır.

İşletmelerin birleşme ve ele geçirme işlemleri sırasında katlandığı bazı özel harcamalar ve giderler bulunmaktadır. Söz konusu tutarların gelecek dönemlere ait kısımları cari döneme eklenerek karlılığın düşürülmesi ve gelecek dönemlerde karlılığın yüksek seviyelerde seyretmesi sağlanarak manipölasyon gerçekleştirir.

2.7.2. Varlık-Yükümlülük Manipölasyonları

Varlıklarla ilgili en çok alacak ve stok kalemleri üzerinden manipölasyonlar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda özellikle kayıt dışılığın fazla olduğu ekonomilerde faturasız işlemler ön plana çıkmaktadır.

Faturasız alış ve satışların olduğu bir ortamda işletmelerin varlıkları ve yükümlülükleri ve karları bir bütün halinde etkilenmektedir. Faturasız alım yapan işletmeler aldıkları ürünlerin bedelini kasa ya da banka gibi hesaplardan çıkaramayacaktır. Böylece hem ilgili hesaplar gereksiz yüksek kalacak hem de alınan ürünler kayıtlara geçirilemeyerek stoklar kalemi düşük seviyede kalacaktır. Bu durumda karlılık olumlu etkilenecektir. Eğer tutarı firma ortağı şirketten para çekerek karşılarsa, bu durumda ortaklardan alacaklar kalemi olumsuz etkilenecektir. Kaynak tarafında ise satıcılar, vb. pasif hesaplar düşük seviyede kalacaktır.

Faturasız satış yapan işletmeler stoklarını ilgili hesaplardan çıkaramayacak ve tahsil ettiği tutarları kayıtlara geçiremeyecektir. Bu durumda varlık tarafında stoklar yüksek kalacaktır ve karlılık olumsuz etkilenecektir. Ayrıca tahsil edilen tutarlar işletmenin başka faaliyetlerinde kullanılacaksa bu tutarların kayıtlara geçirilmesi gerekmektedir. Kayıtlarda bulunmayan tutarların harcanması da resmi olarak mümkün olmadığından şirket ortaklarından borç alınmış süsü verilerek tutarların kayıtlara geçirilmesi sağlanacaktır. Bu durumda ortaklara borçlar kalemi ve dolayısıyla da kaynak tarafı gereksiz yüksek görünecektir.

İşletmeler duran varlık alımlarında da manipölasyona başvurabilmektedir. Vergisel nedenlerden ötürü, aldığı duran varlığı hesaplarına maliyet bedelinden düşük bir tutarla yansıtan firmalar, kaynak tarafını da düşük gösterecektir. Bu durum karlılık tarafını olumlu etkileyecektir. Bununla birlikte henüz elde edilmeden kayıtlara geçirilen duran varlıklar da varlıkların manipüle edilme yöntemlerindendir.

İşletmeler tahsili sınırlı, şüpheli ve imkansız alacaklarına ilişkin karşılık ayırmalıdır. Karşılık ayırma işlemi işletmenin cari ve gelecek dönemdeki kar hedefleri ile ilintilidir. Daha az vergi ödemek için karını düşük göstermek isteyen bir işletme,

alacaklarına yüksek oranlarda karşılık ayracaktır. Ayrıca yüksek kar hedefinde, karşılık oranı daha düşük gösterilecektir.

İşletmeler stok maliyetlerini muhasebeleştirirken muhtelif yöntemlerden yararlanmaktadır. Böyle bir durumda muhasebe politikalarının esnekliğinden yararlanılmaktadır. Karlarını düşük göstermek isteyen bir işletme, stok değerleme yöntemlerinden Son Giren Son Çıkar (LIFO) yöntemini tercih edecektir. Uluslararası Muhasebe Standartları(UMS)'ye göre uygulamada LIFO kullanılmamasına rağmen işletmeler farklı yöntemlerle stokları üzerinde değişiklik yapabilmektedir.

İşletmelerin varlıkları ile ilgili zaman içinde oluşabilecek değer kayıpları kapsamında, değer düşüklüğü kaydı yapmaları gerekmektedir. Bu kapsamda stoklar, maddi duran varlıklar, menkul kıymetler, şüpheli alacaklar gibi kalemlere değer düşüklüğü yapılmaması manipülasyon unsuru taşımaktadır. Bununla birlikte senetli alacaklara ve senetli borçlara reeskont işlemi yapılmaması veya dönem kaydırmaları yoluyla muhasebeleştirilmesi de manipülasyon kapsamında değerlendirilmektedir.

Şirketlerin aktif büyüklüğünü yüksek göstermek adına başka kuruluşlara olan ortaklık paylarının ve tutarlarının bilançoda olduğundan fazla gösterilmesi pozitif şerefiye kavramını ortaya çıkarmaktadır. Eğer işletme, düşük ortaklık payı olduğu halde bilançosunda bu payını ve dolayısıyla tutarını yüksek gösterirse, bu durumda manipülasyon kavramı öne çıkmaktadır. Ayrıca aradaki şerefiye farkının nerede gösterildiği ve nereye aktarıldığı ayrıca sorgulanması gereken bir durumdur.

İşletmeler giderlerini aktifleştirme yoluna gidebilmektedir. Böyle bir durumda bilançodaki ilgili tutarların arındırılması gerekmektedir. Aktifleştirilen giderler sadece reklam, sigorta, ar-ge, kira, faiz, vb. olarak düşünülmemeli, işletmelerin faturasız işlemlere ilişkin yasalardan faydalanarak düzelttikleri tutarları bilançolarında izlemeleri de manipülasyon kavramını doğurmaktadır. Genelde kasa affı ve stok affı için Diğer Çeşitli Duran Varlıklar hesabı kullanılmakla birlikte matrah artırımı yapan bir firmanın bu tutarları Gelecek Aylara/Yıllara Ait Giderler hesaplarında izledikleri aşıkardır.

Yatırım yapan bir işletmenin yatırıma ilişkin kredi faiz giderlerini Yapılmakta Olan Yatırımlar hesabında izlemesi bir manipölasyon uygulamasıdır. Ayrıca ilgili giderlerin Gelecek Aylara/Yıllara Ait Giderler hesabının içerisinde eritilmesi de manipölasyon yöntemlerindendir. Bu durum finansman giderlerini olması gerekenden daha düşük gösterecek ve dolayısıyla karlılık yüksek seviyelerde yer alacaktır.

İşletmeler dönem net karı veya geçmiş yıl karları aracılığıyla kar dağıtımını gerçekleştirmektedir. Kar dağıtımına ilişkin yapılması gereken kayıtlar bulunmaktadır. Kar dağıtımına ilişkin bakiyeler, dağıtıldıkları hesaptan çıkarılmalıdır. Bu işlem yapılmadığı takdirde bilanço toplamı veya dönem net karı hesabı olması gereken tutardan daha yüksek bir bakiyede görünecek ve manipölasyona neden olacaktır.

2.7.3. Finansal Tablo Hesaplarının Sınıflandırmasından Kaynaklı Manipölasyonlar

Muhasebe manipölasyonu yöntemlerinden biri de finansal tablo hesaplarının yanlış hesaplarda izlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Önceki yöntemlerde bahsedilen; fiktif alacak ve stok kayıtları, sahte faturalarla yapılan satış kayıtları, giderlerin aktifleştirilmesi, kredi faizlerinin varlık kalemlerinde eritilmesi, faturasız işlemler sonucu oluşan tutarlara ilişkin yapılan manipölatif düzeltmeler ve bu düzeltmeler sonucu ilintili olmayan hesapların işlemlere dahil edilmesi, yasalar vasıtasıyla yararlanılan aflara ilişkin tutarların farklı hesaplara dahil edilmesi aynı zamanda hesaplardan kaynaklanan manipölasyon hareketleridir.

Hesapların sınıflandırılmasına ilişkin manipölasyonlar öncelikle vadelandirme sorunuyla ilişkilidir. 1 yıldan uzun vadeli veya kısa vadeli faaliyetlerin belli rasyoları iyileştirmek amacıyla manipüle edilerek farklı yerlerde izlenmesi açık bir manipölasyon örneğidir.

İşletmelerin kira gelirleri, Sosyal Güvenlik Kurumu(SGK) teşvik gelirleri, prim gelirleri ve muhtelif gelirleri izlemesi gereken kalemler Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabıdır. Eğer bu tutarlar, Net Satışlar'ı etkileyen Diğer Gelirler hesabında yer alırsa, işletmenin cirosu olması gerekenden yüksek görünür.

İşletmelerin hesaplardan kaynaklı manipölasyonları, spesifik işlemler bazında da oluşabilir. Örneğin; duran varlıklara ilişkin yapılan sat-geri kirala(sale & lease-back) işleminde, satılıp finansal kiralama şirketlerinden tekrar kiralanan duran varlıklara ilişkin muhasebe kayıtlarında duran varlığın satış işlemi, işletmenin faaliyet konusuymuş gibi gösterilip işleme konu tutarlar işletme cirosunun içerisine dahil edilebilmektedir. Halbuki işletmenin yapması gereken kayıt, konu tutarı gelir tablosu yerine pasifte Özel Fonlar hesabında izlemesidir. Aksi durumda cironun yanında kar kalemleri önemli tutarlarda manipüle edilmekte ve işletmenin birçok rasyosu etkilenmektedir. Bu da finansal tablo kullanıcılarının kararlarına doğrudan etkide bulunacaktır.

İşletmelerin bir diğer spesifik işlemleri de maddi duran varlıkların satışından kaynaklanan yenileme fonlarının hangi hesaplarda izleneceğine ilişkin durumlardır. İşletmeler, duran varlık satışı sonucu belli oranlarda elde ettikleri fonları, belli bir süre için vergilendirmeme hakkına sahiptir. Bu haktan yararlanan işletmeler vergi istisnalarının bir kısmını veya tamamını bilançonun pasifinde Özel Fonlar hesabında izlemelidir. Tutarların gelir tablosunda izlenmesi, sat-geri kirala yönteminde olduğu gibi hem karlılığı hem de rasyoları önemli derecede etkileyecektir.

Finansman giderlerinin, Satışların Maliyeti kaleminde yer alan hesapların birinde izlenmesi de faaliyet karlılığını etkileyen bir manipölasyon şeklidir. Faaliyet karının yüksek görünmesini istemeyen veya faaliyet zararı yazmak isteyen bir işletme, bu tür sınıfsal bir değişikliğe başvurabilmektedir.

2.8. Muhasebe Manipölasyonunda Tahakkuk Esaslı Tahmin Modelleri

Muhasebe manipölasyonu hakkında yapılan birçok çalışma, bu işlemlerin ortaya çıkarılmasının çok güç olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedenlerinden ilki, karlılığın artırılma veya azaltılma yönündeki amaç farklılığıdır. Söz konusu durum kontrol yöntemlerinin etkisini zayıflatabilmektedir. Diğer bir neden ise manipölasyonu gerçekleştirmeye yönelik uygulamaların çok sayıda olması ve birbirlerinden farklılık göstermesidir. (Aren, 2003, s. 22)

Muhasebe manipölasyonu uygulamaları; firmaların bağımsız denetim süreçleri süresinde ortaya çıkabileceğı gibi SPK, BDDK, KGK gibi denetleyici ve düzenleyici kurumların denetimleri kapsamında da tespit edilebilmektedir.

Bağımsız denetim firmalarının denetimleri sırasında denetçilerin manipölasyon ortaya çıkarma gibi bir sorumluluğı bulunmamaktadır. Eğer denetçi işletmede muhasebe işlemlerinde böyle bir durumun gerçekleştiğine kanaat getirirse bunu bağımsız denetim raporunda olumsuz veya şartlı görüş bildirerek belirtir. Ayrıca işletmede söz konusu durumdan sorumlu yetkililere bildirimde bulunularak ilgili durumun düzeltilmesi istenebilir.

Denetleyici ve düzenleyici kurumlar denetimleri sırasında finansal tablolarda manipölasyon yapıldığı tespit edebilir. Böyle bir durumda işletmeden finansal tabloların revize edilmesini talep edebilir.

Bilim camiasında muhasebe manipölasyonu uygulamalarının yaygın düşüncesi hakim olmasına rağmen bununla ilgili delillerin toplanması ve uygulamaların tespit edilmesi oldukça güç olabilmektedir. Söz konusu durum manipölasyonsuz karın bilinmemesi ve tahmin edilememesinden ileri gelmektedir. İlgili durumu tam anlamıyla bilen kişiler, söz konusu uygulamaları gerçekleştiren yönetici veya yönetici grubudur. Araştırmacıların manipölasyon tespitinde karşılaştıkları temel sorunlar; yöneticileri muhasebe manipölasyonuna yönlendiren nedenleri belirlemek ve yöneticilerin isteğe bağı(ihtiyari) tahakkuk yöntemlerinin veya muhasebe politikalarının tespit ve etkilerini ölçmektir. (Bayırlı, 2006, s. 241) Literatürde muhasebe manipölasyonuna neden olan finansal ve finansal olmayan göstergeler Tablo 2.2’de yer almaktadır:

Tablo 2.2: Muhasebe Manipölasyonuna Neden Olan Göstergeler

FİNANSAL GÖSTERGELER	FİNANSAL OLMAYAN GÖSTERGELER
1) Net İşletme Sermayesi / Net Satışlar 2) Toplam Tahakkuklar / Net Satışlar 3) Net İşletme Sermayesi / Toplam Aktif 4) Toplam Tahakkuklar / Toplam Varlıklar	1) Sermaye Yapısı 2) Firmanın Ortaklık Yapısı 3) Yönetim Kurulu Üyeleri 4) Finans Müdürlerinin Değişim Süresi 5) Firmanın Büyüklüğü 6) Şirketin Şubelerinin Varlığı ve Bunların Sayısı,

5) (Pazarlama, Satış, Genel Yönetim Giderleri) / Net Satışlar Endeksi	7) Finansal Tabloları Denetleyen Bağımsız Denetçilerin Niteliği ile Türü,
6) (Esas Faaliyetlerden Elde Edilen Kâr – Toplam Tahakkuklar) / Toplam Ortalama Varlıklar	8) Bağımsız Denetçi Görüşleri
7) Brüt Kâr Marjı Endeksi ²	9) Bağımsız Denetçilerin Değişme Sıklığı,
8) Esas Faaliyet Kârı / Net Satışlar Endeksi	10) Halka Arz Oranı
9) Varlık Kalitesi Endeksi ³	11) Pay Senetlerinin Önceki Piyasa Performansı
10) Amortisman Endeksi ⁴	12) Pay Senetlerinin Kayda Alınma Zamanı
11) Net Faaliyetle İlgili Aktifler / Net Satışlar	13) Mali Tahlil Uzmanlarının Pay Senetlerine İlişkin Alım – Satım Tavsiyeleri
12) Ar-Ge Giderleri / Net Satışlar Endeksi	14) Önceden Alınan Önemli Tahakkuk Kararları
13) Ticari Alacaklar / Net Satışlar	15) Stok Değerleme Yöntemi
14) Toplam Stoklar / Net Satışlar	16) Amortisman Yönteminin Değiştirilme Sıklığı, vb.
15) Net Satışlar / Toplam Aktif	
16) Net Kâr / Toplam Varlıklar	
17) Toplam Yabancı Kaynaklar / Özsermaye	
18) Toplam Yükümlülükler / Toplam Varlıklar vb.	

Kaynak: (Bayırlı, 2006, s.241)

Muhasebe manipülasyonunu ortaya çıkarmak için araştırmacılar, öncelikle yöneticilerin amaçlarını, durumlarını ve koşullarını tespit etmeye, daha sonra olağanüstü tahakkuk veya muhasebe politikalarının, söz konusu amaçlarla uyum gösterip göstermediğini incelerler. (Dağlı, 2011, s. 88)

Muhasebe manipülasyonunu ortaya çıkarmak amacıyla bağımsız denetçiler ile denetleyici ve düzenleyici kuruluşlara yardımcı olabilmek adına zaman içerisinde muhasebe manipülasyonuna yönelik istatistiki tahmin modelleri geliştirilmiştir. Araştırmalar incelendiğinde söz konusu tahmin modellerinin finansal tablo verileri ve dipnot analizlerine dayanarak oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe manipülasyonunun modellemesinde özellikle toplam tahakkuklar baz alınmaktadır. Çalışmaların bir kısmında toplam tahakkuk tutarı, işletmenin aktif

² Endeks kavramı; cari yıl verisinin bir önceki yıl verisine bölünmesiyle elde edilmektedir.

³ Varlık Kalitesi Oranı= 1- (Hazır Değerler – Maddi Duran Varlıklar) / Toplam Varlıklar

⁴ Önceki Dönem Amortisman Gideri / (Maddi Duran Varlıklar + Amortisman Gideri) / Cari Dönem Amortisman Gideri / (Maddi Duran Varlıklar + Amortisman Gideri)

toplamına ya da satışlara oranlanarak tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Diğer bir deyişle; firma faaliyetinin gerektirdiğinin üzerinde olan isteğe bağlı tahakkuk tutarları muhasebe manipölasyonu göstergesidir. Birtakım literatürde ise tahakkuklar, faaliyetin gereği (zorunlu) ve gereği olmayan (isteğe bağlı) olarak sınıflandırılmıştır. İsteğe bağlı tahakkuk tutarlarının aktif bakiyeye ya da satışlara endekslenmesi suretiyle oluşan eğilimi, muhasebe manipölasyonunun delili şeklinde nitelendirilmektedir. (Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen, 2007, s. 2)

İhtiyari tahakkuklar, yöneticilerin takdir yetkilerine göre veya beklenmedik şekilde oluşan tahakkuklardır. İhtiyari tahakkuklara örnek olarak; konusu kalmayan karşılıklar, şüpheli ticari alacak karşılıkları, değersiz alacaklar, yeniden yapılanma masrafları, varlık satışı sonucu kar/zarar, muhasebe tahminlerindeki değişimin etkileri, gider tahakkukları, ertelenmiş gelirler gibi kalemler örnek gösterilebilir. Normal tahakkuklar, ihtiyari olmayan ve işletmenin normal faaliyeti kapsamında oluşan tahakkuklardır. (Bartov ve ark., 2002, s. 195-196)

Kamuya beyan edilen net kar ve faaliyetlerden sağlanan kar (nakit) arasındaki fark, toplam tahakkukları ifade etmektedir. Toplam tahakkuk bazlı modellerin, toplam tahakkukları tahmin etme konusuna eğilmesinin nedeni, isteğe bağlı tahakkukları ölçmek isteğinden kaynaklanmaktadır. Birçok modelde toplam tahakkuklar; standart işletme sermayesini ortaya koyması ve normal tahakkukların bir delili olması nedeniyle satışlar kalemi ile regresyona tabii tutulmuştur. Ayrıca amortisman giderlerini göstermek için bürüt maddi duran varlıklar tahakkuklarla regresyona tabii tutulmuştur. (Doğan, 2009, s. 113)

Literatürde ihtiyari tahakkuk uygulamaları kullanılarak muhasebe manipölasyonunun ölçülmeye çalışıldığı ilk çalışma, Healy (1985)'nin çalışmasıdır. Healy'nin devamında ise beklenmeyen ihtiyari tahakkuk uygulamalarını ölçmek amaçlı toplam tahakkuklar konusunda çalışmalar yapılmıştır ve toplam tahakkuklar tahmin edilmeye çalışılmıştır. Toplam tahakkuklar, işletme sermayesi ihtiyacını göstermesi için satışlar, amortisman giderlerini göstermesi için brüt maddi duran varlıklar gibi değişkenlerle regresyona sokulmuştur. Jones (1991)'a göre toplam tahakkuklar içinde açıklanamayan kısım, beklenmeyen tahakkukları ifade etmektedir. (Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen, 2007, s. 2) Muhtelif çalışmalarda; sigorta

firmalarında hasar karşılıkları, bankalarda kredi karşılıkları, ertelenmiş vergi vb. tahakkuklar için tahmin yöntemleri geliştirilmiştir. (Mulford ve Comiskey, 2002, s. 74)

Muhasebe manipülasyonunu tespit etmek için gerçekleştirilen istatistiki çalışmalarda, muhasebe manipülasyonlarının yöneticilere verilen teşvik primleri veya ücretlerin maksimize edilmesi için kullanıldığını göstermiştir. Sonradan bu çalışmalara; analistlerin kar tahminlerini karşılamak, halka arzlarda veya sermaye artırımlarında istenilen fon tutarını yükseltmek, borç sözleşmelerinde yer alan maddeleri ihlal etmekten kaçınmak gibi hipotezler ilave edilmiştir. Jones (1991) çalışmasında, muhasebe manipülasyonuna başvuran şirketlerin gümrük muafiyetlerinden yararlanmak amacıyla tahakkuk esasına dayanarak manipülasyon yaptıklarını ortaya koymuştur. (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2005, s. 165-166)

Tahakkuklar, işletme karının ne kadar tahakkuk bazlı ne kadarının nakit olduğunu belirlemede kullanılmaktadır. İşletme sermayesinde elde edilen nakitler yerine tahakkuklardan kaynaklı bir yükseliş, kar manipülasyonuna işaret etmektedir.

Muhasebe manipülasyonu üzerinde yapılan çalışmalarda, özellikle tahakkukların baz alınmasının üç temel nedeni bulunmaktadır:

- Tahakkuklar, GKGMİ'nin temel ürünüdür. Kar yönetimi söz konusu olduğunda söz konusu durum karın nakit kısmı değil tahakkuk kısmından gerçekleşecektir.
- Muhtelif muhasebe politikalarının ölçülmesinde tahakkuklara odaklanmak, politika tercihlerinin ölçülmesindeki sıkıntıları azaltacaktır.
- Kâr, tahakkukların maddi olmayan bir parçası olduğunda, yatırımcılar kâr yönetiminin beyan edilen kâr tutarı üzerindeki etkisini ortaya koyamayacaklardır.

Toplam tahakkuklar, yöneticilerin işletmenin muhasebe performansını daha iyi yansıtmak için belirttikleri yargı ve tahminleri ifade etmektedir. Toplam tahakkuklar **(total accruals)**; isteğe bağlı veya ihtiyari **(discretionary)** ve ihtiyari olmayan **(non-discretionary)** tahakkukların toplamından oluşmaktadır. Tahakkuk esaslı muhasebe

sisteminde gelir ve gider işlemlerinin tümü, işlemin gerçekleştiği dönemde finansal tablolarda yer almaktadır. İşletmeye fiilen giren veya işletmeden fiilen çıkan tutarların hangi dönemde gerçekleştiği önem arz etmemektedir. Ancak yapılan manipülasyon uygulamalarında bilanço ve dolayısıyla gelir tablosu kalemlerinde fiktif kayıtlar yapılarak tahakkuk esaslı muhasebe sisteminin kötüye kullanıldığı tespit edilmiştir. Cari dönemde gerçekleşen işlemlerin sonraki yıllara aktarıldığı veya cari dönemde oluşmayan kayıtların sanki o dönem gerçekleşmiş gibi finansal tablolara aktarıldığı ortaya konulmuştur.

İhtiyari tahakkuklar, karı yönetmek için seçilen ve yapılan muhasebe işlemleri ve uygulamalarından oluşmaktadır. İhtiyari olmayan tahakkuklar, iş sözleşmeleri, şirket stratejileri, performans düzeyleri, makroekonomik olaylar ve diğer ekonomik etkinliklerden oluşan tahakkuklardır. (Ronen & Yaari, 2008, s. 372) İhtiyari tahakkuklar şirket yönetiminin seçimine ve inisiyatifine bırakıldığından işletmelerde daha çok ihtiyari tahakkuklardan kaynaklı manipülasyonlar öne çıkmaktadır.

Yapılan çalışmalarda muhasebe politikalarının seçiminde yöneticilerin ihtiyari tahakkuku ölçü olarak kullandığı tespit edilmiş ve bunların derecesi tahmin edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaların önemli kısmında ihtiyari tahakkukların ölçümüne, toplam tahakkuklar ile başlanmıştır. Literatürde toplam tahakkukların iki analizi vardır, bilanço yaklaşımı ve nakit akış tablosu yaklaşımı. Bilanço yöntemine dayalı olarak yapılan çalışmalarda toplam tahakkuklar aşağıda şekilde hesaplanmıştır (Yaşar, 2011, s. 149) :

Toplam Tahakkuklar = [(Dönen Varlıklardaki Değişiklikler - Nakit ve Nakitteki Değişiklikler) - (Kısa Vadeli Borçlardaki Değişiklikler - Uzun Vadeli Kredilerdeki Anapara ve Faizlerdeki Değişiklikler - Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılığı)] - Amortisman ve İtfa Giderleri

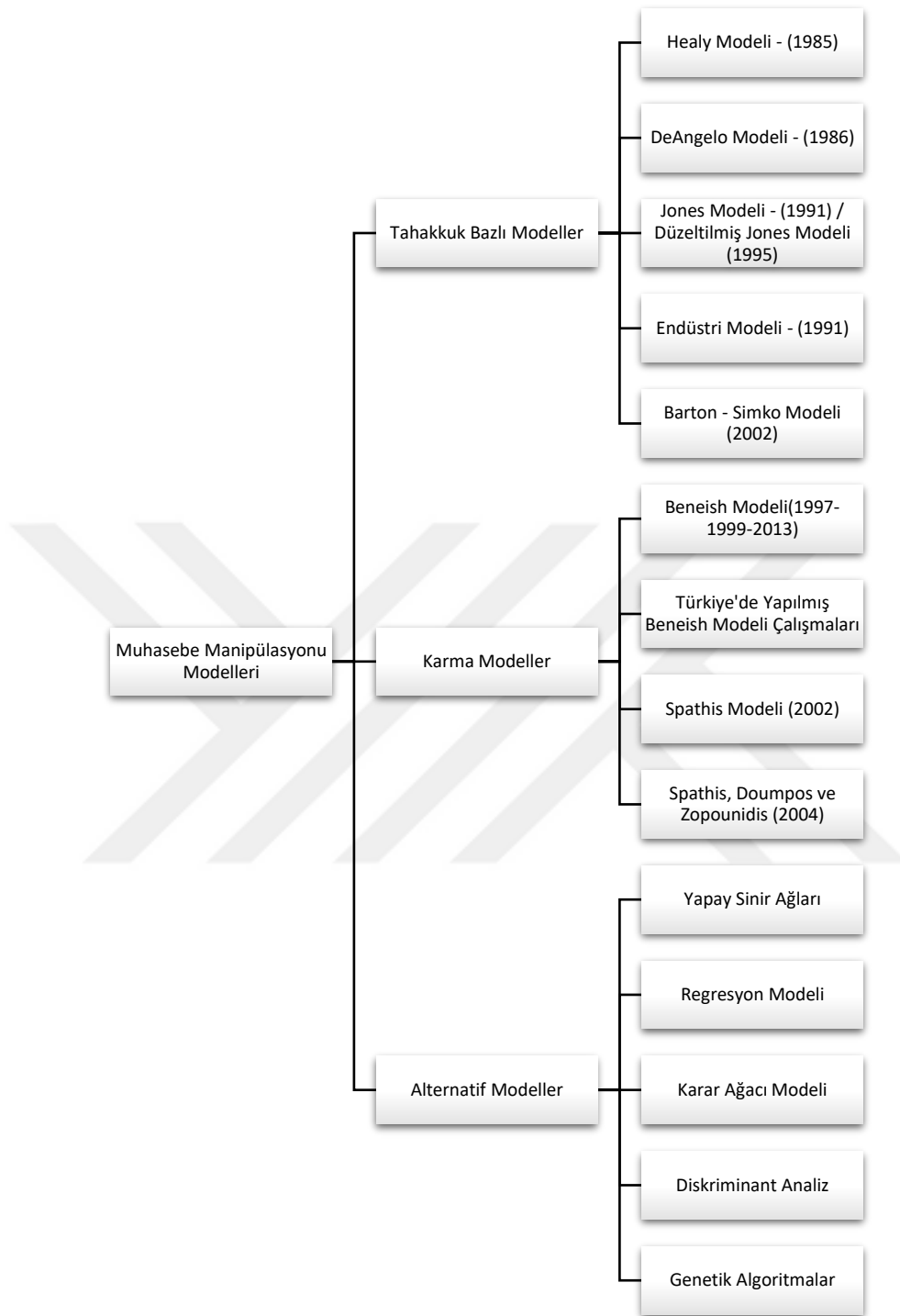
Dechow ve arkadaşlarının (1995) yaptıkları çalışmada, toplam tahakkukları nakit akış tablosunu baz alarak formülleştirmişler ve toplam tahakkukları net kar ile esas faaliyetlerden elde edilen nakit akışlarının farkı olarak tanımlamışlardır. (Dechow ve ark., 1995, s. 203):

Araştırmalar genel olarak incelendiğinde muhasebe manipölasyonunu ortaya çıkarmak için geliştirilen istatistiki modeller üç başlık altında incelenmiştir: tahakkuk bazlı, karma ve alternatif modeller.

Tahakkuk esaslı modellerin yanında, Beneish'in 1997 yılında yaptığı çalışmayla başlayan ve firmaların finansal tablolarındaki farklı değişkenleri baz alan karma modeller de bulunmaktadır. Söz konusu modeller, içerisinde toplam tahakkukları barındırmanın yanında muhasebe manipölasyonunu ortaya çıkarmaya yarayan bazı hesapları, muhtelif finansal oranlara ve endekslere dönüştürerek manipölasyonu ortaya çıkarmaya yarayan modellerden oluşmaktadır.

Tahakkukları baz alan ve sonrasında karma modellerle devam eden manipölasyon çalışmaları ile birlikte, ilerleyen yıllarda matematik ve istatistik temelli çalışmalara bağlı olarak yeni modellerin de ortaya konulduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe manipölasyonunu tahmin etmeye yönelik geliştirilen modellerin genel görünümü, Şekil 2.1'deki gibidir:

Şekil 2.1: Muhasebe Manipülasyonu Modelleri

Şekil 2.1’de yer aldığı üzere muhasebe manipülasyonunda tahakkuk bazlı modeller; Healy, DeAngelo, Jones, Düzeltilmiş Jones, Endüstri Modeli ve Barton-Simko modeli şeklinde sınıflandırılmaktadır. Karma modellere bakıldığında ise Beneish’in 1997 yılında başladığı ve 1999 yılında devam ettirdiği ve 2013 yılında geliştirdiği modelin yanında, Türkiye’de Küçüksözen (2004)’in Beneish modeli

çalışmaları bulunmaktadır. Spathis'in 2002 yılında geliştirdiği model ile birlikte, arkadaşları Doumpou ve Zopounidis ile 2004 yılında ortaya koyduğu modeller ön plana çıkmaktadır. Söz konusu modellere ek olarak sonraki dönemlerde; başta Yapay Sinir Ağları modeli olmak üzere Regresyon, Karar Ağacı, Diskriminant Analizi gibi alternatif modeller literatürde yerini almıştır.

2.8.1. Healy Modeli

Muhasebe manipülasyonuna ilişkin geliştirilen ilk model, Healy (1985) modelidir. Healy, teşvik primi sistemi uygulayan işletmelerde, kazançlarını artırmak isteyen yöneticilerin toplam tahakkukları kullanarak manipülatif işlemler gerçekleştirdiklerini test etmiştir. Belli bir kar hedefini tutturamayan yöneticilerin prim almaya hak kazandıkları, hedefi tutturamayan yöneticilerin ise prim alamadıkları sistem, teşvik primi sistemi olarak adlandırılmıştır. Ayrıca yöneticilerin elde edecekleri kazançlara da üst sınır getirilebilmektedir. Yöneticiler gelir seviyesini geçtikten sonra belirlenen üst kazanç sınırına kadar oransal olarak prim alabilmektedir. Üst sınır geçildikten sonra ise kazançları sabit kalmaktadır. (Küçükkoçoğlu ve Küüksözen, 2004, s 15)

Healy'nin çalışmasına göre toplam tahakkuklar 2 yönlü incelenmiştir: isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar. İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar, işletmenin nakit akışı üzerinde bağımsız denetim kuruluşları ile denetleyici ve düzenleyici kurumlar tarafından belirlenen ve uyulması gereken sınırlardır. İhtiyari tahakkuklar ise nakit akışı haricindeki kalemlerde yöneticilerin inisiyatifine bırakılan ayarlamalardır. (Healy, 1985, s. 89)

Young(1999)'a göre Healy modeli oldukça basit ancak ihtiyari tahakkukları tahmin etmede son derece yetersiz bir modeldir(Young, 1999, s. 836):

$$\text{İhtiyari Tahakkuklar}_t = \frac{\text{Toplam Tahakkuklar}_{t-1}}{\text{Toplam Aktifler}_{t-1}}$$

Healy modeli, cari dönemdeki ihtiyari tahakkukların, geçen yılki toplam tahakkukların bir bileşenidir. Model kapsamında ihtiyari tahakkukların sıfır olması beklenmektedir. Söz konusu modelde ihtiyari tahakkuklar sıfırdan büyükse firmalar karlarını düşürme, sıfırdan küçükse firmalar karlarını artırma yoluna gitmektedir. (Young, 1999, s. 836)

İşletmelerin yasal sınırlamalardan dolayı sürekli olarak aynı yönde bir muhasebe manipülasyonu içinde bulunmaları mümkün değildir. Bundan dolayı işletmeler bazı dönemlerde geliri yüksek gösterirken bazı dönemlerde düşük olarak açıklamaktadır. Yöneticiler, çıkarları doğrultusunda gelirleri cari dönemde göstererek prim elde etmek isteyebilir. Başka bir açıdan, kazançlar sonraki dönemlere ötelenerek olduğundan yüksek karlar sunulabilir, cari dönemde düşük kar açıklanabilir. Bu noktada yöneticilerin büyük temizlik muhasebesine başvurduğunu söylemek mümkündür.

Healy modeli, sistematik bir biçimde tüm dönemlerde muhasebe manipülasyonu yapıldığına işaret etmektedir. Aktif toplamın sabit bir oranı olarak isteğe bağlı olmayan tahakkuklar kabul edilmektedir. (Dechow & ark., 1997)

2.8.2. DeAngelo Modeli

1986 yılında DeAngelo, 1973 ve 1982 yılları arasında Amerikan borsasında işlem gören 64 şirketin yöneticilerinin muhasebe kararları üzerine ampirik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Borsada işlem gören firmaların halka kapalı olması için hisselerini geri satın almadan önce, hisselerin nominal değerinin düşük olup olmadığını ve kar manipülasyonu yapıp yapılmadığı incelenmiştir. Durağan bir dönemde işletmelerin t dönemdeki ihtiyari olmayan tahakkuk tutarları, $t-1$ dönemindeki ihtiyari olmayan tahakkuklara eşit olmalıdır. Aksi durumda muhasebe manipülasyonu durumundan bahsedilebilir. (DeAngelo, 1986, s. 400-420)

Çalışma sonucunda kar yönetimine ilişkin somut deliller bulunmamasına rağmen amortisman miktarlarının tahakkuk esasları ile oluşan kalemler içerisinde büyük bir yer tuttuğunu ve bu tip zorunlu tahakkuklar sebebiyle toplam tahakkukların birçok şirket için negatif değerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı tahakkuklar için bir önceki dönemin toplam tahakkukları baz olarak kabul edilmiştir. İnceleme

yapılan dönem itibariyle isteğe bağlı olmayan tahakkuklarda değişim oranı sabit kabul edilmiş ve toplam tahakkuklarda meydana gelen değişimin zorunlu tahakkuklardan kaynaklanacağı benimsenmiştir. Normal şartlar altında toplam tahakkuklardaki değişimin sıfır olması beklenir. Eğer hisselerin geri alım gününde toplam tahakkuklar negatif değerde ise bu durum manipülasyona işaret etmektedir. (Küçüksözen, 2004, s. 258)

DeAngelo'nun modeli ile Healy'nin modeli arasındaki tek farklılık, isteğe bağlı olmayan tahakkukların tahmin süresinin bir önceki dönemle sınırlı olmasıdır. Ayrıca iki modelde de zayıf olan yön, isteğe bağlı olmayan tahakkukların yıldan yıla sabit bir değer etrafında değişmesi ve isteğe bağlı olmayan tahakkukların incelenen dönemde değişkenlik göstermediği kanısıdır. Halbuki tahakkuk muhasebesinin gereği olarak isteğe bağlı olmayan tahakkuklar, şirketlerin faaliyet gösterdiği ekonomik durumlar karşısında değişebilmektedir. (Dechow ve ark., s. 1995, s. 198)

$$\text{İhtiyari Tahakkuklar}_t = \frac{\text{Toplam Tahakkuklar}_t - \text{Toplam Tahakkuklar}_{t-1}}{\text{Toplam Aktifler}_{t-1}}$$

Healy modeli ile DeAngelo modelini birbirinden ayıran bir diğer nokta ihtiyari tahakkukların geçmiş dönemin toplam tahakkukları yerine bu yılki toplam tahakkukların farkı aracılığıyla hesaplamasıdır. DeAngelo modelinin Healy modelinden daha üstün olduğu benimsenmiştir. (Aren, 2003, s. 35)

2.8.3. Jones Modeli

Jones, 1991 yılında yaptığı araştırmasında, ABD Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) tarafından yapılan bir denetimde Amerika Birleşik Devletlerindeki (ABD) şirketlerin ABD gümrük korumasından yararlanmak için kârlarını düşük göstererek kâr yönetimine başvurup başvurmadıklarını incelemiştir. (Ayarlıoğlu, 2007, s. 104)

Jones (1991) modeli toplam tahakkuklardan yola çıkarak isteğe bağlı tahakkukları hesaplayan ilk model olarak öne çıkmaktadır. Öncelikle bir regresyon

modeli aracılığıyla toplam tahakkuklar hesaplanır. Sonrasında söz konusu modelin regresyon katsayıları kullanılarak ihtiyari tahakkuklar tahmin edilir ve manipülasyon yapıp yapılmadığı belirlenmeye çalışılır. (Young, 1999, s. 837-838)

Muhasebe manipülasyonunun tespiti konusunda isteğe bağlı toplam tahakkuklar baz alınmıştır. Diğer çalışmaların aksine bu modelde, isteğe bağlı tek bir tahakkuktan ziyade toplam tahakkuklar baz alınmıştır. Modele göre, kâr yönetiminde ihtiyari tahakkuklar önemli bir rol oynamaktadır. (Küçüksözen, 2004, s. 261)

Modeldeki toplam tahakkukların hesaplama yöntemi [Nakit Olmayan Dönen Varlıklardaki Değişimler] - [Toplam İtfa Payları ve Amortisman Giderleri] şeklindedir. (Küçüksözen, 2004, s. 261)

Nakit olmayan dönen varlıklardaki değişimler şu şekilde ifade edilebilir: [Dönen Varlıklardaki Değişimler - Hazır Değerlerdeki Değişimler - Kısa Vadeli Yatırımlardaki Değişimler] - [Kısa Vadeli Yükümlülüklerdeki Değişimler - Uzun Vadeli Yükümlülüklerin Kısa Vadeli Taksitlerindeki Değişimler - Ödenecek Vergilerdeki Değişimler] (Küçüksözen, 2004, s. 261)

Jones(1991) gerçekleştirdiği çalışmada, ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak toplam tahakkukların sabit olmadığını ve değişebildiği varsayımında bulunmuştur. Tahakkuk farklarını toplam varlıklara endekslemiştir. Araştırmasında "toplam tahakkuklar/önceki yıl aktif toplamı" oranını sabit olarak kullanmıştır. Çalışmada büyüklüğü kontrol edebilmek için maddi duran varlıklar da bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. Firmaların hacimlerindeki büyüme ile ihtiyari tahakkuklar arasındaki ilişki test edilmiştir. (Tepeli ve Kayıhan, 2016, s. 252)

Çalışmada en küçük kareler yöntemi yoluyla tahmini değerleri ya da başka bir ifadeyle beklenen değerleri ortaya koymak için α_i , β_{1i} , β_{2i} katsayılardan yararlanılmıştır. (Küçüksözen, 2004, s. 264)

Çalışma sonucunda t=0 dönemi için ihtiyari tahakkuklar kullanılarak kar manipülasyonu yapıldığı, t-1 dönemi içinse söz konusu duruma rastlanılmadığı ortaya konulmuştur. (Jones, 1991, s. 2010)

2.8.4. Düzeltilmiş Jones Modeli

Jones'un 1991 yılında gerçekleştirdiği modelde bazı düzenlemeler ve geliştirmeler yaparak Dechow ve arkadaşları 1995 yılında kendi modellerini oluşturmuşlardır. Söz konusu model literatürde “Düzeltmiş” veya “Geliştirilmiş” olarak yer almaktadır.

Dechow ve arkadaşlarının geliştirdiği modelde kredili satışlarda yaşanan değişimlerin kar yönetimi faaliyetlerinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Yapılan çalışmada isteğe bağlı tahakkukların tespitinin sadece gelir kalemleri üzerinden yapılmasının hatalı sonuç doğuracağı ifade edilmiştir. Söz konusu varsayımda gelirin açıklanması konusunda kredili satışlarda nakit satışlara göre takdir hakkı kullanmanın daha kolay olabileceği test edilmiştir. Başka bir ifadeyle peşin satış yerine kredili satış yapmak kar manipülasyonu açısından daha avantajlıdır. İlgili durum kapsamında Jones (1991)'un modeline kredi satışlardaki değişim, değişken olarak eklenmiştir. Gelirdeki değişimden alacaklardaki değişim çıkarılmıştır. (Dechow ve ark., 1995, s. 199)

2.8.5. Endüstri Modeli

Dechow ve Sloan'un geliştirdiği modelde; Jones(1991) modelindeki gibi zorunlu tahakkukların tüm dönemlerde sabit olduğu hipotezi zayıflatılmış ve ihtiyari tahakkukların determinantlarını direkt belirlemek yerine, söz konusu determinantlardaki değişimin aynı sektörde faaliyet gösteren tüm işletmelerde aynı olduğu ve bundan dolayı isteğe bağlı olmayan tahakkukların da benzer determinantlara sahip olacağı hipotezini ortaya atmıştır. Model, inceleme kapsamına alınan işletmelerin haricinde aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin toplam varlıkları üzerinden hesaplanan toplam tahakkuk oranının medyan değerinin kullanılmasına dayanmaktadır. (Küçüksözen, 2004, s. 265-266)

Endüstri modeli kapsamında ortaya atılan modelde yer alan değişkenler; toplam tahakkuklar, önceki yıl aktif toplamı, gelirlerdeki değişim, ticari alacaklardaki değişim, brüt maddi duran varlıklar şeklindedir. (Dechow ve ark., 1995, s. 199)

2.8.6. Barton - Simko Modeli

Barton ve Simko'nun 2002 yılında geliştirdikleri modelde, önceki dönemlerde yapılan kazanç manipülasyonlarının, şirket yöneticilerinin yeniden manipülasyon yapma olasılıklarını ne ölçüde etkilediği incelenmiştir. Çalışma, bilançonun önceki dönemlerde yapılan kazanç manipülasyonlarını yansıttığı ve net faaliyet varlıklarının da bu etkinin bir kısmını yansıttığı varsayımına dayanmaktadır. (Barton & Simko, 2002)

Modelin temel göstergesi Net Faaliyet Varlıkları(NFV)'dir. Bir metrik olarak NFV'nin net satışlara oranını kullanılmıştır. Modele göre NFV aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır:

$$\text{NFV} = \text{Toplam Varlıklar} - \text{Toplam Yükümlülükler} - \text{Finansal Varlıklar} + \text{Finansal Yükümlülükler}$$

Yukarıdaki formülde finansal varlıklar, hazır değerler ile kısa ve uzun vadeli menkul kıymet yatırımlarını içermektedir.. Finansal yükümlülükler ise banka ve finansal kiralama işlemlerinden kaynaklı kısa ve uzun vadeli finansal borçları ifade etmektedir.

Modele göre bilanço ve gelir tablosu birbiriyle ilişkilidir. Karlılığı yüksek göstermek adına seçilen muhasebe yöntemleri şirket aktiflerinin olduğundan daha yüksek montanda görülmesine neden olmaktadır. Çalışma sonucunda geçmiş dönemlerde NFV/Net Satışlar oranının yüksek çıktığı işletmelerde kar manipülasyonu imkanı azalmıştır. Önceki muhasebe dönemlerde yöneticilerin yapmış oldukları manipülatif işlemlerin ilerleyen dönemlerde kümüle bir şekilde birikerek varlıkların şişkin görünmesine sebep olmuş ve bu da NFV/Net Satışlar oranının yükselmesi sonucunu doğurmuştur. Cari dönemde yapılan kazanç manipülasyonu, önceki dönemlerde yapılan manipülasyonların fonksiyonudur. Nihai olarak belirtilen husus; NFV/Net Satışlar oranının yükselmesi, firmaların kar manipülasyonu yapma olasılığını azaltmaktadır. (Barton ve Simko, 2002)

2.9. Karma Modeller

Muhasebe manipölasyonunun tahmin edilmesine yönelik tahakkuk esaslı modellerin yanında hem tahakkuk hem de finansal tablo parametrelerini baz alan karma modeller de bulunmaktadır. Söz konusu modeller; Beneish (1997), Beneish (1999), Beneish (2013), Spathis(2002) ve Spathis, Doumpos ve Zopounidis (2004) modelleri şeklinde literatürdeki yerini almıştır.

2.9.1. Beneish Modeli (1997-1999-2013)

Karma modeller arasında yer alan öncü ve önemli modellerden biri Beneish(1997) modelidir. Beneish, modeline normal finansal performans göstermiş işletmelerin yanı sıra olağanüstü finansal performans göstermiş işletmeleri eklemiş ve muhasebe manipölasyonu yapıp yapılmadığını tahmin etmeye yönelik logit ve probit modeleller geliştirmiştir. İhtiyari tahakkukların muhasebe manipölasyonunu tespit etmede başarılı olduğu ancak manipölasyonun ne amaçla yapıldığı konusunda eksik kaldığı düşüncesinden yola çıkılarak 1997 yılında ilk Beneish modeli ortaya konulmuştur. Beneish modelinin muhasebe manipölasyonunun zamanını ve amacını tespit etmede faydalı olacağı düşünülmüştür.

Beneish (1997) modelinde olağanüstü finansal performans gösteren firmaların verilerini kullanmıştır. Jones (1991)'un modelinden farklı olarak Beneish üç yıllık kamuya açıklanan verileri kullanmıştır. SEC incelemesinde manipölasyona başvurduğu belirlenen 64 manipölator şirket ile hakkında manipölasyon yaptığı hükmü bulunmayan 1989 kontrol firması modele dahil edilmiştir. Sonrasında bu firmalar için muhtelif değişkenler kullanılarak hesaplanan değerler probit analizine tabii tutulmuştur. Analiz sonuçlarına dayanarak firmaların muhasebe manipölasyonuna başvurup başvurmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Probit analizi sonucunda elde edilen değerlerde hareketle M_i skorları oluşturulmuştur. M_i skorları 0 değerine yakın olan işletmelerin manipölasyon yapma eğiliminde olmadıkları, 1 değerine yakın olan işletmelerin ise manipölasyon yapmaya daha yatkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Beneish'e göre bu model manipölasyon olasılıklarını hesaplamada % 30.6 oranında başarılıdır. (Beneish, 1997, s. 271-309)

Beneish Probit Modeli : $M_i = \beta^i x_i + \varepsilon_i$

M_i = Bağımlı Değişken (manipülasyona başvurma olasılığı bulunan firma: 1, manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan firma: 0)

x_i = Bağımsız(Açıklayıcı) Değişkenlerin Oluşturduğu Matris

ε_i = Hata Terimi

Tablo 2.3: Beneish 1997 Modeli Değişkenleri

Beneish 1997 Modeli Değişkenleri

- Aktif Kalitesi Endeksi (AKE)
- Amortisman Endeksi (AME)
- Brüt Kâr Marjı Endeksi (BKE)
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (PSE)
- Satışlardaki Büyüme Endeksi (SBE)
- Ticari Alacaklar Endeksi (TAE)
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (Total Accruals to Total Assets) TVE)
- **Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Yıllık Değişim Endeksi (Abnormal return) (AR)**

Beneish, 1999 hazırladığı çalışmasında ise ilk hazırladığı modelin anlamlılık derecesini artırmaya çalışmıştır. Bu sefer SEC denetimlerinde manipülatör olduğu tespit edilen 74 firma ile manipülasyon yapmadığı konusunda hemfikir olunan ve aynı sektörde faaliyet gösteren 2.332 kontrol firmasının verilerini modelinde kullanmıştır. Beneish yeni modelinde tahakkuk esasına göre kullanılacak kalemlerin yanında manipülasyon belirtisi taşıyabileceği düşünülen kalemleri de modeline dahil etmiştir. Bu çalışmada manipülatör ve kontrol şirketleri aynı sektörde faaliyet göstermektedir. (Beneish, 1999, s. 24-36)

Her iki modelde de manipülasyon tespitinde kullanılan 8 değişken ilgili tablolarda belirtilmiştir. İki model arasındaki değişen tek değişken, 1999 modelinde “hisse senedi fiyat değişimi” yerine kullanılan “borçlanma yapısındaki yıllık değişim” endeksidir.

Tablo 2.4: Beneish 1999 Modeli Değişkenleri**Beneish 1999 Modeli Değişkenleri**

- Aktif Kalitesi Endeksi (AKE)
- Amortisman Endeksi (AME)
- Brüt Kâr Marjı Endeksi (BKE)
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (PSE)
- Satışlardaki Büyüme Endeksi (SBE)
- Ticari Alacaklar Endeksi (TAE)
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TVE)
- **Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim Endeksi (BOE)**

1997 ve 1999 modellerinde yer alan bağımsız değişkenlerin⁵ hesaplama yöntemleri aşağıda yer almaktadır:

Ticari Alacaklar Endeksi:

$$\frac{\text{Ticari Alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$$

TAE endeksi, ticari alacaklardaki eğilimi ortaya koymaktadır. Endeksin artış göstermesi, muhasebe manipülasyonun(gelir ve karlılık) bir işareti olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır.

Brüt Kar Marjı Endeksi:

$$\frac{(\text{Brüt Satışlar}_{t-1} - \text{Satılan Mal Maliyeti}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}{(\text{Brüt Satışlar}_t - \text{Satılan Mal Maliyeti}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}$$

⁵ (Asset Quality Index) (AQI), (Depreciation Index) (DEPI), (Gross Margin Index) (GMI), (Sales, General and Administrative Expense Index) (SGAI), (Sales Growth Index) (SGI), (Days Sales in Receivables Index) (DSRI), (Total Accruals to Total Assets) (TATA), (Leverage Index) (LVGI)

BKM oranının 1'den büyük çıkması brüt akar marjında olumsuz bir durum olduğu şeklinde yorumlanır. Firmalar bu durumu satışlarını yüksek ve/veya maliyetlerini düşük göstererek kompanse etmeye çalışarak muhasebe manipülasyonuna başvurabilir.

Aktif Kalitesi Endeksi:

$$\frac{(1 - \text{Dönen Varlıklar}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t) / \text{Toplam Varlıklar}_t}{(1 - \text{Dönen Varlıklar}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1}) / \text{Toplam Varlıklar}_{t-1}}$$

AKE, dönen varlıklar ile maddi duran varlıkların toplam varlıklardan çıkarılarak duran varlıklardaki değişimi ortaya koymaktadır. Endeksin 1'den yüksek olması, firmanın giderlerini aktifleştirme yoluna giderek muhasebe manipülasyonuna başvurmuş olabileceği sonucunu doğurmaktadır.

Satışlardaki Büyüme Endeksi:

$$\frac{\text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$$

SBE, satışlardaki yükselişe bağlı olarak manipülasyon yapılmış olabileceğini işaret etmektedir. Satışlar manipülasyon sürecinde tek bir gösterge olmamakla birlikte yöneticilere verilen satış hedefleri, ücret gelirleri, borç sözleşmeleri, vb. durumlar manipülasyon yapılmış olabileceğine ilişkin öngörü sağlayabilmektedir.

Amortisman Giderleri Endeksi:

$$\frac{\text{Amortisman Giderleri}_{t-1} / (\text{Amortisman Giderleri}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1})}{\text{Amortisman Giderleri}_t / (\text{Amortisman Giderleri}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t)}$$

AME'nin 1'den büyük çıkması, firmanın amortisman giderlerini azaltma ve karı yüksek açıklama yoluna giderek muhasebe manipülasyonuna başvurmuş olabileceğini ifade etmektedir.

Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi:

$$\frac{(\text{Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri}_t + \text{Genel Yönetim Giderleri}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}{(\text{Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri}_{t-1} + \text{Genel Yönetim Giderleri}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$$

PSE, satışlar ve giderler arasındaki oran uyumsuzluğunun muhasebe manipülasyonuna neden olabileceği düşüncesini ifade etmektedir. Satışların yüksek gösterilmesi veya giderlerin düşük açıklanması muhasebe manipülasyonuna neden olabilmektedir.

Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi:

$$\frac{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_t + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_t) / \text{Toplam Varlıklar}_t}{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_{t-1} + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_{t-1}) / \text{Toplam Varlıklar}_{t-1}}$$

BOE'nin 1'den yüksek olması, firmada borçlanmanın yüksek olduğu ve bu durumu telafi edebilmek adına muhasebe manipülasyonuna başvurulmuş olabileceğini belirtmektedir.

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı:

$$\frac{[\Delta \text{Dönen Varlıklar} - \Delta \text{Kasa} - (\Delta \text{Kısa Vadeli Borçlar} - \Delta \text{Uzun Vadeli Borç Anapara Taksit ve Faizleri} - \Delta \text{Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılığı}] - \text{Amortisman Giderleri}_t)^6}{\text{Toplam Varlıklar}_t}$$

⁶ Δ simgesi, değişkenlerdeki t ve t-1 dönemlerdeki değerlerin farkını ifade etmektedir.

TVE, firmaların tahakkuk yoluyla gelirlerini artırıcı veya giderlerini azaltıcı bir yöntemle muhasebe manipülasyona başvurup başvurmadıklarını ortaya koyan bir rasyodur.

Beneish'in modeline göre manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketlerin verilerinin yukarıda sayılan bağımsız değişkenler çerçevesinde olasılık analizi aşağıdaki formülü vermektedir: (Beneish, 1999, s. 28-31):

$$M \text{ Değeri} = -4,840 + (0,920 * TAE) + (0,528 * BKE) + (0,404 * AKE) + (0,892 * SBE) + (0,115 * AME) + (-0,172 * PSE) + (4,679 * TVE) + (-0,327 * BOE)$$

Beneish'in analizi kapsamında muhasebe manipülasyonuna yatkın olan firmaların ticari alacaklarında yükseliş, brüt kar marjında ve aktif kalitesinde düşüş, satış hacminde büyüme ve tahakkuklarda yükseliş yaşandığı tespit edilmiştir. (Beneish, 1999, s. 30) Beneish (1999) modelinin manipülasyonu doğru tahmin etme olasılığı % 38 - % 56 bir değer olarak bulunmuştur. (Beneish, 1999, s. 33)

Beneish 1999 yılında M-Skor'u için -2,22 şeklinde bir eşik değer belirlemiştir.⁷ Bu eşikğin altında kalan değerler, manipülasyona başvurulmasının muhtemel olmadığı, üstünde kalan değerler ise manipülasyon yapma ihtimalinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Beneish 1997 ve 1999 yıllarındaki çalışmalarına ek olarak 2013 yılında Lee ve Nichols ile birlikte kaleme aldıkları bir çalışmada, 1999 modelindeki TATA oranını Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)'ye uygun hale getirerek revize etmiştir. Revize rasyoda, tahakkukları bulmak amacıyla nakit akış tabloları baz alınmıştır.

⁷ Beneish M-Score < -2.22 (manipülasyon ihtimali düşük), Beneish M-Score > -2.22 (manipülasyon ihtimali yüksek)

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı(ACR)⁸:

$$ACR = \frac{\text{Faaliyet Karı}_t - \text{İşletme Faaliyetlerinden Sağlanan Nakitler}_t}{\text{Toplam Aktif}_t}$$

Beneish 2013 yılındaki çalışmasında, 1999 yılındaki manipülasyon eşik değerini -2,22'den -1.78'e yükseltmiştir.⁹ Bu eşğin altında kalan değerler, manipülasyona başvurulmasının muhtemel olmadığı, üstünde kalan değerler ise manipülasyon yapma ihtimalinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. (Beneish ve ark., 2013, s. 77)

2.9.2. Türkiye’de Yapılmış Beneish Modeli Çalışmaları

Türkiye’de Beneish modelinin kullanıldığı ilk çalışma Küçüksözen (2004)’e aittir. Küçüksözen çalışmasında manipülasyona başvurma olasılığı bulunan 27 şirket ile ve aynı sektörde faaliyet gösteren 99 kontrol grubu firmalarının verilerini baz almıştır. Çalışmada aktif büyüklüğün daha düşük, işletme sermayelerinin kısa vadeli borçlarla finanse edildiği, borçların ağırlıkta olduğu, satış hacminde büyümenin az olduğu firmaların manipülasyona yatkın olduğu tespit edilmiştir. Beneish (1999)’dan farklı olarak Satışlardaki Büyüme Endeksinin yerine Stokların Brüt Satışlara Oranı (SSE) ve Finansman Giderlerinin Brüt Satışlara Oranı (FSE) endeksleri eklenmiştir. Çalışmanın güvenilirlik seviyesinin istatistiki olarak % 90 anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan 9 değişkene ilişkin Beneish(1999)’ten farklı rasyolar aşağıdaki gibidir(Küçüksözen, 2004, s. 90):

Stokların Brüt Satışlara Oranı:

$$\text{Stoklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t$$

$$\text{Stoklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}$$

⁸ ACR: Accruals

⁹ Beneish M-Score < -1.78 (manipülasyon ihtimali düşük), Beneish M-Score > -1.78 (manipülasyon ihtimali yüksek)

Finansman Giderlerinin Brüt Satışlara Oranı(FSE):

Finansman Giderleri_t / Brüt Satışlar_t

Finansman Giderleri_{t-1} / Brüt Satışlar_{t-1}

Küçüksözen (2004) eklediği değişkenlerle verilerini probit analize tabii tutarak aşağıdaki formüle ulaşmıştır (Küçüksözen, 2004, s. 90):

$$M \text{ Değeri} = -1,547 + (1,276 * TAE) + (-1,770 * BKM) + (0,082 * AKE) + (0,225 * AME) + (-0,488 * PSE) + (-0,514 * TVE) + (-0,341 * BYE) + (0,972 * SSE) + (0,060 * FSE)$$

Küçüksözen (2004)'in çalışması, Türkiye'de muhasebe manipülasyonu üzerine yapılmış birçok kaynağa referans niteliğindedir.

2.9.3. Spathis Modeli

Spathis (2002)'in çalışması, Beneish'in modelinde kullanmış olduğu oranlardan farklı olarak finansal rasyolara yer veren bir tahmin modelidir. Spathis muhasebe manipülasyonu tahmin modelini kurarken probit yerine logistik regresyon analizinden yararlanmıştır. Spathis, muhasebe manipülatörü firmalarla kontrol firmalarını, açıklanan bağımsız değişkenlere göre logistik regresyon analize tabii tutmuştur. (Küçükkocaoğlu, Benli & Küçüksözen, 2007, s. 6-7)

Spathis denklemine göre; gerçeğe aykırı bilgi paylaşan firmalar için 1, diğer firmalar için 0 değeri verilmiştir. Modelde kullanılan bağımsız değişkenler finansal oran olarak; Hileli Finansal Tablo (FFS), Borç/Öz sermaye (D/E), Satışlar/Toplam Aktif (SALES/TA), Net Kar/Satışlar (NP/SALES), Ticari Alacaklar/Satışlar (REC/SALES), Net Kar/Toplam Aktif (NP/TA), Çalışma Sermayesi/Toplam Aktif (WC/TA), Brüt Kar/Toplam Aktif (GP/TA), Stoklar/Satışlar (INV/SALES), Toplam Borçlar/Toplam Aktif (TD/TA), Toplam Finansman Giderleri/Toplam Faaliyet Giderleri (FE/GE), Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler/Toplam Satışlar (TAXES/SALES), Finansal Risk Skoru'nu (ALTMAN Z-SCORE) göstermektedir.

2000 yılında Atina Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören 76 şirketin finansal verilerine dayanarak çalışmasını oluşturan Spathis, gerçeğe aykırı finansal tabloların tespitinde dikkate alınması gereken rasyoları; Toplam Borç/Toplam Aktifler, Stoklar/Satışlar, ve Altman Z Skoru olarak ifade etmiştir. (Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen, 2007, s. 7)

2.9.4. Spathis, Doumpos ve Zopounidis Modeli

Model, Spathis (2002)'in modelindeki değişkenleri kullanarak bir fayda fonksiyonu oluşturmuştur. Çalışmada fonksiyonun alt ve üst sınırları belirlendikten sonra muhasebe manipülasyonuna başvuran ve başvurmayan firmaların ayrımı yapılmaya çalışılmıştır. Modelde UTADIS metodolojisi uygulanmış olup hesaplamalarda yer alan verilerin kapsamı ve küçüklüğü göz önüne alındığında çalışmanın bulgularının yanıltıcı olduğu konusunda hem fikir olunmuştur. (Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen, 2007, s. 7)

Muhasebe manipülasyonunun tespitinde tahakkuk esaslı ve karma modellerin yanında istatistik esaslı modellerden de faydalanılmaya başlanılmıştır. Söz konusu modeller; karar ağacı modelleri, yapay sinir ağları, diskriminant analizi, genetik algoritmalar ve regresyon şeklinde sınıflandırılmakta olup literatüre katkı sağlamaktadır.

2.10. Muhasebe Manipülasyonunu Önlemeye Yönelik Yöntemler

Muhasebe manipülasyonlarının gerçekleşmeden bu girişimlerin tespit edilmesi ve önlenmesi üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Aksi halde manipülasyon işlemi gerçekleştikten sonra manipülasyona ilişkin uygulamaların gün yüzüne çıkarılması hem zaman hem de maliyet açısından olumsuz durumlar oluşturabilmektedir.

Muhasebe manipülasyonunun tespitinde reaktif ve proaktif olmak üzere iki yaklaşımdan bahsedilebilir. *Reaktif yaklaşım*, manipülasyon işlemlerinin gerçekleştikten sonra ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmaları içermektedir.

Denetçiler, manipölasyona ilişkin bir şüpheden yola çıkarak söz konusu uygulamaları araştırma yoluna gitmektedir. *Proaktif yaklaşım* ise reaktif yaklaşımın aksine, denetçilerin manipölasyon işlemlerine yönelik öngöröleri sayesinde söz konusu işlemlerin hiç yaşanmaması adına alınan önlemleri kapsamaktadır. Bu sayede zaman ve maliyet tasarrufu da gerçekleştirilmiş olacak ve işletmelerin olası zararlarla karşı karşıya kalması engellenebilecektir.

2.10.1. Analitik İnceleme Yöntemi

Şirketlerin finansal olan ve olmayan verilerinden hareketle hesaplarda, açıklamalarda olağan dışı bir durumun yaşanıp yaşanmadığının tespit edilmesi, analitik incelemeler yönteminin konusunu oluşturmaktadır. Bilhassa finansal veriler arasındaki uyum ve tutarlılık dikkat edilmesi gereken önemli hususlardandır. Söz konusu durum aynı zaman işletmelerde etkenlik, etkinlik ve verimlilik durumları açısından önem arz etmektedir. Şirketlerin mali verileri ile faaliyet döngöleri arasında da uyum bulunmalıdır. Hesaplar ve dönemler arasında tutarlılık gerekmektedir. Ayrıca her sektörün kendi içinde çalıştırılması gereken birtakım hesapları bulunmaktadır.¹⁰ Bundan dolayı denetim süreçlerinde analitik incelemeler gerçekleştirirken ilgili durumlara da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Denetçiler denetim süreçlerinde her türlü olumsuzluk, sapma, olağan dışılığı ilgililere bildirmeli ve bu sayede manipölasyona ortam sağlayacak durumlara yer vermemelidir. Analitik incelemelerde dikkat edilmesi gereken husus her firmanın içinde bulunduğu sektör çerçevesinde ve ülke ve dünya çapındaki gelişmeler kapsamında değerlendirilmesi gerekliliğidir. Bu yüzden finansal verilerde ve faaliyet döngülerindeki sapmalar her zaman olumsuz değerlendirilmemelidir. Covid 19 salgınından birçok sektörün olumsuz etkilenmesi, bu durumun açık bir örneğidir.

¹⁰ Örneğin; hizmet sektöründe stok hemen hemen hiç aranmaz. Yap-sat sektöründe projelerin Stoklar kaleminde yer alması gerekir. İnşaat-taahhüt sektöründe maliyet-hak ediş hesapları karşılıklı çalıştırılır.

2.10.2. Benford Yasası Yöntemi

Benford Yasasının temelinin atıldığı çalışma astronom ve fizik çalışmalarıyla ünlenen Simon Newcomb'a aittir. Newcomb 1881 yılında ilk çalışmasını sunmuştur. Newcomb'un sayı sistemini sezgisel olarak fark ettiği iki sayfalık çalışma, sonraki senelerde diğer bilim insanları tarafından da geliştirilmiştir. Newcomb çalışmasında, logaritmik tablonun ilk sayfalarında küçük rakamların büyük rakamlardan daha büyük logaritmik değerlere sahip olduğunu ve fark etmiştir. Logaritma kitaplarında en fazla 1, en az 9 rakamının kullanıldığını ve 9 ile başlayan sayfaların diğer sayılardaki sayfalara göre daha az yıprandığını ortaya koymuştur. Devamında da diğer bilim insanlarının neden 1 değeri ile başlayan sayıları kullandıklarını incelemiştir. (Alagöz & Ay, 2002, s. 60-61)

Benford, Newcomb'un çalışmasından yola çıkarak kendi deneyini oluşturmuştur. Benford da çalışmasında diğerlerine nazaran daha fazla yıpranmış logaritma sayfalarını test etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, 1 rakamının ilk anlamlı rakam olma şansı ortalama %30,6 ve 2 rakamının ilk anlamlı rakam olma şansı %18,5'dir. 9 sayısının ilk sayı olma olasılığı %4,7'dir. (Türkyener, 2007, s. 114)

Benford Yasasının muhasebe manipülasyonunu tespit etmede kullanılması fikri ilk kez Nigrini'nin çalışmalarıyla literatürde yer almıştır. Benford Yasasındaki sayıların ilk kullanım sıklığına bakılarak manipülasyon ihtimalleri ortaya konulmuştur. Nigrini'nin çalışmasına göre muhasebe verilerinde incelenen kalemler, finansal tablolar üzerinde yer alan her hesap bazında gerçekleştirilebilir. Kullanılan sayıların ilk olma ihtimali, Benford Yasasındaki sıklık olasılıklarını karşılamazsa, bu durumda manipülasyon ihtimalinden bahsedilebilir. Denetçiler de bu açıdan denetim süreçlerinde proaktif olarak bu yöntemden faydalanabilir.

Benford Yasasına örnek olarak; rassal 10.000 adet faturanın kaç dolarlık kısmının 1 rakamı ile başladığı tespit edilir. Yasaya göre eğer ilk rakamın 8-9 olma sıklığı %70-80 dolaylarındaysa bu durumda manipülasyon işleminden bahsedilebilir. Ya da ilk rakamın 1-2 olma sıklığı çok düşükse aynı durumda tekrar söz edilebilir. (Çattıkkaş ve Çalış, 2011, s. 150)

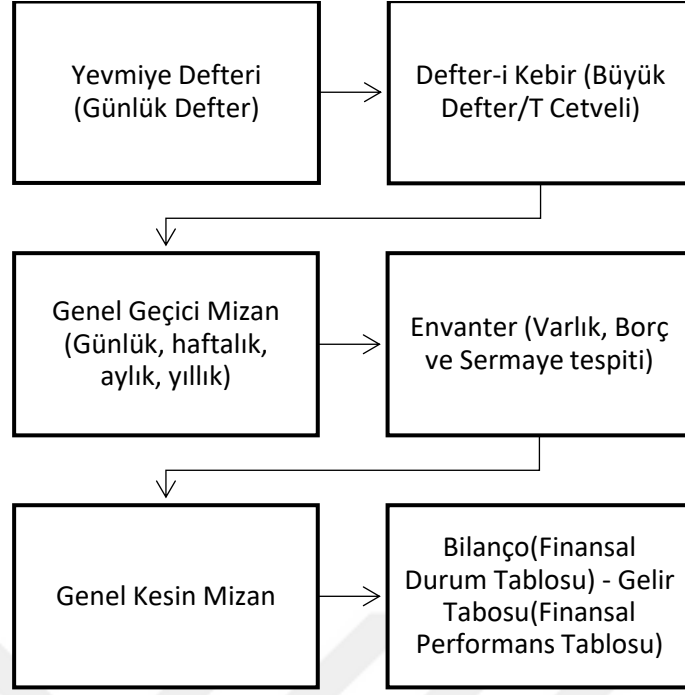
2.10.3. Veri Madenciliği Yöntemi

Veri madenciliği, bir problemi çözmek için gerekli olan anlamlı her türlü verinin tespit edilmesi ve karar süreçleri ve işlemlere dahil edilmesidir. Hemen her alanda kullanılmakta olan veri madenciliği, muhasebe manipülasyonu konusunda da denetçilere yol göstermektedir. Veri madenciliği ile manipülasyon tespitinde literatürde sık kullanılan değişkenler kullanılarak analizler gerçekleştirilmektedir. Böylece bazı değişkenler inceleme dışı bırakılabilir. Veri madenciliği ile tespit edilen yığın veriler, rasyo analizleri ile sınıflandırılabilir ve kategorilere ayrılabilir.

Veri madenciliği; denetimin süresi, verimi, etkinliği, kalitesi vb. konularda denetim süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Denetçilerin karar alma süreçlerine anlamlı bir katkı sağlamaktadır. Doğru ve yeterli bir veri kümesi ile analiz yapılmadığı durumlarda manipülasyona yönelik anlamlı sonuçlar elde edilemez ve proaktif bir yaklaşım geliştirilemez.

2.10.4. Yeniden Hesaplama Yöntemi

Yeniden hesaplama yöntemi, işletmelerin finansal verilerini muhasebeleştirirken yaptıkları işlemlerin denetçiler tarafından tekrar hesaplanarak sonuçların doğru yansıtılıp yansıtılmadığını test etme sürecidir. İşletmelerde finansal tabloların oluşturulması aşamalarında kayıtların sonraki süreçlere doğru aktarılması açısından muhasebesel işlemlerin doğru hesapların önemi bulunmaktadır.

Şekil 2.2: Finansal Durum ve Finansal Performans Tablolarının Oluşum Süreci

Denetçiler, inceleme dönemlerine ilişkin belge ve kayıtları incelerken matematiksel hataların yanı sıra muhasebeleştirme işlemlerinin GKGMİ ve diğer standartlara uygunluğunu araştırır. İlk süreçte yer alan defter ve kebir kayıtlarının mizanlara aktarımını, mizanlardan da finansal durum ve finansal performans tablolarına doğru aktarılıp aktarılmadığını inceler. Sürecin bir yerinde tespit edilecek olumsuz bir durum, muhasebe manipülasyonunun tespitinde önemli bir rol oynama görevi görür.

2.10.5. Fiziki Sayım ve Gözlem Yöntemi

İşletmelerin belgelerinde ve kayıtlarında yer alan tutarların madden var olup olmadığı, fiziki sayım ve gözlem yöntemi ile ortaya çıkarılmaktadır. Çek, senet, kasa, banka, ticari mal, mamul, yarı mamul, demirbaş, taşıt, binalar, yönetim/üretim tesisi veya tesisleri, tesis yatırımları, tesis, makine ve cihazlar gibi hesaplar denetim sırasında fiziken incelenme zorunluluğuna muhtaçtır. Tablolara yansıtılan tutarların reelde de var olup olmadığı denetçiler tarafından inceleme konusu olmalıdır.

Fiziki sayım ve gözlemlere verilebilecek en net örnekler stoklar ve maddi duran varlıklar kalemleridir. Söz konusu durum kapsamında tesis ziyaretleri ve stok sayımları önem taşımaktadır. Kayıtlarda yer alan bir üretim tesisinin fiilen var olup olmadığının tespiti için ilgili tesise bir ziyaret gerçekleştirilmelidir. Ayrıca söz konusu üretim tesisinde belli bir miktar stok da bulunması doğal bir durumdur. Yine üretim işlemlerine konu makineler, cihazlar ve teknik aletlerin de bulunması ve fiilen çalışıp çalışmadığının tespiti gerekmektedir. Bununla birlikte firmaların faaliyet gösterdiği sektöre ilişkin raporlar da incelenmelidir. Örneğin; imalat sektöründe faaliyet gösteren bir firmanın imalat tesisi, yıllık üretim kapasitesi, stok hacmi gibi bilgilere, imalat sektörüne ilişkin düzenlenen kapasite raporları aracılığıyla erişilebilir. İşletmede kasaya giren çıkan veya bankalarda bulunan tutarların belgelerinin ve kayıtlarının varlığı ve tamlığı, çek-senet işlemlerinde ilgili kağıtların fiziken yer alıp almadığı ve buna benzer denetim yöntemleri manipülasyonu önlemeye yönelik tedbirlerdendir.

2.10.6. Veri Zarflama Yöntemi

Aynı amaç ve hedeflere sahip işletmelerin göreceli verimliliğini ölçmede kullanılan bir tekniktir. (Tetik, 2003, s. 222) Veri Zarflama Analizi (VZA), temel olarak işletmelerin etkinlik ve verimlilikleri analiz ederek belli bir dönem için performanslarını ortaya çıkarma esasına dayanır. VZA, kaynak ve çıktı arasındaki ilişkiyi inceleyerek işletmelerin performanslarını kıyaslayan doğrusal programlama bazlı bir yöntemdir.

VZA'nın kullanılmasıyla karar verme birimlerinde etkin olmamanın çıktı miktarı ile kaynaklar üzerindeki etkisi belirlenebilir. Böylece karar verme ile ilgili birimlerin etkisizlik derecesi ölçülür ve karar birimlerinin etkinliği karşılaştırılır. Sonuç olarak kaynakların ne kadar azaltılıp çıktıların ne ölçüde artırılması gerektiğine karar verilir. VZA birçok sektörde kullanılabilmektedir. Karar verme birimleri; bir bankanın şubeleri olabileceği gibi bir coğrafyadaki hastaneler şeklinde de olabilir. Karar verme birimi olan değişkenler arasında daha az kaynak ile daha çok çıktı analizleri yapılarak etkinlik ve verimlilik açısından performans kıyaslaması yapılır ve sonuçlar ilgili kişilere yol gösterici nitelikte olmaktadır.

Muhasebe manipölasyonu açısından bakılacak olunursa, aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerde dönem içerisinde VZA kullanılarak performans analizi yapılabilir. Normal dağılıma uymayan, çok düşük ve çok yüksek skorlara sahip işletmelerin normalden sapmasının nedenleri araştırılır. Böylelikle kaynak-çıkıtı analizleri yapılarak olası manipölatif işlemlerin önüne geçilmesi amaçlanır. Farklı sektörlerde yer alan işletmelerin benzer birimleri arasında da VZA analizleri yapılabilmektedir.

2.10.7. Yapay Sinir Ağları Yöntemi

Biyolojik sinir sistemlerini taklit etme amacıyla geliştirilmiş programlar, yapay sinir ağlarıdır. Bu sistemde dışarıdan gelen mesajlar alınır, işlenir ve tekrar dışarıya yanıt verme yoluyla süreç tamamlanır.

Yapay sinir ağı süreci, verilerin eğitilmesiyle başlar. Bu süreçte yapay sinir ağı modelini ortaya çıkarmak için bilgisayar programları/yazılımları kullanılabilir. Sonrasında eğitim verileri arasındaki ilişkileri öğrenir, işler ve analiz eder. Devamında yapay sinir ağına, karar verilmesi istenen konuya ilişkin veriler tanımlanır. Yapay sinir ağı nihai aşamada söz konusu veriler ışığında karar verir. (Kiracı, 2005, s. 110)

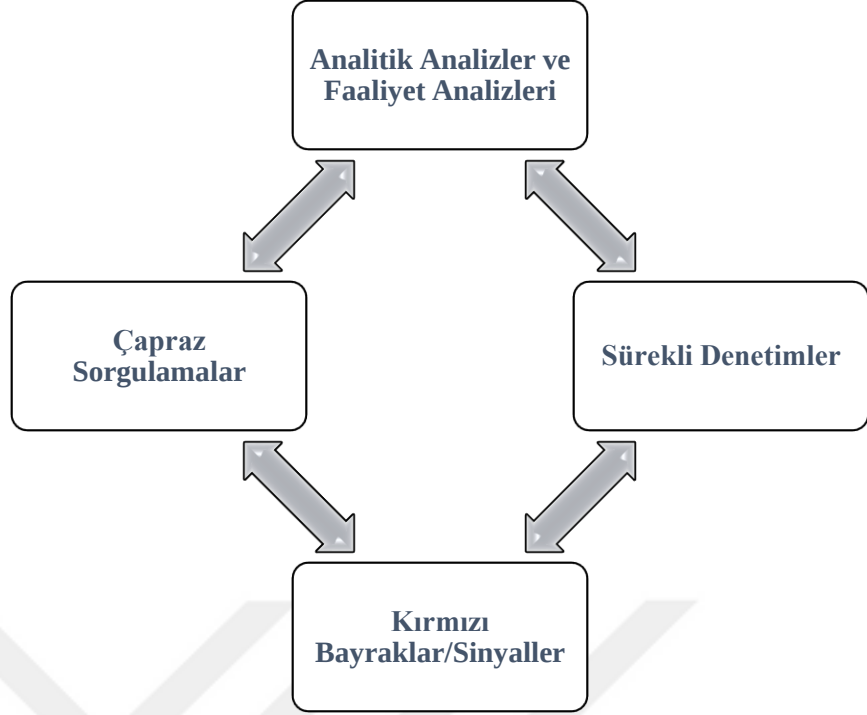
Muhasebe manipölasyonuna başvurma olasılığı bulunan şirketleri tespit etmek için yapay sinir ağı teknolojisi ile risk faktörlerine dayalı bir model oluşturulduğunu varsayalım. Modelin değişkenler aracılığıyla doğru tespitte bulunma olasılığı %92 olsun. Söz konusu modele farklı bir firma ilave edildiğinde yeni firmanın manipölasyona başvurma ihtimalinin %92 olup olmadığını yapay sinir ağlarına yönelik geliştirilen bilgisayar programları/yazılımları belirlemektedir.

2.11. Muhasebe Manipölasyonunun Ortaya Çıkarılmasında Denetim Süreçlerinin Etkisi

Manipölasyon tahmin yöntemleri genel anlamda tahakkuk esaslı, karma ve alternatif modeller olarak literatürde yerini alsa da özellikle denetçiler açısından manipölasyon işlemlerine dair denetimlerde üzerinde durulması gereken birtakım konular bulunmaktadır.

Her Őeyden önce; işletmelerin analitik analizleri maniplasyon tespitinde önemli bir gösterge olabilir. Finansal tablolarda yer alan verilerden hareketle yatay, dikey, karşılaştırmalı ve oran analizlerinden yararlanılarak belli göstergelere ve çıkarımlara ulaŐılabilir. Bunu yaparken salt inceleme altındaki işletme değil, benzer veya aynı sektördeki diğer firmalarla da karŐılaŐtırmalar yapılmalıdır. Finansal analizlerin yanında işletmelerde faaliyet analizleri de bir diğer dikkat çeken husustur. Sık sık ortak veya yönetici değiştiren firmalar özellikle dikkat çekmektedir. Ayrıca kağıt üzerinde ortak/yönetici olmayan ancak gizli ortak/yönetici pozisyonunda olan kişilerin öz geçmiŐleri, Şirketle bağları, Şirketle ekonomik ilişkiler vb. durumlar sorgulanmalıdır. Bununla birlikte sektör verileri de denetim süreçlerinde önem taşımaktadır. Şirketlerin mizanları, beyannameleri, bağımsız denetim raporları, faaliyet raporları, kapasite raporları ve sektör raporları denetim süreçlerinde yol gösterici olabilmektedir.

Finansal/finansal olmayan analizlerin yanında özellikle Covid-19 salgını nedeniyle kullanımı ve önemi daha da belirginleŐen sürekli denetimler de maniplasyon tespitinde ön plana çıkmaktadır. Sürekli(uzaktan) denetimler elektronik ortamlarda denetim faaliyetine ilişkin delil toplanmasıdır. Şirketlerde i denetimlerde sık rastlanılan sürekli denetimler; eriŐilebilirlięi, esnekliği ve muhasebesel faaliyetlerin öncesinde veya sonrasında yapılma imkanı sağlaması açısından denetim sürecine önemli katkı sağlamaktadır.

Şekil 2.3: Muhasebe Manipülasyonunda Denetim Süreçleri

İşletmelerde zaman zaman olağan dışı durumlar gözlemlenebilmektedir. Bu durumlar anormal değişikliklerden ileri gelmektedir. Standartların üstünde yaşam biçimleri, davranışlar, muhasebe kayıtlarının kaybolması, finansal tablo hesapları arasında yüksek dalgalanmalar, artan şikayetler, vb. durumlar literatürde kırmızı bayrak olarak da yer alan incelenmesi ve denetlenmesi gereken durumlara işaret etmektedir. Ayrıca şirketler, ana faaliyet konusu haricinde kayıtlarda yer almayan başka faaliyetlerde de bulunuyorsa bu tür durumlar da inceleme kapsamına alınmalıdır. Denetçiler bu tip durumlarda daha dikkatli olmalı, raporlarını ve görüşlerini söz konusunda göstergeler ışığında oluşturmalıdır.

Denetimler sırasında bir diğer önemli husus çapraz sorgulamalardır. Özellikle karşılıklı çalışması gereken hesaplara önem verilmelidir. Örneğin; alacak ve stoklardaki artış firma cirosuna yansımıyorsa bu durum sinyal niteliğinde olabilir. Yine kredi hacmindeki büyüme ile finansman giderleri arasında doğrusal bir ilişki yoksa bu durum da sorgulanmaya değerdir. Ayrıca karşılıklı çalışan bazı hesaplar denetçilere yol gösterebilmektedir. Örneğin, Türkiye açısından belirtmek gerekirse; “Stoklar” ve “Ortaklara Borçlar”, “Kasa” ve “Ortaklardan Alacaklar”, “Diğer Çeşitli Duran Varlıklar”, “Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar” gibi hesapların yüksek

montanlı olduğu ve karşılıklı çalıştığı tespit edilirse bu nokta işletmede faturasız işlemlerin olup olmadığı konusunda araştırma yapılmalıdır.

Bazı durumlarda devletlerin verdiği imkanlar kapsamında belli yasalardan faydalanılabilmektedir. Söz konusu durumlar çerçevesinde yapılan kayıtlar da göz ardı edilmemeli ve denetçileri yanlış yönlendirmemelidir. Örneğin, özellikle Türkiye için belirtmek gerekirse; stok affından yararlanan bir işletmenin “Stoklar” kalemi ile “Sermaye Yedekleri” kalemlerinin karşılıklı çalışması doğaldır. Böyle bir durumda denetçilerin söz konusu işlemleri fark edebilmesi de görüş ve yorum açısından önem taşımaktadır.

2.12. Muhasebe Skandalları ve Yasal Düzenlemeler

Muhasebe manipülasyonu uygulamaları tüm dünyada birtakım skandalları da devamında getirmiştir. Özellikle Enron, Waste Management, Healthsouth, WorldCom gibi dünya çapında ses getiren skandallar, şirket yöneticilerinin ve denetim şirketlerinin sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Skandallar genel olarak incelendiğinde manipülasyon uygulamalarında; karı ve varlıkları yüksek gösterme, borçları saklama, pay senetlerinin fiyatlarını yüksek gösterme, şirketten para çalma gibi vakaların yaşandığı tespit edilmiştir. Manipülasyon işlemleri ise şirket yöneticileri ile denetim şirketleri ve mali analistlerin yaptıkları usulsüzlüklerden kaynaklanmıştır.

Dünyada birçok muhasebe skandalı yaşanmasına rağmen hem firmalara hem de denetim şirketlerine düzenleme getirilmesi açısından Enron Skandalı dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Söz konusu olayda şirket borçlarının finansal tablolardan gizlendiği ve kazançların yüksek gösterildiği tespit edilmiştir. 2001 yılının ortalarından itibaren şirket hisselerinde yaşanan düşüş ile başlayan süreçte işlemleri gerçekleştiren şirket üst yönetimi ile şirketi denetleyen, finansal tabloların makyajına göz yuman ve denetim sorumluluklarını yerine getirmeyen Arthur Enderson denetim şirketi suçlu bulunmuştur.

ABD ekonomisine en büyük darbelerden birini vuran ve başta yatırımcılar olmak üzere birçok paydaşa güven unsurunu ortadan kaldıran Enron skandalı, denetimde

kalite kavramının ön plana çıkarmasını sağlayan ve denetim alanında köklü düzenlemeler getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Enron skandalı sonrası getirilen ilk düzenleme 2002 yılında yasalaşan Sarbanes Oxley Yasası (SOX)'tur. Yasa kapsamında borsaya kote olan şirketlerin denetiminin izlenmesi, denetçilerin bağımsızlığı, şirket denetimlerinin artırılması, şirket üst yönetimlerine daha fazla açıklama sorumluluğu yüklenmesi, kamuoyunu aydınlatmada şeffaflık, finansal raporlama kalitesi konularında düzenlemeler getirilmiştir.

SOX yasası ile getirilen önemli düzenlemelerden biri de ABD Kamu Gözetimi Kurulu (PCAOB)'dur. PCAOB ile borsaya kote şirketlerin denetimlerini gerçekleştiren denetim firmaları için denetim, kalite ve bağımsızlık standartları getirilmiş olup bu süreçler ilgili kurulun sorumluluğu altındadır. PCAOB, denetim şirketleri üzerinde denetleyici ve düzenleyici bir kurul olma niteliği taşımaktadır.

SOX yasası, ABD dışındaki diğer ülkelere de referans olma niteliği taşımaktadır. Ülkeler, denetimle ilgili düzenlemelerinde ve uygulamalarında muhtelif önlemlerin alınması ve denetim süreçlerinin güçlendirilmesi adına adımlar atmıştır. Örneğin; Türkiye'de SPK'nın Seri: X 19 sayılı Tebliği ile bağımsız denetim alanında SOX ile getirilen düzenlemelere benzer yenilikler getirilmiştir.¹¹

Finansal raporlama alanında yaşanan sorunlara ilişkin tespitler ile çözüm önerileri geliştirmek amacıyla 1985 yılında Treadway Komisyonu Sponsor Organizasyonlar Komitesi (COSO) toplanmıştır. Komitenin 1992, 2004, 2013 ve 2017 yıllarında yayımladıkları raporlar¹² iç denetimde tanım, standartlar, etkinlik, tarafsızlık, kalite konularında günümüzde iç denetim organlarına ve denetçilere yol gösterici niteliktedir.

¹¹ SPK Seri X 22 Sayılı Tebliği ile BDS ile ilgili daha kapsamlı bir yönetmelik ortaya konulmuştur.

<https://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590>

¹² 1992 ve 2013 Internal Control-Integrated Framework ile 2014 ve 2017 Enterprise Risk Management-Integrated Framework

Dünyada bazı kurum ve kuruluşlar günümüzde de geçerliliğini koruyan denetim standartları yayımlamaktadır. Uluslararası Denetim Standartları (ISA), Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), AICPA¹³ gibi yapıların yaptığı çalışmalar, ülkelerin denetim çalışmalarına yön vermektedir. Örneğin; Türkiye’de KGK, SPK, TÜRMOB (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği) gibi kuruluşlar uluslararası denetim standartları ve muhasebe raporları ile SOX ve COSO raporlarını baz alarak kendi standartlarını oluşturmuştur.

Muhasebe manipülasyonları ile ilgili getirilen düzenlemelerin ne kadar verimli olup olmadığı tartışma konusudur. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanan manipülasyonların ana nedeni, nakit çıkışına neden olan vergi düzenlemelerinden kaçınma arzusudur. Yeterince caydırıcı olmayan önlemler ve cezalar ile düzenlemeler ve standartlardaki esneklikler, manipülasyon iştahını artırmakta ve bu durumun zararları hem ülke vatandaşlarına hem de ülke ekonomisine önemli zararlar verebilmektedir. Muhasebe manipülasyonundan kaçınmak ve uzaklaşmak, muhasebenin temel ilkelerinden “Sosyal Sorumluluk” ilkesinin de bir gereğidir.

2.13. Literatür İncelemesi

Muhasebe manipülasyonu kavramı, firmaların çeşitli nedenlerle başvurdukları ve birçok yöntemle uyguladıkları geçmişten günümüze uzanan bir olgudur. Manipülatif işlemler yıllar içerisinde yaygınlaşmış olup günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Bu türden işlemlerin amaçları, nedenleri, sonuçları dönemler itibarıyla araştırmacıların yazın alanına girmiş ve literatürdeki yerini almıştır. Muhasebe manipülasyonu ile ilgili zaman içerisinde birçok teorik ve ampirik çalışma ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar; yöntem ve değişken baz alınmak olmak üzere 3 grupta incelenmiştir:

¹³ AICPA, denetim standartları tebliğini (SAS) yayımlamaktadır.

- Tahakkuk Bazlı Modelleri İçeren Çalışmalar
- Beneish Modeli ile Yapılan Çalışmalar
- Karma Yöntem ve Değişkenli Çalışmalar

Tablo 2.5: Tahakkuk Bazlı Modelleri İçeren Çalışmalar

Suadiye (2021)	BIST Endeksi Muhtelif Sektörler 2005-2016	Tahakkuk kalitesi ile tahakkuka dayalı kazanç yönetimi işlemleri arasındaki ilişkiyi test etmek amaçlanmıştır.	Dechow ve Dichev McNichols Kothari ve ark. Modelleri	Bağımlı Değişken: 178 Şirket Bağımsız Değişken: Aktif toplam, net satışlar, ticari alacaklar, maddi duran varlıklar, aktif karlılık oranı ve muhtelif finansal rasyolar	Araştırmaya konu şirketlerin genel anlamıyla tahakkuk ve gelir kalitesinin zayıf, ihtiyari tahakkukların mutlak büyüklüklerinin güçlü olduğu tespit edilmiştir.
Özevin (2020)	BIST Endeksi - Ticaret Sektörü 2008-2017	Muhasebe manipülasyona işaret eden finansal bilgi kümesinin olup olmadığı test edilerek karma modellere alternatif bir model geliştirilmesi amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Altman (1978) Spathis(2002) Benford Analizi Lojistik Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 184 Şirket Bağımsız Değişken: Beneish (8), Altman Z Score (5), Spathis (9)	Manipülasyon tespitinde karma modellere alternatif olarak yeni bir model önerilmiştir. Kontrol ve risk gruplarını sınıflandırmak için Benford Analizi kullanılarak farklı bir perspektif sunulmuştur.
Cengiz, Gör ve Terzi (2016)	BIST – Kurumsal Yönetim Endeksi 2009-2014	Kurumsal yönetim ile kazanç yönetimi işlemleri arasında ilişki bulunup bulunmadığı incelenmiştir.	Panel Veri Analizi Düzeltilmiş Jones Modeli	Bağımlı Değişken: Kazanç Yönetimi(35 Şirket) Bağımsız Değişken: Kurumsal Yönetim, Özkaynak karlılığı, finansal kaldıraç oranı	Kazanç yönetimi ile kurumsal yönetim değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.
Cengiz, Dilsiz ve Aslanoğlu (2016)	BIST İmalat Sektörü 2011-2014	Temettü politikalarının muhasebe manipülasyonu uygulamaları üzerindeki etkisinin bulunup bulunmadığı test edilmiştir.	Jones Modeli	Bağımlı Değişken: Kar Dağıtım Politikası (70 Şirket) Bağımsız Değişken: Kazanç Yönetimi Uygulamaları Aktif Karlılık Oranı Firma Büyüklüğü Finansal Kaldıraç Oranı	Muhasebe manipülasyonu uygulamaları ile temettü politikaları arasında anlamlı ve anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.
Ghazali, Shafie & Sanusi (2015)	Malezya Halka Açık Şirketler 2010-2012	Çalışmanın amacı, kazanç yönetimine yönelik fırsatçı davranışlar (serbest nakit akışı ve karlılık), izleme mekanizması (kaldıraç) ve baskı davranışları (finansal sıkıntı) arasındaki ilişkiyi analiz etmektir.	Kothari Modeli Altman-Z Skoru Modeli Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 1.116 Şirket Bağımsız Değişken: İhtiyari tahakkuklar, finansal kaldıraç, karlılık, toplam varlıklar, likidite	Kazanç yönetimi ile karlılık arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
Kaur, Sharma ve Khanna (2014)	Hindistan Borsası 2011-2013	Borsada işlem gören firmaların manipülasyon olasılıkları araştırılmıştır.	Beneish 1999 Modeli Düzeltilmiş Jones Modeli	Bağımlı Değişken: 332 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Örneklem dahilinde yer alan firmaların tamamına yakınında manipülasyon tespit edilmiştir.

Memiş ve Çetenak (2012)	İMKB Sanayi Şirketleri 2004-2009	Kurumsal yönetim faaliyetleri ile muhasebe manipülasyonu arasındaki ilişki araştırılmıştır.	Düzeltilmiş Jones Modeli	Bağımlı Değişken: Toplam Tahakkuklar (118 Şirket) Bağımsız Değişken: Dönen varlıklar, hazır değerler, kısa vadeli yükümlülükler ve finansal borçlar, amortisman giderleri, net kar, nakit akışları, toplam gelirler, alacaklar, maddi duran varlıklar, toplam aktif	Yönetim kurulu üye sayısının yüksek ve 4 büyük denetim firması tarafından denetlenmenin muhasebe manipülasyonu uygulamalarını azalttığı tespit edilmiştir.
Dalğar ve Pekin (2011)	İMKB Şirketleri 2007	Manipülatif işlemlerle kurumsal yönetim faaliyetleri arasındaki ilişki araştırılmıştır.	Düzeltilmiş Jones Modeli	Bağımlı Değişken: Topma Tahakkuklar (11 Şirket) Bağımsız Değişken: Ticari alacak, gelir ve maddi duran varlık hesapları	Kurumsal yönetimin güçlendirilmesinin, manipülasyon yapma ihtimalini azaltmaktadır.
Duman (2010)	İMKB Şirketleri 2005-2008	Şirketlerin finansal raporlama kalitesi ve piyasa değeri ile muhasebe manipülasyonu uygulamaları arasındaki ilişki araştırılmıştır.	Düzeltilmiş Jones Modeli	Bağımlı Değişkenler: 195 Şirket Bağımsız Değişkenler: Dönen varlıklar, hazır değerler, kısa vadeli yükümlülükler ve finansal borçlar, amortisman giderleri, net kar, nakit akışları, toplam gelirler, alacaklar, maddi duran varlıklar, aktif toplam	İMKB' ye kayıtlı şirketlerin kazanç yönetimine başvurmadıkları tespit edilmiştir.
Kothari, Leone & Wasley (2005)	SEC Sanayi Şirketleri 1962-1999	Yazarların kendi modellerinin diğer modellere göre muhasebe manipülasyonunun tespitinde doğru sonuçlar verip vermediği incelenmiştir.	Kothari, Leone ve Wasley, Jones ve Düzeltilmiş Jones Modelleri	Bağımlı Değişken: İhtiyari tahakkuklar Bağımsız Değişken: Maddi duran varlıklar, net satışlar ve toplam varlıklar	Kothari modelinin muhasebe manipülasyonu tespitinde diğer modellerden daha güvenilir sonuçlar verdiği sonucuna varılmıştır.
Spathis (2002)	Atina Borsası 2000	Yazarın geliştirdiği modelin muhasebe manipülasyonunun tespitinde doğru sonuçlar verip vermediği incelenmiştir.	Spathis Modeli	Bağımlı Değişken: 76 Şirket (1: 38, 0: 38) Bağımsız Değişken: Net satışlar, toplam borçlar, Öz kaynak toplamı, aktif toplam, alacaklar, brüt kar, net kar, stoklar, dağıtılmamış karlar, favök, piyasa ve defter değeri ve muhtelif mali rasyolar	Model, manipülasyon tespitinde başarı sonuçlar vermiştir.

Barton & Simko (2002)	ABD Borsaları 1993-1999	Şirketlerin geçmişte yaptığı manipülatif işlemlerin sonraki dönemleri etkileyip etkilemediği incelenmiştir.	Barton ve Simko Modeli	Bağımlı Değişken: 3.649 Şirket Bağımsız Değişken: Toplam varlıklar, toplam yükümlülükler, finansal varlıklar, finansal yükümlülükler	Şirketlerin herhangi bir dönem başvurdıkları manipülasyon işlemi, geçmiş manipülasyon işlemlerinin bir fonksiyonudur sonucuna ulaşılmıştır.
Young(1999)	İngiltere’de yer alan şirketler	Muhasebe manipülasyonunun tespitinde hangi modellerin daha güvenilir sonuçlar verdiği araştırılmıştır.	Healy DeAngelo Jones Düzeltilmiş Jones Modelleri	Bağımlı Değişken: Toplam Tahakkuklar (158 Şirket) Bağımsız Değişken: Muhtelif finansal rasyolar	Manipülasyon ihtimallerinin tespitinde Jones ve Düzeltilmiş Jones Modelinin daha güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.
Jones (1991)	ABD Borsası	Yazarın kendi kurduğu modelle şirketlerin manipülasyon ihtimalleri incelenmiştir.	Jones Modeli	Bağımlı Değişken: 23 Şirket Bağımsız Değişken: İhtiyari olmayan tahakkuklar	Şirketlerin devlet denetimi altındayken kazanç yönetimine başvurabildiği tespit edilmiştir.
DeAngelo (1986)	New York Borsası	Yazarın kendi kurduğu modelle şirketlerin manipülasyon ihtimalleri incelenmiştir.	DeAngelo Modeli	Bağımlı Değişken: 64 Şirket Bağımsız Değişken: İhtiyari ve toplam tahakkuklar	Borsada işlem gören şirketlerin yöneticiler tarafından ele geçirilme süresince manipülasyon bulgusuna rastlanılmamıştır.
Healy (1985)	Fortune 1984	Yazarın kendi kurduğu modelle şirketlerin manipülasyon ihtimalleri incelenmiştir.	Healy Modeli	Bağımlı Değişken: 250 Bağımsız Değişken: İhtiyari olmayan tahakkuklar	Şirketlerin karının düşük olduğu durumlarda manipülatif işlemlere başvurdıkları tespit edilmiştir.
Eckel (1981)	1951-1970	Yazarın kendi kurduğu modelle şirketlerin manipülasyon ihtimalleri incelenmiştir.	Eckel Modeli	Bağımlı Değişken: 62 Şirket Bağımsız Değişken: Net kar ve net satışlar	2 şirketin manipülasyon yapma ihtimali tespit edilmiştir.
Imhoff (1977)	1961-1971	Yazarın kendi kurduğu modelle şirketlerin manipülasyon ihtimalleri incelenmiştir.	Imhoff Modeli	Bağımlı Değişken: 94 Şirket Bağımsız Değişken: Net kar ve net satışlar	Manipülasyona başvurma olasılığı tespit edilen şirket bulunamamıştır.

Suadiye (2021), araştırmasında, tahakkuk kalitesi ile tahakkuka dayalı kazanç yönetimi işlemleri arasındaki ilişkiyi incelemiş tahakkuk ve gelir kalitesinin zayıf, ihtiyari tahakkukların mutlak büyüklüklerinin güçlü olduğu tespit edilmiştir. Özevin (2020), tahakkuk esaslı modellerden Spathis modelini de içine katarak gerçekleştirdiği çalışmasında muhasebe manipülasyonunun tespitinde alternatif bir model sunmuştur. Bağımsız değişken olarak ise Beneish modeli değişkenlerinin yanında Altman Z modeli değişkenlerini(Çalışma Sermayesi / Toplam Varlıklar, Dağıtılmamış Kar / Toplam Varlıklar, Faiz ve Vergi Öncesi Kar(FVÖK) / Toplam Varlıklar, Toplam

Piyasa Değeri / Toplam Yabancı Kaynak, Toplam Satışlar / Toplam Varlıklar) ve Spathis Modeli değişkenlerini (Borçlar/Sermaye, Satışlar/Aktif Toplam, Net Kar/Satışlar, Alacaklar/Satışlar, Net Kar/Aktif Toplam, Çalışma Sermayesi/Toplam Varlıklar, Brüt Kar/Toplam Varlıklar, Stoklar/Toplam Varlıklar, Toplam Borç/Toplam Varlıklar) kullanmıştır.

Cengiz, Gör ve Terzi (2016), kurumsal yönetim ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi test etmiş ve anlamlı ilişki bulamamıştır. Cengiz, Dilsiz ve Aslanoğlu (2016), muhasebe manipülasyonu uygulamaları ile kar dağıtım politikaları arasındaki ilişkiyi araştırmış ve anlamlı bir korelasyon tespit edememiştir. Ghazali, Shafie ve Sanusi (2015) çalışmalarında Kothari modelini kullanarak kazanç yönetimi ve karlılık arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamışlardır. Kaur, Sharma ve Khanna (2014), Düzeltilmiş Jones modeli yardımı ile borsada işlem gören firmaların önemli kısmının manipülasyona başvurma olasılığının bulunduğunu ortaya koymuştur.

Memiş ve Çetenak (2012), yönetim kurulu üye sayısı yüksek ve büyük denetim şirketleri tarafından denetlenen firmaların manipülatif işlemlere başvurma olasılıklarının düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Dalğar ve Pekin (2011), kurumsal yönetimin güçlendirilmesinin manipülasyon ihtimali azalttığını tespit etmiştir. Duman (2010), İMKB' ye kayıtlı şirketlerin kazanç yönetimine başvurmadıklarını tespit etmiştir. Young (1999), çalışmasında muhtelif tahakkuk esaslı modellerden yararlanmış ve Jones modeli ile Düzeltmiş Jones modelinin diğer modellere nazaran başarılı sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur. Kothari, Leone ve Wesley (2005), Spathis (2002), Barton ve Simko (2002), Spathis (2002), Jones (1991), DeAngelo(1986), Healy (1985), Eckel (1981) ve Imhoff (1977) manipülasyon tespitinde literatürde kendi isimleriyle yer alan modellerden olumlu sonuçlar almışlardır.

Tablo 2.6: Beneish Modeli ile Yapılan Çalışmalar

Göktürk ve Yalçınkaya (2021)	BIST Endeksi Toptan/Perakende Ticaret, Otel Sektörü 2017-2019	Bülten, duyuru, yaptırım ve tedbirlere göre şirketlerin muhasebe manipülasyona başvurup başvurmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 31 Şirket (1: 10, 0: 21) Bağımsız Değişken: 8	Oluşturulan model, manipülatif şirketleri %100, kontrol şirketlerini %71,42 doğru tespit etmiştir.
------------------------------	--	--	---	--	--

Toplu, Calayoğlu ve Azaltun (2021)	BIST Endeksi-2015	Muhasebe manipülasyonunda Beneish modelinin nasıl kullanılabileceği amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 130 Şirket (1: 26, 0: 104) Bağımsız Değişken: 8	Şirketlerin ağırlıklı kısmının muhasebe manipülasyonu yapma ihtimali olduğu ortaya konulmuştur.
Benligiray ve Onay (2021)	BIST Endeksi 2013-2019	Çalışmanın amacı; SPK bülten ve duyurularına göre Beneish modeli katsayılarını Türk şirketlerinden alınan veriler üzerinde test ederek Türkiye'ye uyarlamaktır.	Beneish (1999) Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 300 şirket/yıl (1: 31, 0: 269) Bağımsız Değişken: 8	Probit analiz sonucu elde edilen model, orijinal Beneish modelinden daha başarılı sonuçlar vermiş ve alternatif olarak sunulmuştur.
Benligiray ve Onay (2021)	BIST Endeksi 2011-2019	Çalışmanın amacı; SPK bülten ve duyurularına göre Beneish modeli katsayılarını Türk şirketlerinden alınan veriler üzerinde test ederek Türkiye'ye uyarlamaktır.	Beneish (1999) Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 300 şirket/yıl (1: 31, 0: 269) Bağımsız Değişken: 8	Orijinal Beneish Modeli ve manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketlerin M puanları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Türkiye içerisinde manipülasyona başvurma olasılığı bulunan firmaları tespit edebilmek için M puanı eşik değerleri sunulmuştur. (-1,90 ve -1,35)
Christina, vd. (2021)	Romanya Finans Bakanlığı 2014-2015	Dolandırıcılık/vergi kaçırma riskini tespit edebilecek bir modeli şekillendirmeye ve elde etmeye odaklanılmıştır.	Beneish (1999) Diskriminant Analiz	Bağımlı Değişken: 30 Şirket Bağımsız Değişken: 5 (DSRI, GMI, AQI, SGI, SGAI)	Geliştirilen modelin finansal, mali ve finansal olmayan değişkenler içermesi gerektiği tespit edilmiştir.
Svabova (2021)	Slovak Şirketler 2016-2018	Çeşitli modeller kullanılarak şirketlerin manipülasyon olasılıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Diskriminant Analizi Eğilim Modeli (P-Score)	Bağımlı Değişken: 49 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Şirketlerin Beneish modeline göre % 39'u, diskriminant analize göre % 55'i, eğilim modeline göre % 48'i manipülasyon eğilimindedir.
Meiryani (2021)	Endonezya Borsası 2018	Beneish M- Skorları ile F-Skorlarının muhasebe manipülasyonunu tespit etmede başarılı olup olmadıkları incelenmiştir. Her iki modelin muhasebe manipülasyonu ile ilişkisini ve önemini değerlendirmek için ampirik uygulamalar gerçekleştirilmiştir.	Beneish (1999) F-Score Modeli	Bağımlı Değişken: 1900 Şirket Bağımsız Değişken: 5 (DSRI, GMI, AQI, SGI, TATA)	Beneish ve F-Score modellerinin kazanç yönetimi uygulamalarını tespit etmede başarılı oldukları tespit edilmiştir.
Shakuri, vd. (2021)	Tahran Borsası 2009-2018	Değiştirilmiş kıyaslama modelini kullanarak muhasebe manipülasyonunun öngörülmesi, önlenmesi ve tespiti için kapsamlı bir model sunulması amaçlanmıştır.	Logit Analiz Beneish (1999)	Bağımlı Değişken: 161 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Beneish modelinin McFadden'ın tespit katsayısına dayanarak hileli finansal raporlamada yer alan şirketleri ve sağlıklı şirketleri ayırmada % 73 başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Güner ve Kurnaz (2020)	BIST – Endeksi Kimya, Petrol, Plastik Sektörü 2017-2018	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarının test edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish TR(Küçüksözen Modeli)	Bağımlı Değişken: 24 Şirket Bağımsız Değişken: 9	Manipülasyon yapma ihtimali olan 17 şirket tespit edilmiştir.
Kara ve Özcan (2020)	BIST – İmalat Sektörü 2013-2017	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarının test edilmesi ve tahminlerin doğruluğunun yapay sinir ağları ile doğrulanması amaçlanmıştır.	Beneish(1999)	Bağımlı Değişken: 155 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve bu olasılığı düşük olarak tahmin edilen şirketler Yapay Sinir Ağları ile test edilmiş ve yapılan sınıflandırmalar % 100 doğru çıkmıştır.
Kıracı ve Çelikay (2020)	BIST – İmalat Sektörü 2017-2018	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarının test edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish TR	Bağımlı Değişken: Yönetici Değiştiren/Değiştirmeyen (178 Şirket) Bağımsız Değişken: 9	Yönetici değişikliği yapan ve yapmayan firmaların manipülasyon katsayıları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.
Safta, Achim ve Borlea (2020)	Bükreş Borsası 2017-2018	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna ne ölçüde başvurup başvurmadıkları araştırılmıştır.	Beneish (1999) M-Risk Fraud-Beneish-Robu Model (2013)	Bağımlı Değişken: 62 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Araştırmaya konu şirketlerin % 84'ünün manipülasyona başvurduğu tespit edilmiştir.
Mollah & Sakib (2020)	Bangladeş Borsası 2014-2018	İlaç şirketlerinin muhasebe manipülasyonuna ne ölçüde başvurup başvurmadıkları araştırılmıştır.	Beneish (1999)	Bağımlı Değişken: 14 Şirket Bağımsız Değişken: 8	İlaç sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin inceleme konusu tüm dönemlerde muhasebe manipülasyonuna başvurduğu ortaya konulmuştur.
Uzunoglu ve Karacaer (2019)	BIST Endeksi 01.01.2013 - 31.12.2015	Şirketlerin muhasebe manipülasyonunda hangi muhasebe hesaplarının kullandıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish 1999 Modeli Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: SPK Haftalık Bültenleri ve KAP Bildirimleri Kapsamında Tespit Edilen 98 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Beneish Modelindeki 8 bağımsız değişkenden 4 tanesi ile VÖK/HASILAT rasyosu %5 hata payı ile anlamlı sonuçlar vermiştir.

Çıkrıkçı ve Özyeşil (2018)	BIST Endeksi 2010-2015	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvuru başvurmadıklarının test edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish TR Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 41 Şirket (1: 20, 0: 21) Bağımsız Değişken: 9	Firmaların finansal manipülasyon uygulayıp uygulamadığını belirlemede Aktif Kalite Endeksi, Stoklar / Net Satış Endeksi ve Toplam Tahakkuklar / Toplam Varlıklar endeksi olmak üzere 3 bağımsız değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sağlamlık testine göre modelin tahmin gücü %70,23 olarak hesaplanmıştır. Modelin güvenilirlik testine göre, manipülasyon eğilimi yüksek 11 firma tespit edilmiştir. Oluşturulan model, manipülasyona başvurma olasılığı bulunan firmaları tahmin etme başarı oranını %55 (11/20) olarak ifade etmektedir.
Shamimul, vd. (2017)	Asya Borsası (Japonya, Singapur, Malezya, Endonezya, Tayland, Hong Kong ve Çin) 2010-2013	Çalışmanın amaçları; finansal tablo manipülasyonundaki eğilimleri tespit etmek, manipülasyon seviyesini ölçmek, ülkeler arasındaki manipülasyondaki değişimi ölçmek, finansal tablo manipülasyonunda yaygın olarak kullanılan teknikleri tanımlamaktır.	Beneish (1999)	Bağımlı Değişken: 84.000 Gözlem Bağımsız Değişken: 8	Araştırma konusu şirketlerin % 34'ü manipülasyon eğilimli çıkmıştır. Ülkeler arasında %5 seviyesinde farklılıklar çıkmıştır. En çok kullanılan rasyolar ise DSRI, DEPI, AQI ve TATA endeksleridir.
Tepeli ve Kayıhan (2016)	BIST Gıda Maddeler Sanayi	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvuru başvurmadıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish TR	Bağımlı Değişken: 25 Şirket Bağımsız Değişken: 9	7 şirketin istatistiki analizlere göre manipülasyona başvurma olasılıklarının zayıf olduğu, kalan 18 şirketin manipülasyon olasılıklarının bulunduğu ortaya konulmuştur.
Fındık ve Öztürk (2016)	BIST İmalat Sanayii 2013-2014	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvuru başvurmadıkları ve herhangi bir şirketin manipülasyon yapma ihtimalinin hangi değişkenlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır.	Beneish 1999 Modeli Lojistik Regresyon Modeli	Bağımlı Değişken: 91 Şirket (1: 45, 0: 46) Bağımsız Değişken: 8	45 şirketin muhasebe manipülasyonu yapma ihtimali ortaya konulmuştur. Araştırma sonucu, TAE, BKM, AKE ve TVE değişkenlerinin herhangi bir şirketin manipülasyona başvurma olasılığını olumlu etkilediğini göstermiştir.
Dölen (2016)	BIST Gıda Sanayii (En az 10 yıldır Faaliyet Gösteren) 2013-2014	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvuru başvurmadıklarının test edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish TR	Bağımlı Değişken: 16 Şirket Bağımsız Değişken: 9	11 firmanın manipülasyona yatkın olduğu tespit edilmiştir.
Repousis (2016)	Yunanistan Halka Açık Şirketler 2011-2012	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna eğilimli olup olmadıkları araştırılmıştır.	Beneish (1999)	Bağımlı Değişken: 25.468 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Şirketlerin % 33'ünün manipülasyon eğilimli oldukları tespit edilmiştir.
Christianto & Budiharta (2014)	Endonezya Borsası 2009-2011	Kazanç yönetimi uygulamalarının hisse senedi getirilerinin	Beneish 1999 Modeli	Bağımlı Değişken: 39 Şirket	Kazanç yönetiminin hisse senedi getirilerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

		üzerinde etkisinin bulunup bulunmadığı incelenmiştir.		Bağımsız Değişken: 8	
Franceschetti ve Koschta (2013)	SEC 2011-2013	Finansal tablolar üzerinde manipülasyona başvurulup başvurulmadığı araştırılmıştır.	Beneish 1999 Modeli	Bağımlı Değişken: 60 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Muhasebe manipülasyonunun belirlenmesinde SBE, BKE, AKE, TVE ve TAE etkili olduğu tespit edilmiştir.
Beneish, Lee & Nichols (2013)	Compustat 1993-2010	Beneish 1999 modelinin geliştirilmesi ve muhasebe manipülasyonu ile pay senedi getirileri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 41.544 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Muhasebe manipülasyonu ve hisse senedi getirilerini tespit etmede başarı olmuştur.
Dechow, vd. (2011)	ABD Borsaları 1982-2005	Şirketlerin finansal ve finansal olmayan özellikleri ile muhasebe manipülasyonu arasındaki ilişki incelenmiştir.	Beneish 1999 Modeli	Bağımlı Değişken: 676 Şirket Bağımsız Değişken: 8	Manipülasyon yapan şirketlerde finansal ve finansal olmayan ölçütlerin kötüleştiği tespit edilmiştir. Manipülasyona başvuran şirketlerde tahakkuk kabiliyetini zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Beneish(1999) – ABD	AAER 1982-1992	Muhasebe manipülasyonunu tespit etmeye yönelik model geliştirilmesi ve manipülasyon yapma ihtimali bulunan şirketlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.	Probit Analiz	Bağımlı Değişken: 2.406 Şirket (1: 74, 0: 2.332) Bağımsız Değişken: 8	74 şirketin manipülasyon yapma ihtimali tespit edilmiştir.
Beneish(1997) – ABD	SEC 1987-1993	Muhasebe manipülasyonunu tespit etmeye yönelik model geliştirilmesi ve manipülasyon yapma ihtimali bulunan şirketlerin ortaya konulması amaçlanmıştır.	Probit Analiz	Bağımlı Değişken: 2.503 Şirket (1: 64, 0: 2.439) Bağımsız Değişken: 8	64 şirketin manipülasyon yapma ihtimali tespit edilmiştir.

Göktürk ve Yalçınkaya (2021) 31 firma üzerinde yaptıkları çalışmada tespit ettikleri 10 şirketi manipülasyona başvurma olasılığı bulunan, 21 şirketi ise kontrol şirketi olarak değerlendirmiş ve Beneish modelinden yola çıkarak manipülatif işlemleri tespit etmede alternatif bir model sunmuşlardır. Toplu, Calayoğlu ve Azaltun (2021), 26 şirketi manipülasyona başvurma olasılığı bulunan, 104 şirketi ise kontrol şirketi olarak belirlemiş ve oluşturdukları yeni modelin sonucunda şirketlerin önemli kısmının manipülasyona yatkın olduğunu tespit etmişlerdir. Benligiray ve Onay 2021 yılında sundukları iki çalışmadan birinde Beneish modeline alternatif olarak oluşturdukları yeni modelin Beneish modelinden daha başarılı sonuçlar verdiğini belirtmişlerdir. Yazarların diğer çalışmasında ise Türkiye içerisinde manipülasyona başvurma olasılığı bulunan firmaları tespit edebilmek için M puanı eşik değerleri

sunulmuştur. (-1,90 ve -1,35). Christina ve ark. (2021) çalışmasında dolandırıcılık/vergi kaçırma riskini tespit edebilecek bir model oluşturulması amaçlanmış ve diskriminant analizi ile yapılan ayırma işleminde yeni modelin başarılı sonuçlar vermesi için finansal, mali ve finansal olmayan değişkenler içermesi gerektiği belirlenmiştir. Svabova (2021) gerçekleştirdiği çalışmada, manipülatif şirketleri tespit etmek için Beneish modeli değişkenlerinden yola çıkmış ve şirketlerin Beneish modeline göre %39'unun, diskriminant analize göre %55'inin, eğilim modeline göre %48'inin manipülasyon eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Meiryani (2021) çalışmasında manipülatif işlemleri tespit etmede Beneish'in M Skorları ile Dechow ve ark. (2011) tarafından geliştirilen F Skorlarının başarılı oldukları sonucuna varmıştır. Shakuri ve ark. (2021) tarafından yapılan çalışmada Beneish modelinin McFadden'ın tespit katsayısına dayanarak hileli finansal raporlamada yer alan şirketleri ve sağlıklı şirketleri ayırmada %73 başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Güner ve Kurnaz'ın (2020) Beneish TR (Küçüksözen 2004 Modeli) modelini kullanarak gerçekleştirdiği çalışmada 17 şirketin manipülasyon eğilimli olduğu belirtilmiştir. Kara ve Özcan (2020), şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarını Beneish modeli ile test etmiş ve tahminler yapay sinir ağları ile doğrulanmıştır. Kiracı ve Çelikay (2020), Beneish TR modelinden yola çıkarak yönetici değişikliği yapan ve yapmayan firmaların manipülasyon katsayılarına ilişkin istatistiki olarak anlamlı bir fark tespit etmişlerdir. Safta, Achim ve Borlea (2020) Beneish modeli değişkenlerinden yola çıkarak gerçekleştirdikleri çalışmada inceleme konusu şirketlerin önemli oranda manipülasyon eğilimli olduklarını belirtmişlerdir. Mollah & Sakib (2020) çalışmalarında ilaç sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurdıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Uzunoğlu ve Karacaer (2019) çalışmalarında muhasebe manipülasyonunda hangi hesapların ağırlıklı rol oynadıklarını incelemiş ve M-Skoru Modelinde yer alan 8 bağımsız değişkenden 4 tanesi (DSRI, GMI, DEPI, SGAI) ile yazarların kendilerinin eklediği VÖK/HASILAT oranının %95 güven aralığında anlamlı sonuçlar verdiklerini belirtmişlerdir. Çıkrıkçı ve Özyeşil'in (2018) çalışmasında firmaların finansal manipülasyon uygulayıp uygulamadığını belirlemede Aktif Kalite Endeksi, Stoklar / Net Satış Endeksi ve Toplam Tahakkuklar / Toplam Varlıklar endeksi olmak üzere 3 bağımsız değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, modelin tahmin gücü %70,23 olarak hesaplanmış, manipülasyon eğilimi yüksek 11 firma tespit edilmiştir.

Shamimul, vd. (2017) Asya ülkelerinde yer alan şirketler üzerinde yaptıkları çalışmada, muhasebe manipülasyonundaki eğilimleri tespit etmek, manipülasyon seviyesini ölçmek, ülkeler arasındaki manipülasyondaki değişimi ölçmek, finansal tablo manipülasyonunda yaygın olarak kullanılan teknikleri belirlemek amacıyla çalışma gerçekleştirmiş ve inceleme konusu şirketlerin %34'ü manipülasyon eğilimli çıkmıştır. Ülkeler arasında %5 seviyesinde farklılıklar çıkmıştır. En çok kullanılan rasyolar ise DSRI, DEPI, AQI ve TATA endeksleri olarak belirlenmiştir. Tepeli ve Kayıhan (2016) çalışmalarında Beneish TR modeline göre 18 şirketin manipülasyon olasılıklarının bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Fındık ve Öztürk (2016) çalışmalarında 45 şirketin muhasebe manipülasyonu yapma ihtimalini tespit etmişlerdir. DSRI, GMI, AQI ve TATA değişkenlerinin manipülasyon yapmada sıkça kullanıldığı belirtilmiştir. Dölen (2016), Beneish TR modelini uyguladığı çalışmasında 11 şirketin manipülasyona başvurma olasılığını ortaya koymuştur.

Repousis (2016) Beneish modelini uyguladığı çalışmasında incelediği şirketlerin %33'ünün manipülatif işlemlerde bulunma olasılığını tespit etmiştir. Christianto & Budiharta (2014), kazanç yönetimine başvurma şirketlerin hisse senedi getirilerini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Franceschetti ve Koshtia (2013), şirketlerin manipülasyon eğilimlerini araştırmış ve SBE, BKE, AKE, TVE ve TAE değişkenlerinin manipülasyon işlemlerinde etkili olduğu tespit etmişlerdir. Beneish, Lee & Nichols (2013) çalışmalarında muhasebe manipülasyonu ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Dechow ve ark. (2011) yılında ilgili bültenler sonucu en az 1 finansal tablosunda yanlış beyanda bulunan 676 şirket üzerinde yaptıkları çalışmada Beneish modelini kullanarak manipülasyon yapan şirketlerde finansal ve finansal olmayan ölçütlerin kötüleştiği sonucuna ulaşmışlar ve manipülasyon tespitinde F-Skorlarını (Fraud Score) oluşturmuşlardır. Bununla birlikte manipülasyona başvuran şirketlerde tahakkuk kabiliyetinin zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Beneish, 1999 ve 1997 yıllarında yaptığı çalışmalarda muhasebe manipülasyonunun tespitine yönelik model geliştirmiş ve şirketlerin manipülasyona olan eğilimlerini araştırmış ve tespit etmiştir.

Tablo 2.7: Karma Yöntem ve Değişkenli Çalışmalar

Anning & Adusei (2022)	Gana Borsası 2008-2017	Şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılıkları olduğu araştırılmıştır.	Beneish (1999) Altman Z Score Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 19 Şirket Bağımsız Değişken: 13	Geliştirilen probit model sonucu inceleme konusu şirketlerin önemli kısmı manipülasyon eğilimindedir.
Özparlak (2021)	BIST Endeksi 2021	Covid 19 salgını süresince şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarını tespit etmek ve yapay sinir ağlarının muhasebe manipülasyonunu tespit etmedeki etkisini incelemek amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Modeli Altman Z Skoru Yapay Sinir Ağları Modeli	Bağımlı Değişken: 264 şirket Bağımsız Değişken: 13 (Beneish: 8, Altman: 5)	Model, yapay sinir ağı kullanılarak Altman puanı üzerine kurulmuş ve eğitim seti verileri için %99,53 ve test seti verileri için %98,11 doğru sınıflandırılmıştır. Yapay sinir ağı kullanılarak gerçekleştirilen Beneish modeli sonuçlarına göre modelin doğru sınıflandırma oranı, eğitim seti verilerinin %96,21'i ve test seti verilerinin %86,80'i olarak belirlenmiştir.
Musanovic & Halilbegovic (2021)	Bosna Hersek Borsası 2011-2015	İflastan önce finansal durumu başarısız olan şirketler ile başarısız olmayan şirketlerin finansal durumu analiz edilmiştir.	Beneish (1999) Altman Z-Score	Bağımlı Değişken: 168 Şirket Bağımsız Değişken: 13	Sorunlu ve sorunlu olmayan şirketler arasında tahakkuklar, varlık kalitesi, kaldıraç, karlılık ve likidite açısından önemli farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir.
Suadiye (2021)	BIST Endeksi Muhtelif Sektörler 2004-2018	Şirketleri muhasebe manipülasyonuna iten nedenler ile kurumsal yönetim yapısının muhasebe manipülasyonu üzerindeki etkisini 178 şirket üzerinde analiz etmek amaçlanmıştır.	Çoklu Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 178 Şirket Bağımsız Değişken: Firma büyüklüğü, aktif karlılık, borç sözleşmeleri, piyasa değeri, yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsızlığı, CEO ikiliği, denetim ekibinin bağımsızlığı, yönetsel sahiplik, kurumsal sahiplik, dış denetim kalitesi, toplam yükümlülükler, satışlar, sektörler,	Karlılık, borçlanma seviyeleri, sermaye artışları gibi değişkenlerin şirketleri kazançlarını yönetmeye teşvik ettiği, firma büyüklüğünün ise kazanç yönetimini kısıtladığı tespit edilmiştir. Kurumsal yönetim özellikleri, yönetim kurulu büyüklüğü ve dış denetim kalitesinin muhasebe manipülasyonunu sınırlamada etkili

				sermaye artırımı, faaliyetlerdeki nakit akışları	olduğu kanıtlanmıştır, ancak ikili CEO statüsü ve denetim komitesi bağımsızlığı muhasebe manipülasyonunu sınırlandırmamaktadır. Yönetim kurulu bağımsızlığının ve firma sahipliğinin muhasebe manipülasyonu uygulamaları üzerindeki etkileri istatistiksel olarak anlamlı değildir. Firma piyasa değeri ve yönetim sahipliğinin muhasebe manipülasyonu üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi bulunmamıştır.
Kara ve Toraman (2021)	BIST İmalat Sektörü 2015-2019	Karlılık oranları ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi test etmek amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Diskriminant Analizi	Bağımlı Değişken: 154 Şirket Bağımsız Değişken: Beneish(8), karlılık oranları(aktif karlılık, ekonomik karlılık, duran varlık karlılığı, dönen varlık karlılığı, satışların karlılığı, faaliyet karlılığı)	Kazanç yönetimi üzerinde etkiye bulunabilecek karlılık oranları, diskriminant (ayırma) analizi ile ayrıştırılmıştır. , Ekonomik karlılık ve satış karlılığı değişkenlerinin firmaları manipülatif işlemlere başvurup başvurumama konusunda ayrıştırıcı olduğu bulgusuna erişilmiştir.
Marvadi ve Savani (2020)	Hindistan Borsası İlaç Sektörü 2006-2016	İlaç sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin manipülasyon ihtimallerinin hesaplanması ve bu ihtimallere göre şirketlerin ayrıştırılması amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Diskriminant Analizi	Bağımlı Değişken: 10 Şirket (110 Gözlem) Bağımsız Değişken: Beneish Modeli Değişkenleri (8)	İnceleme konusu tüm şirketler manipülasyona başvurup başvurumama konusunda %100 doğru sınıflandırılmıştır. Ayrıca Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı endeksinin, şirketleri manipülasyona başvurmada ayrıştırıcı olduğu tespit edilmiştir.

Septiani, Musyarofah ve Yuliana (2020)	Endonezya Borsası 2016-2018	Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin manipülasyon ihtimallerinin hesaplanması ve bu ihtimallere göre şirketlerin ayrıştırılması amaçlanmıştır.	Beneish (1999) Diskriminant Analizi	Bağımlı Değişken: 38 şirket (114 finansal tablo) Bağımsız Değişken: Beneish Modeli Değişkenleri (8)	Diskriminant analizinin şirketleri manipülasyona başvurup başvurmama konusunda %89.5 doğru sınıflandırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca TAE, BKM, AKE, AME ve TVE değişkenlerinin şirketleri manipülasyon konusunda ayırttığı ortaya konulmuştur.
Tuan ve Borak (2020)	BIST Finansal Olmayan Kuruluşlar 2010-2017	Muhasebe manipülasyonu işlemleri ile şirketlerin finansal performansları arasındaki ilişkinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.	En Küçük Kareler Yöntemi, Rassal Etkiler, Sabit Etkiler Modeli	Bağımlı Değişken: Finansal performans (aktif karlılık, özsermaye karlılığı, aktif toplam, kaldıraç oranı) Bağımsız Değişken: Kazanç Yönetimi (ihtiyari tahakkuklar)	Muhasebe manipülasyonu uygulamaları ile işletmelerin mali performansları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır.
Ibadin & Ehigie (2019)	Nijerya Borsası 2009-2014	Kurumsal yönetim ile muhasebe manipülasyonu arasındaki ilişki incelenmiştir.	Beneish (1999) Lojistik Regresyon	Bağımlı Değişken: 65 Şirket Bağımsız Değişken: 13 (Beneish modeli değişkenleri + kurumsal yönetim değişkenleri)	İnceleme konusu şirketlerin önemli kısmının manipülasyon eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.
Öztürk & Yılmaz (2019)	BIST Endeksi Hizmet Sektörü Hariç Gelişen İşletmeler Piyasası 2016-2017	Beneish M Skorları ile Altman skorları arasındaki ilişkinin varlığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish 1999 (Muhasebe Manipülasyonu – Altman Z Skoru (Finansal Sıkıntı))	Bağımlı Değişken: 12 Şirket Bağımsız Değişken: 13	Muhasebe manipülasyonu ve finansal sıkıntı arasında istatistiksel açıdan güçlü bir ilişki bulunmuştur.
Kara, Sakarya ve Toraman (2019)	BIST – İmalat Sektörü 2014-2017	Muhasebe manipülasyonuna başvurdıkları varsayılan işletmeler ile yönetim karakteristikleri arasında ilişki bulunup bulunmadığının tespiti amaçlanmıştır.	Beneish 1999 Lojistik Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 601 Gözlem (1: 145, 0: 456) Bağımsız Değişken: Beneish Modeli Değişkenleri ile Yönetim Karakteristiklerinin Yönetim Kurulu Üye Sayısı, Bağımsız Yönetim Kurulu	Üst yönetimde yaşanan ikilem, yönetim kurulu üye sayısı, bağımsız denetçi görüşleri ve ortaklık yapısındaki yabancı yatırımcı oranı, şirketlerin kolaylıkla manipüle edebileceği değişkenler olarak belirlenmiştir.

				Üye Sayısı, Tepe Yöneticiliği İkilemi, Riskin Erken Saptanması Komite Üye Sayısı, Yönetim Kurulu Toplantı Sayısı, Yönetim Kurulu Üye Sermaye Payı, Bağımsız Denetçi Görüşü, Denetim Komite Üye Sayısı Halka Açıklık Oranı, Ortaklık Yapısındaki Yabancı Yatırımcı Yüzdesi, Kurumsal Yönetim Komite Üye Sayısı	
Eralp (2017)	Kurumların Web Siteleri ve Çeşitli Veri tabanları 2010-2013	Halka arz olan şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurup başvurmadıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Beneish 1999 Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 63 Şirket(1: 22, 0: 41) Bağımsız Değişken: 12(Beneish modeli değişkenlerine ek olarak Diğer Faal. Gel. Satışlara Oranı Endeksi, Diğer Faal. Gid. Satışlara Endeksi, Esas Faal. Dışı Fin. Gel. Satışlara Oranı Endeksi, Esas Faal. Dışı Fin. Gid. Satışlara Oranı Endeksi yer almaktadır.)	Faaliyet dışı finansal gelir-satış oranı endeksi ve borçlanma yapısı değişim endeksinin bağımsız değişkenlerinin yaratıcı muhasebenin uygulanıp uygulanmadığını gösterdiği tespit edilmiştir..
Sakarya ve Koçak (2016)	İSO 500 listesindeki BİST'e kayıtlı olan işletmeler 2006-2013	Muhasebe manipülasyonu ile kazanç kalitesi arasındaki ilişki, muhasebe manipülasyonu uygulamalarının firmaların finansal performansına etkisi, İstanbul Ticaret Odası tarafından en büyük 500 sanayi şirketi listesinde yer alan şirketler ve aynı zamanda hisseleri borsada işlem gören şirketler bazında incelenmiştir.	Çoklu Regresyon Yöntemi	Bağımlı Değişken: Toplam Tahakkuklar(60 Şirket) Bağımsız Değişken: Kazanç yönetimi, kazanç kalitesi, muhtelif finansal rasyolar	Muhasebe manipülasyonu, kazanç kalitesi ve şirketlerin finansal arasındaki ilişki açıklanmıştır. BİST'te kazanç yönetimine başvurulduğu tespit edilmiştir
Sadeghi & Zareie (2015)	Tahran Borsası 2007-2013	Çalışmanın amacı, Tahran Borsası'nda listelenen aile	Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 31 Şirket	Kazanç yönetimi ile aktif karlılık, öz kaynak

		şirketlerinde kazanç yönetimi davranışı ile finansal oranlar arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Başka bir deyişle, aile şirketlerinde kazanç yönetimi ve finansal oranlar arasındaki ilişkiyi tahmin etmenin bir yolunu oluşturmaktır.	Panel Veri Analizi	Bağımsız Değişken: Faaliyet oranları, likidite oranları, finansal durum oranları, karlılık oranları	karlılığı ve satışların karlılığı arasında pozitif korelasyon tespit edilmiştir.
Huang vd. (2014)	TEJ	Manipülasyon yapma ihtimali olan ve olmayan şirketlerin ayırımı yapacak ölçütlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.	Diskriminant Analizi	Bağımlı Değişken: 116 Şirket Bağımsız Değişken: 25	Muhasebe manipülasyonu ile aktif karlılık, likidite oranları, toplam borç / toplam aktif oranı, nakit akışı yeterlilik rasyoları arasında korelasyon tespit edilmiştir.
Varıcı ve Er (2013)	İMKB İmalat Şirketleri 2010	Manipülasyon yapmaya yönelik performans ölçütleri araştırılmıştır.	Beneish 1999 Lojistik Regresyon	Bağımlı Değişken: 39 Şirket Bağımsız Değişken: 11 (Beneish değişkenleri + Net Satışlar/Ticari Alacaklar, Yabancı Kaynak/Özkaynaklar, Faaliyet Kârı/Net Satışlar)	39 firmadan 20'sinin muhasebe manipülasyonu yapma olasılıkları sunulmuştur. Finansman oranları, aktif devir hızı ve faaliyet marjlarının manipülasyon göstergesi olabileceği sonucuna varılmıştır.
Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu (2005)	İMKB Şirketleri 1993-2002	Muhasebe manipülasyonunu tespit etmek için model geliştirilmesi ve manipülasyona neden olabilecek değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.	Probit Regresyon Analizi	Bağımlı Değişken: 122 (1: 23, 0: 99) Bağımsız Değişken: 12 (borç/özsermaye, satışlar/toplam aktifler, net kar/satışlar, net kar/toplam aktif, çalışma sermayesi / toplam aktif, brüt kar/toplam aktif, stoklar/satışlar, toplam borç/toplam aktif, toplam finansman giderleri/ toplam faaliyet giderleri, ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülükler/ toplam satışlar, Altman Z Skoru (Finansal Risk Skoru))	Net kar / toplam aktive ve toplam finansman giderleri / toplam faaliyet giderlerine oranlarının muhasebe manipülasyonunu tespit etmeye yarayan değişkenler olarak belirlenmiştir.

Anning & Adusei (2022), manipülatif şirketleri araştırmışlar ve inceleme konusu şirketlerin önemli kısmının manipülasyon eğiliminde olduklarını saptamışlardır. Özparlak (2021) çalışmasında, Covid 19 süresince şirketlerin manipülatif işlemlere başvurup başvurmadıklarını incelemişlerdir. Çalışma, yapay sinir ağı kullanılarak Altman puanı üzerine kurulmuş ve eğitim seti verileri için %99,53 ve test seti verileri için %98,11 doğru sınıflandırılmıştır. Yapay sinir ağı kullanılarak gerçekleştirilen Beneish modeli sonuçlarına göre modelin doğru sınıflandırma oranı, eğitim seti verilerinin %96,21'i ve test seti verilerinin %86,80'i olarak belirlenmiştir Musanovic ve Halilbegovic (2021) iflastan önce finansal durumu başarısız olan şirketler ile başarısız olmayan şirketlerin arasında tahakkuklar, varlık kalitesi, kaldıraç, karlılık ve likidite açısından önemli farklılıkların bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Suadiye (2021) çalışmasında çoklu regresyon modelini kullanmış ve şirketleri muhasebe manipülasyonuna iten nedenler ile kurumsal yönetim yapısının muhasebe manipülasyonu üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Karlılık, borçlanma seviyeleri, sermaye artışları gibi değişkenlerin şirketleri kazançlarını yönetmeye teşvik ettiği, firma büyüklüğünün ise kazanç yönetimini kısıtladığı tespit edilmiştir. Kurumsal yönetim özellikleri, yönetim kurulu büyüklüğü ve dış denetim kalitesinin muhasebe manipülasyonunu sınırlamada etkili olduğu kanıtlanmıştır, ancak ikili CEO statüsü ve denetim komitesi bağımsızlığı muhasebe manipülasyonunu sınırlandırmamaktadır. Yönetim kurulu bağımsızlığının ve firma sahipliğinin muhasebe manipülasyonu uygulamaları üzerindeki etkileri istatistiksel olarak anlamlı değildir. Firma piyasa değeri ve yönetim sahipliğinin muhasebe manipülasyonu üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi bulunmamıştır. Kurumsal yönetim özelliklerinin yönetim kurulu büyüklüğü ve dış denetim kalitesinin kazanç yönetimini sınırlandırmada etkili olduğu fakat CEO ikiliği ve denetim komitesi bağımsızlığının kazanç yönetimini sınırlandırmadığı ortaya çıkmıştır. Yönetim kurulu bağımsızlığı ve kurumsal sahipliğin kazanç yönetimi uygulamalarını sınırlandırıcı etkisi istatistiki açıdan anlamlı bulunamamıştır. Firma piyasa değeri ile yönetici sahipliğinin kazanç yönetimi üzerinde olumlu veya olumsuz herhangi bir etkisi tespit edilememiştir.

Kara ve Toraman (2021) karlılık ve kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi analiz etmiş ve kazanç yönetimi üzerinde etkide bulunabilecek karlılık oranları, diskriminant (ayırma) analizi ile ayrıştırılmıştır. Ekonomik karlılık ve satış karlılığı değişkenlerinin

firmaları manipölasyona başvurup başvurmama konusunda ayrıştırıcı olduğu bulgusuna erişilmiştir. Tuan ve Borak (2020) çalışmalarında muhasebe manipölasyonu uygulamaları ile işletmelerin mali performansı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. İbadin ve Ehigie (2019), kurumsal yönetim ile muhasebe manipölasyonu arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve değişkenler arasında korelasyon olduğunu belirtmişlerdir. Öztürk ve Yılmaz (2019) çalışmalarında Beneish M Skorları ile Altman Z skorları arasındaki ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmeye çalışmışlar ve anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır. Kara, Sakarya ve Toraman (2019), muhasebe manipölasyonu ile muhtelif yönetim değişkenleri arasında ilişki bulunup bulunmadığını incelemişler ve üst yönetimde yaşanan ikilem, yönetim kurulu üye sayısı, bağımsız denetçi görüşleri ve ortaklık yapısındaki yabancı yatırımcı oranı, şirketlerin kolaylıkla manipüle edebileceği değişkenler olarak belirlenmiştir

Eralp (2017), halka arz olan şirketlerin muhasebe manipölasyonuna başvurup başvurmadıklarının tespit etmek amacıyla çalışma gerçekleştirmiş ve faaliyet dışı finansal gelir-satış oranı endeksi ve borçlanma yapısı değişim endeksinin bağımsız değişkenlerinin yaratıcı muhasebenin uygulanıp uygulanmadığını gösterdiği tespit edilmiştir. Sakarya ve Koçak (2016) çalışmalarında muhasebe manipölasyonu ile kazanç kalitesi arasındaki ilişki, muhasebe manipölasyonu uygulamalarının firmaların finansal performansına etkisi, İstanbul Ticaret Odası tarafından en büyük 500 sanayi şirketi listesinde yer alan şirketler ve aynı zamanda hisseleri borsada işlem gören şirketler bazında incelenmiş ve anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır.

Sadeghi ve Zareie (2015) çalışmalarında, aile şirketlerinde muhasebe manipölasyonu ve finansal rasyolar arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmış ve muhasebe manipölasyonu ile aktif karlılık, öz kaynak karlılığı ve satışların karlılığı arasında pozitif yönlü korelasyon tespit etmişlerdir. Huang ve ark. (2014), manipölasyon yapma ihtimali olan ve olmayan şirketlerin ayırımı yapacak ölçütlerin belirlenmesi amacıyla çalışma gerçekleştirmişler ve kazanç yönetimi ile toplam varlık karlılığı, likidite oranları, toplam borç / toplam varlık oranı, nakit akışı yeterlilik rasyoları arasında bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Varıcı ve Er (2013) yaptıkları çalışmada, manipölasyon yapma ihtimali olan şirketler belirlemiştir. Çalışmada finansman oranının, aktif devir hızı rasyosunun ve faaliyet kârı marjı rasyolarının manipölasyona başvurmada gösterge olabileceğini tespit etmişlerdir. Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu (2005) çalışmalarında, muhasebe manipölasyonunu

tespit etmek için model geliştirmiş ve manipölasyona neden olabilecek değışkenleri net kar / toplam aktif ve toplam finansman giderleri / toplam faaliyet giderleri olarak belirlemişlerdir.

BÖLÜM 3 – MUHASEBE MANİPÜLASYONU İLE KARLILIK ORANLARI İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİST İMALAT SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde, BİST imalat sanayiinde faaliyetlerini sürdüren şirketlerin muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılıkları ile karlılık oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. İlk aşamada Beneish (1999) modeli kullanılarak şirketlerin manipülasyon olasılıkları tespit edilmiş, sonrasında karlılık oranları ile diskriminant analizi gerçekleştirilmiş ve araştırma tüm yönleriyle ortaya konulmuştur.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırma; halihazırda Borsa İstanbul A.Ş. (BİST)'ye kote olan imalat şirketlerinin muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılıklarının saptanmasını ve karlılık oranları ile söz konusu şirketler arasındaki ilişkinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

Çalışmada, 2020 yılında imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin finansal tabloları incelenmiş ve karlılık oranlarının muhasebe manipülasyonu olasılıkları üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi ve Hipotezleri

Şirketlerin finansal tabloları üzerinde gerçekleştirdiği manipülatif işlemler, finansal durum ve performans tabloları üzerinde yapılan çeşitli düzeltici uygulamalardan oluşmaktadır. Manipülatif işlemlere sebep olan birçok faktör bulunmakla birlikte içinde bulunulan sektörün durumu ve küresel ekonomik şartlar firma sahiplerini ve yöneticilerini manipülatif uygulamalara iten nedenler arasındadır.

Firmaların ana hedefi olan kar esaslı politikaları göz önünde bulundurulduğunda karlılığı etkileyecek rasyo kalemleri üzerinde yapılan düzeltici işlemler, manipülatif uygulamalarda daha fazla ön plana çıkabilmektedir.

Huang ve ark. (2014) karlılık rasyoları, faaliyet rasyoları, likidite rasyoları, finansal durum rasyoları, nakit akış rasyoları, Altman Z-Skor rasyoları ve muhtelif rasyolar olmak üzere toplam 25 bağımsız değişken kullanmışlar ve manipülatif işlemler ile toplam varlık karlılığı, likidite oranları, toplam borç / toplam varlık oranı, nakit akışı yeterlilik rasyoları arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Ghazali, Shafie ve Sanusi (2015), 2010-2012 yılları arasında Malezya’da halka açık şirketler üzerinde serbest nakit akışı/toplam varlıklar, borçlanma rasyosu, karlılık ve likidite oranları değişkenlerini kullanmış ve muhasebe manipülasyonu ile karlılık oranları arasında korelasyon bulunduğu sonucuna varmışlardır.

Septiani, Musyarofah ve Yuliana (2020), 2016-2018 yılları arasında Endonezya borsasında ve bankacılık faaliyet gösteren 38 şirket (114 finansal tablo) üzerinde yaptıkları çalışmada, Beneish modeli kullanılarak diskriminant analizinin şirketleri manipülasyona başvurup başvurmama konusunda %89,5 doğru sınıflandırıldığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Brüt Kar Marjı Endeksi, Ticari Alacaklar Endeksi, Amortisman Giderleri Endeksi, Aktif Kalitesi Endeksi, Toplam Tahakkuklar/Toplam Varlıklar Endeksinin şirketleri manipülasyon konusunda ayırtırdığını saptamışlardır.

Marvadi ve Savani (2020), 2006-2016 yılları arasında Hindistan Borsasına kayıtlı ilaç sektöründe faaliyet gösteren 10 şirketi incelemiş ve 110 gözlem elde etmişlerdir. M Score ve Diskriminant Analizi kullanarak yaptıkları çalışmada inceleme konusu tüm şirketlerin manipülasyona başvurup başvurmama konusunda %100 doğru sınıflandırıldığını saptamışlardır. Ayrıca Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı endeksinin, şirketleri manipülasyona başvurmada ayırtıcı olduğunu saptamışlardır.

Kara ve Toraman (2021), 2015-2019 dönemleri arasında Borsa İstanbul A.Ş. (BİST)’e kote şirketleri baz alarak yaptıkları araştırmada aktif karlılık, ekonomik karlılık, dönen - duran varlık karlılığı, faaliyet ve satışların karlılığı değişkenlerini

kullanmışlar ve muhasebe manipölasyonuna başvurma olasılığı bulunan ve manipölasyon başvurma olasılığı düşük olan şirketleri birbirinden ayırştıran değişkenleri ekonomik karlılık ve satış karlılığı olarak belirlemişlerdir.

Karlılık oranları ile manipölatif işlemler arasındaki ilişkinin incelendiği literatür çalışmaları genel olarak; küresel ekonomik görünümün nispeten daha olumlu seyrettiği dönemleri kapsamaktadır. 2020 yılı dünya açısından salgın hastalıkların ve devamında alınan bir dizi kararlar sonucu ekonomik durgunluğın baş gösterdiği bir dönem olmuştur. Salgın ve karantina koşulları altında hem yurt içi hem de uluslararası seyahatlerde yaşanan seyahat kısıtlamaları, turizm sektörünü ve dış ticaret işlemlerini durma noktasına getirmiştir. Akabinde ise üretimde azalış ve işsizlik oranlarında yükseliş ön plana çıkmıştır. Ekonomik sorunlar, etkilerini uluslararası piyasalarda göstermeye başlamış ve petrol üretimi konusunda yaşanan anlaşmazlıklarla derinleşmiştir. (Örki, Tol ve Arıkan, 2021, s. 3682) Bu kapsamda çalışmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H_0 = 2020 yılında imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin karlılık oranları ile söz konusu şirketlerin manipölasyon olasılıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

H_1 = 2020 yılında imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin karlılık oranları ile söz konusu şirketlerin manipölasyon olasılıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

İlgili hipotezler kapsamında; örnekleme dahil olan firmalar, Beneish (1999) modeli kullanılarak ayırştırılmış ve muhasebe manipölasyonuna etki edebilecek karlılık oranları, diskriminant analizi ile test edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli varsayımı; araştırma sürecinde yararlanılan finansal tablo kalemlerinin ve rasyolarının eksiksiz, doğru, tam, güvenilir ve karşılaştırılabilir nitelikte hazırlanmış ve sunulmuş olduğudur. Bu doğrultuda analize konu firmaların

finansal tablolarının bağımsız denetim süreçlerinden geçmesi ve ilgili firmaların BİST endeksinde izlenmesi önem arz etmektedir.

Araştırmanın bir diğer varsayımı; analizde kullanılacak ölçüm yöntemlerinin, firmaların karlılık oranları ile manipülatif işlemlere başvurma olasılıkları arasındaki ilişkiyi tespit edecek nitelikte ve yeterlilikte olduğu varsayımdır.

Araştırmanın en önemli kısıtı, araştırma sonuçlarının araştırma örneklemini ile aynı sanayii dalında faaliyet gösteren diğer imalat şirketlerine genellenememesidir. Araştırma evreni ve örneklemini, imalat sanayiinin alt sektörleri arasında yer alan Kimya, İlaç, Petrol, Lastik ve Plastik Ürünler sektöründeki firmalar arasından seçilmiştir. Bundan dolayı imalatın diğer kollarında faaliyet gösteren şirketlerin manipülasyon olasılıkları sektör bazında değişkenlik gösterebilmektedir.

Araştırmanın bir diğer kısıtı ise zaman kısıtıdır. Araştırma; 31.12.2020 itibariyle beyan edilen finansal tablolar ile karlılık oranları baz alınarak oluşturulmuştur. Ayrıca Beneish M değerleri oluşturulurken modelin gereği olarak birbirini takip eden 2 dönem verilerinin kullanılması zorunluluğundan dolayı firmaların 31.12.2019 tarihli finansal verilerinden de yararlanılmıştır.

3.4. Araştırma Örneklemini ve Veriler

Araştırmada, ana sektör olarak imalat sektörü seçilmiş olup araştırmanın baz yılı 2020 olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın evrenini imalat sektöründe faaliyet gösteren 190 şirket oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı alt sektör ise Kimya, İlaç, Petrol, Lastik ve Plastik Ürünler sektörüdür. Söz konusu sektörde faaliyet gösteren 37 şirket arasından analizde aykırılık gösteren 4 şirket araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve araştırmanın örneklemini 33 şirket dahil olmuştur.

İmalat sektörü genel olarak; ticari alacaklar ve stoklar ile bina, tesis, makine, cihaz, demirbaş, vb. duran varlıkların bilanço kalemlerinde ağırlıkta olduğu, dış ticaret(ihthalat/ihracat) trafiğinin yoğun yaşandığı ve karlılığın/kar marjlarının yüksek seviyelerde seyrettiği bir sektördür. İmalatçı firmaların faaliyetlerinde sermaye önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle borç ve öz kaynak seviyeleri yüksek seviyelerde

oluşabilmektedir. İlgili durum kapsamında ekonomiyi etkileyecek küresel etkenler, özellikle imalat sektöründe büyük kayıplara yol açabilmektedir.

İmalat sektörünün faaliyet döngüsü, hammaddenin peşin veya kredili alınmasıyla başlar. Hammaddeler işlenerek stokları oluşturur. Stokların satışı sonucu elde edilen nakitle yeni mallar satın alınır ve bir yeni döngü daha başlar. İmalat sektöründe faaliyet gösteren firmalar; stokların satışından elde ettikleri kazançların, söz konusu stokların üretimi için katlandıkları maliyetlerden yüksek olduğu sürece kar edebilmektedir. Bu firmalarda mala olan talebin azalması, rekabetin ve maliyetlerin artması, bozulan ve eskiyen makinelerin yenilenmesi gerekliliği, vb. unsurlar firmaların nakit akışını bozabilir, faaliyet döngüsünü yavaşlatabilir ve durdurabilir. İmalatçı firmaları değerlendirirken kapasite kullanım oranı, hammadde tutarı, finansman şekli, dönemler itibarıyla üretim hacimleri, kullanılan teknoloji, üretim süresi, çalışan işçi sayısı, yaratılan katma değer, kayıt dışı işlemler gibi unsurlara dikkat edilmelidir.

3.5. Araştırma Değişkenleri ve Yöntemi

Çalışmada muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketleri tespit etmek için Beneish (1999) probit modelinden yararlanılmıştır. Beneish modelinin seçilmesinin nedeni; yalnız iki dönemlik finansal verilere ihtiyaç duyulması ve muhasebe manipülasyonunu ortaya çıkaracak finansal kalemleri kullanıyor olmasıdır.

Genel Beneish Probit Modeli : $M_i = \beta^i x_i + \varepsilon_i$

M_i = Bağımlı Değişken (manipülasyona başvurma olasılığı bulunan firma: 1, manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan firma: 0)

x_i = Bağımsız(Açıklayıcı) Değişkenler Matrisi

ε_i = Hata Terimi

Beneish (1999)'in çalışmasında yer alan bağımsız değişkenler; Aktif Kalitesi Endeksi (AKE), Amortisman Endeksi (AME), Brüt Kar Marjı Endeksi (BKE), Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (PSE), Satışlardaki

Büyüme Endeksi (SBE), Ticari Alacaklar Endeksi (TAE), Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TVE) ve Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim Endeksi (BOE) olmak üzere 8 değişkenden oluşmaktadır. Modelde bağımlı değişken olarak manipülatif işlemlere başvurma olasılığı olan şirketler 1, manipülasyon olasılığı düşük olan kontrol şirketleri 0 olarak değerlendirilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler çerçevesinde Beneish regresyon modeli aşağıdaki gibidir:

$$M_i = \beta_1 X_{AQI} + \beta_2 X_{DEPI} + \beta_3 X_{GMI} + \beta_4 X_{SGAI} + \beta_5 X_{SGI} + \beta_6 X_{DSRI} + \beta_7 X_{TATA} + \beta_8 X_{LVGI} + \varepsilon$$

Bağımsız değişkenler probit analize tabii tutularak aşağıdaki formül oluşturulmuştur (Beneish, 1999, s. 28-31):

$$M_i = -4,840 + (0,920 * TAE) + (0,528 * BKE) + (0,404 * AKE) + (0,892 * SBE) + (0,115 * AME) + (-0,172 * PSE) + (4,679 * TVE) + (-0,327 * BOE)$$

İlgili formülden yola çıkarak Beneish (1999) çalışmasında, şirketlerin manipülasyona başvurma eşiğini -2.22 olarak belirlemiştir. Beneish; manipülasyon olasılığı (M Score), bu eşiğin üzerinde kalan firmaların manipülasyona başvurma olasılığının bulunduğunu, altında kalan firmaların ise manipülasyona başvurma ihtimalinin düşük olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya dahil 33 firmanın M değerleri, Beneish (1999)'in belirlediği formülden yola çıkarak hesaplanmış ve -2,22 eşik değeri baz alınarak firmalar, manipülasyona başvurma olasılığı bulunan (1) ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan (0) şeklinde 2 gruba ayrılmıştır. Şirketlerin finansal tablolarından yola çıkılarak yapılan hesaplamalar sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 3.1: Endeks Değerleri ve Manipülasyon Olasılıkları

Firma lar/D eğişk enler	TAE	BKE	AKE	SBE	AME	PSE	TVE	BOE	M SKOR	GRUP
1	1,104	0,713	0,943	1,110	0,968	1,158	0,093	1,018	-2,063	1
2	1,207	0,722	0,928	1,127	1,019	1,076	-0,086	0,979	-2,756	0
3	1,828	0,857	3,303	1,091	1,050	0,920	0,131	1,226	-0,226	1
4	1,212	1,043	0,843	0,994	0,879	1,033	-0,056	1,154	-2,664	0

5	1,286	1,074	0,971	1,189	1,034	0,750	-0,196	1,047	-2,907	0
6	1,220	0,994	0,156	0,976	1,406	1,346	0,250	0,823	-1,428	1
7	1,326	0,754	0,377	1,148	0,847	0,935	-0,016	0,981	-2,502	0
8	0,988	0,840	0,912	1,159	0,865	0,918	-0,073	0,914	-2,786	0
9	0,907	0,940	0,301	1,002	1,097	1,044	0,204	0,591	-1,786	1
10	0,888	0,936	1,044	1,305	0,950	0,766	-0,099	0,894	-2,720	0
11	0,532	0,863	0,587	1,342	1,082	0,790	-0,050	0,914	-3,006	0
12	0,602	0,898	0,588	1,372	0,874	1,138	0,180	0,876	-1,888	1
13	1,328	0,755	0,692	1,250	1,215	0,773	-0,012	1,204	-2,266	0
14	1,147	0,951	0,887	1,064	0,878	1,077	-0,085	1,060	-2,805	0
15	1,292	0,823	0,646	1,246	1,164	1,121	-0,081	0,828	-2,553	0
16	1,284	1,235	2,103	1,384	0,971	1,304	0,163	1,114	-0,588	1
17	0,595	0,606	0,755	2,000	1,206	0,779	-0,078	0,696	-2,472	0
18	0,965	1,213	0,866	1,361	0,622	0,773	0,169	1,086	-1,374	1
19	0,780	1,255	1,070	1,286	1,225	0,936	-0,449	1,125	-4,370	0
20	0,655	0,871	1,164	1,548	1,716	0,788	-0,038	0,861	-2,322	0
21	1,136	0,872	0,530	1,533	1,704	0,869	0,137	0,969	-1,382	1
22	0,881	0,733	0,832	1,467	0,866	0,841	-0,157	1,277	-3,194	0
23	1,064	0,884	0,910	1,040	0,922	1,204	-0,073	1,012	-2,873	0
24	0,686	0,716	0,702	1,452	1,014	0,861	0,037	1,317	-2,543	0
25	1,433	0,834	0,841	1,481	1,046	0,728	-0,066	0,872	-2,018	1
26	0,795	0,530	0,644	4,880	1,517	0,446	0,201	2,832	0,896	1
27	1,083	0,884	0,929	1,165	0,628	0,832	-0,007	1,021	-2,398	0
28	0,775	0,529	1,018	1,824	0,367	0,833	-0,082	1,093	-2,654	0
29	1,085	1,058	1,037	1,254	1,121	0,899	-0,283	1,082	-3,451	0
30	1,002	0,868	0,163	1,601	1,105	0,963	0,250	1,409	-1,295	1
31	1,325	0,998	0,907	0,963	1,075	1,280	-0,033	0,170	-2,177	1
32	0,996	0,842	0,739	1,503	0,999	0,933	0,068	1,122	-1,935	1
33	1,100	0,927	1,105	1,311	1,179	0,834	0,001	0,849	-2,005	1

Beneish (1999) modeline göre firmaların M değerleri hesaplanmış ve Tablo 3.1'deki değerlere ulaşılmıştır. Hesaplanmalar sonucunda manipülasyona başvurma ihtimali olan 14 şirket tespit edilirken, manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirket sayısı 19 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonraki aşamasında karlılık oranları kullanılarak manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketler üzerinde hangi değişkenlerin ayrıştırıcı nitelikte olduğunu ölçmek amacıyla diskriminant analizi gerçekleştirilmiştir. Diskriminant analizinde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenler Tablo 3.2'deki gibi tanımlanmıştır:

Tablo 3.2: Araştırma Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler
Brüt Kar Marjı (BKM) – Brüt Kar / Net Satışlar	Manipülasyon olasılığı (M Değeri 1 veya 0)
FAVÖK Marjı (FAVÖKM) – Faiz, Amortisman, Vergi Öncesi Kar/Net Satışlar	
Hisse Başına Kar (HBK) – Dönem Net Karı/Toplam Hisse Sayısı	
Net Kar Marjı (NKM) – Net Kar / Net Satışlar	
Öz kaynak Karlılığı (ÖK) – Dönem Net Karı / Öz kaynaklar	

Karlılık oranları; firmaların faaliyetlerinden kar edip etmediğinin tespitinde, ortakların firmaya koymuş oldukları hisselerin kaç katı kadar kar ettiklerinin belirlenmesinde, öz kaynakların ve yabancı kaynakların ne ölçüde verimli kullanıldığını göstermede kullanılan oranlardan oluşmaktadır. İşletmelerin karlılığının analizinde literatürde en sık kullanılan oranlar; brüt kar marjı, faiz, amortisman, FAVÖK marjı, hisse başına kar, net kar marjı ve öz kaynak karlılığıdır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri bu 5 göstergeden oluşmaktadır. Bağımlı değişken ise, 1 (manipülasyona başvurma ihtimali bulunan) ve 0 (manipülasyona başvurma ihtimali düşük olan) olarak ayrıştırılan manipülasyon olasılıklarından oluşmaktadır. Araştırmaya konu şirketlerin 2020 yılına ilişkin karlılık oranları, bağımsız değişkenler bazında hesaplanmış ve yüzde cinsinden Tablo 3.3'te belirtilmiştir:

Tablo 3.3: Karlılık Oranları Sonuçları

Firmalar/Değişkenler	BKM	FAVÖKM	HBK	NKM	ÖK	M SKOR	GRUP
1	26,58	19,33	0,97	21,93	22,27	-2,063	1
2	23,56	22,37	1,36	10,7	25,87	-2,756	0
3	33,95	29,67	1,33	26,41	44,82	-0,226	1
4	8,99	4,11	-0,08	-0,25	-1,04	-2,664	0
5	17,06	18,52	-0,92	-3,97	-9,77	-2,907	0
6	26,16	21,49	0,18	11,07	7,76	-1,428	1
7	29,13	11,57	0,53	9,78	28,62	-2,502	0
8	30,13	22,3	1,77	12,74	46,24	-2,786	0
9	23,1	17,86	0,32	14,01	10,8	-1,786	1
10	33,93	21,15	1,34	9,02	54,61	-2,720	0
11	32,09	21,86	1,88	11,53	27,37	-3,006	0
12	30,3	12,6	3,65	27,2	71,38	-1,888	1

13	34,14	27,73	2,2	27,09	32,64	-2,266	0
14	15,36	10,31	0,56	4,73	15,49	-2,805	0
15	23,77	14,47	0,78	4,84	32,06	-2,553	0
16	34,66	26,08	0,83	18,58	31,27	-0,588	1
17	36	28,62	1,5	15,56	49,75	-2,472	0
18	22,29	12,03	0,14	4,72	13,25	-1,374	1
19	31,14	9,74	2,17	4,28	22,99	-4,370	0
20	45,66	29,44	2,24	16,82	42,51	-2,322	0
21	22,64	13,89	0,68	9,37	50,61	-1,382	1
22	35,05	14,9	0,04	1,02	4,47	-3,194	0
23	15,52	14,92	0,43	8,96	17,47	-2,873	0
24	37,36	27,97	3,63	17,68	37,89	-2,543	0
25	17,04	14,75	0,24	4,22	12,36	-2,018	1
26	48,13	33	1,49	26,44	51,44	0,896	1
27	21,13	15,12	0,54	6,53	30,3	-2,398	0
28	21,59	20,47	0,38	6,19	11,41	-2,654	0
29	16,63	14,32	-0,14	-1,05	-2,56	-3,451	0
30	34,37	21,41	0,92	38,18	53,49	-1,295	1
31	31,32	25,43	0,68	22,88	32,21	-2,177	1
32	29,4	22,41	0,68	8,27	25,64	-1,935	1
33	49,67	39,36	0,5	16,71	31,24	-2,005	1

Brüt kar marjı; satışların maliyeti kalemi dikkate alınarak hesaplandığından önem taşımaktadır. FAVÖK marjı; işletmelerin esas faaliyetlerinden elde ettiği karı göstermektedir. Hisse başına kar; yatırımcılar açısından önem taşımaktadır. Şirketlerin hisselerinin diğer şirketlere göre gücünü ve performansını ortaya koyar. Yatırımcılarının kara ne ölçüde ortak olduğunu gösterir. Net kar marjı; diğer gelir, gider ve finansman giderlerini dikkate alır ve net satışların ne kadarının net kara yansıdığını belirtir. Öz kaynak karlılığı; ortakların işletmeye katmış olduğu kaynakların verimli kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

3.6. Tanımlayıcı İstatistikler

Beneish (1999) modelinden yola çıkılarak ve firmaların finansal tabloları baz alınarak yapılan analize göre; örneklem dahilinde olan 33 şirket içerisinde 14 şirketin manipülasyona başvurma ihtimalinin bulunduğu, 19 şirketin ise manipülasyona başvurma ihtimalinin düşük olduğu sonucuna rastlanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında hangi karlılık oranlarının şirketlerin manipülasyona başvurup başvurmada ayrıştırıcı olduğunu belirlemek amacıyla diskriminant analizi gerçekleştirilecektir. Diskriminant analizi öncesi şirketler hakkında ortaya konulan tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.4'te yer almaktadır:

Tablo 3.4: Tanımlayıcı İstatistikler

	Gözlem Sayısı	Değişim Aralığı	Minimum	Maximum	Ortalama	
	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	Std. Hata
BKM	33	40,68	8,99	49,67	28,4197	1,65393
FAVÖKM	33	35,25	4,11	39,36	19,9758	1,33000
HBK	33	4,57	-,92	3,65	,9945	,17408
NKM	33	42,15	-3,97	38,18	12,4906	1,68300
ÖK	33	81,15	-9,77	71,38	28,0261	3,27353
Geçerli Gözlem	33					

	Stand. Sapma	Varyans	Çarpıklık		Basıklık	
	İstatistik	İstatistik	İstatistik	Stand. Hata	İstatistik	Stand. Hata
BKM	9,50111	90,271	,276	,409	,038	,798
FAVÖKM	7,64027	58,374	,354	,409	,054	,798
HBK	,99999	1,000	1,014	,409	1,401	,798
NKM	9,66811	93,472	,643	,409	,148	,798
ÖK	18,80500	353,628	,088	,409	-,319	,798
Geçerli Gözlem						

Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde; örnekleme dahil tüm firmaların istatistiki anlamda geçerli olduğu görülmektedir. BKM için maksimum ve minimum değerler arasındaki sonucun 40.68, FAVÖKM için 35.25, HBK için 4.57, NKM için 42.15 ve ÖK için 81.15 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca değişkenlerin kendi içinde ortalamaları incelendiğinde BKM 28.42, FAVÖKM 19.98, HBK 0,99, NKM 12.49 ve ÖK 28,03 olarak hesaplanmıştır.

Standart sapma değerlerinin ise sırasıyla 9,50 , 7,64 , 0,99 , 9,67 ve 18,81 olduğu görülmektedir. Varyans değerleri ise standart sapma değerlerinin karesidir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine genel olarak bakıldığında ise değişkenlerin ortalamalarından fazla sapma olmadığı ve makul değerler arasında yer aldığı görülmektedir.

3.7. Bulgular

Çalışma, muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılığı bulunan ve muhasebe manipülasyonuna başvurma olasılığı düşük olan şirketleri birbirinden ayırt eden karlılık oranlarını tespit etmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışmada

diskriminant(ayırma) analizi kullanılmıştır. Diskriminant analizi, grupları ayırt etmede veya grupları birbirinden ayıracak değişkenleri tespit etmede kullanılan bir yöntemdir. Analiz gerçekleştirilmeden önce analizin bazı varsayımlarının yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Bu varsayımlar genel itibariyle; çok değişkenli normal dağılımın sağlanması, çoklu doğrusallık sorununun bulunmaması ve kovaryans matrislerinin eşit (homojen) olması şeklindedir.

Araştırmada öncelikle değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Diskriminant analizi varsayımlarına göre bağımsız değişkenler çok değişkenli normal dağılım gösterdiği zaman geçerlilik kazanmaktadır. Çok değişkenli normalliğin temelinde tek değişkenli normal dağılım bulunmaktadır. Başka bir deyişle tek değişken bazında sağlanan normal dağılım, çok değişkenli olarak sınıanan normal dağılımın geçerli olmasında etkilidir. (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018, s. 110) Tek değişkenli normal dağılımın geçerli olabilmesi için çarpıklık - basıklık istatistiğinin -3 ve +3 arasında olması gerekmektedir. (Tabachnick ve Fidell, 2012) Bu kapsamda araştırma konusu bağımsız değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiş aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 3.5: Normallik Testleri Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	Sig.	İstatistik	sd	Sig.
BKM	,091	33	,200	,970	33	,486
FAVÖKM	,131	33	,159	,979	33	,754
HBK	,146	33	,071	,922	33	,020
NKM	,115	33	,200	,961	33	,273
ÖK	,100	33	,200	,986	33	,939

Araştırmada kullanılan örneklem sayısı 30'un üzerinde olduğundan normallik testi sonuçları için Kolmogorov – Smirnov testi sonuçları dikkate alınmıştır. Tablo 3.5'te görüldüğü üzere değişkenler; p (sig. values) $>0,05$ koşulunu sağladığından değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir. Ayrıca değişkenlerin Tablo 3.4'te görülen çarpıklık - basıklık değerleri de -3 ve +3 arasında yer alması da değişkenlerin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Diskriminant analizinin bir diğer varsayımı; değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun (multicollinearity) sorununun bulunmaması gerekliliğidir. Başka

bir deyişle değişkenler arasında yüksek korelasyon bulunmamalıdır. Değişkenler arasında güçlü bir ilişkinin bulunması, diskriminant analizinin etkinliğini azaltabilmektedir. Değişkenlerin kendi aralarında 0.90'dan büyük olup olmadığı test edilmelidir. (Tabachnick & Fidell, 2012, s. 90)

Tablo 3.6: Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi

		FAVÖKM	NKM	BKM	ÖK	HBK
Correlation	FAVÖKM	1,000	,542	,786	,369	,334
	NKM	,542	1,000	,598	,709	,675
	BKM	,786	,598	1,000	,585	,554
	ÖK	,369	,709	,585	1,000	,754
	HBK	,334	,675	,554	,754	1,000

Tablo 3.6'da görüldüğü üzere değişkenlerin kendi aralarında 0,90'ın üzerinde bir korelasyon bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı kaynaklarda korelasyon eşiğinin 0,70 veya 0,80 olarak da baz alınabileceğı belirtilmiştir. Bu durumda değişkenler arasında korelasyonu test etmek için alternatif olarak Variance Inflation Factor (VIF) değerlerine de bakılabilmektedir. Genel kanı bu değerin 5 ila 10 arasında yer almasının çoklu doğrusallık sorununa yol açabileceğı şeklindedir. Tablo 3.7'de görüldüğü üzere VIF değerleri 5'in üzerinde değildir. Bu durumda değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorununun bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 3.7: VIF Değerleri

		Doğrusallık İstatistikleri	
Model		Tolerance	VIF
1	BKM	,257	3,894
	FAVÖKM	,308	3,245
	HBK	,461	2,171
	NKM	,390	2,564
	ÖK	,319	3,134

Diskriminant analizinin geçerliliğini sağlayacak bir diğer varsayım; kovaryans matrisinin eşitliğı, bir diğer ifadeyle homojenliğıdir. Kovaryans matrisi homojenliğinin sağlanması için anlamlılık değerinin 0,05'ten yüksek olması beklenmektedir.

Tablo 3.8: Box's M Testi Sonuçları

Box's M	5,938
F	Approx.
sd1	3
sd2	71859,833
Signi.	,138

Tablo 3.8 incelendiğinde istatistiki anlamlılık değerinin 0,05'ten yüksek olduğu görülmektedir. ($0,138 > 0,05$) Bu sonuç doğrultusunda verilerin analize uygun olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 3.9: Öz değerler (Eigenvalues) İstatistiği

Fonksiyon	Öz Değer	% Varyans	Kümülatif %	Kanonik Korelasyon
1	,686	100,0	100,0	,638

Öz değer istatistiği, diskriminant fonksiyonunun grupları ayırma derecesini ifade etmektedir. Öz değer ne kadar yüksek olursa, grupların o derece iyi ayrıldığı söylenebilir. Araştırmada öz değer 0,686 olarak hesaplanmıştır. Bu değerden hareketle ayırma analizinin değerli olduğu söylenebilir.

Kanonik korelasyon, gruplar ile diskriminant fonksiyonu arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Kanonik korelasyon ne kadar yüksek olursa gruplar ile diskriminant fonksiyonu arasındaki ilişki de o denli güçlü olacaktır. Kanonik korelasyonun değerinin karesi açıklanan toplam varyansı (R^2) göstermektedir. Diskriminant fonksiyonunda kanonik korelasyon (0,638), varyansın %41'ini açıklamaktadır. Başka bir deyişle, diskriminant skorlarındaki değişimin %41'i incelenen gruplar tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 3.10: Wilks' Lambda Değerleri

Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	Sig.
1	,593	15,671	2	,000

Diskriminant fonksiyonunun ayırıştırma gücünün yeterliliği, Wilks' Lambda istatistiği ile ölçülmektedir. Bu değer diskriminant fonksiyonunun anlamlı olup olmadığını ortaya koymaktadır.

Wilks' Lambda değerinin 0 ile 1 arasında ve anlamlılık değerinin $p < 0,05$ olması beklenmektedir. Araştırmada Wilks' Lambda değeri 0,593 , anlamlılık istatistiği $0,00 < 0,05$ şeklinde tespit edilmiştir. Bu durumda fonksiyon, grupları anlamlı bir şekilde ayırabilmektedir. Fonksiyonun ayırıştırma gücü yeterli ve Tablo 3.9'daki öz değerler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 3.11: Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları

	Function
	1
NKM	1,349
HBK	-1,009

Tablo 3.11'de görülen değerler; her bir bağımsız değişkenin grupları ayırmada ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Söz konusu değerler, bağımsız değişkenlerin görece önemini yansıtır ve fonksiyonda hangi bağımsız değişkenin daha büyük öneme sahip olduğunu ifade eder. Büyük değerleri olan değişkenler, daha yüksek ayırt etme gücüne sahiptir. Katsayının negatif değere sahip olması, değişkenin fonksiyona negatif etki ettiğini ve ilişkinin ters yönlü olduğu göstermektedir. Bu bağlamda araştırmada; manipülasyona başvurma olasılığı olan ve başvurma olasılığı düşük olan şirketleri ayırmada net kar marjı ve hisse başına kar değişkenlerinin ayırt edici olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12: Yapı Matrisi

Yapı Matrisi	
	Function
	1
NKM	,667
FAVÖKM ^a	,393
BKM ^a	,248
ÖK ^a	,195
HBK	-,099

a. Değişken analizde kullanılamaz.

Yapı matrisi, her bir bağımsız değişkenin diskriminant fonksiyonuyla olan ilişkisini (korelasyonunu) gösterir ve bağımsız değişkenlerin önemini ifade eder. Buradan hareketle ayırma gücü en fazla olan net kar marjı ve hisse başına kar değişkenlerinin grupları ayırt etmede de önemli olduğu söylenebilir. Net kar marjı değişkeninin grupları ayırmada diskriminant fonksiyonu ile pozitif yönde kuvvetli bir ilişkisi olduğu, hisse başına kar değişkeninin ise grupları ayırmada diskriminant fonksiyonu ile negatif yönlü zayıf ilişkili olduğu ifade edilebilir. Diğer değişkenler ise önemli tahmin ediciler olarak değerlendirilmemekle birlikte literatürde 0,30'dan büyük oranların diskriminant fonksiyonuyla güçlü ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda FAVÖK marjının (0,393) da diskriminant fonksiyonuyla pozitif yönde bir ilişkisi olduğu değerlendirmesi yapılabilir.

Tablo 3.13: Sınıflandırma Sonuçları

Classification Results ^a					
GRUP			Predicted Group Membership		Total
			MANİPÜLATÖR DEĞİL	MANİPÜLATÖR	
Original	Count	MANİPÜLATÖR DEĞİL	18	1	19
		MANİPÜLATÖR	5	9	14
	%	MANİPÜLATÖR DEĞİL	94,7	5,3	100,0
		MANİPÜLATÖR	35,7	64,3	100,0

a. Orijinal gruplar, 81,8% oranında doğru sınıflandırılmıştır.

Sınıflandırma sonuçları, diskriminant analizinin doğru sınıflandırma oranını ve başarısını göstermektedir. Analizin başarısı, doğru sınıflandırma yüzdesiyle

ölçülmektedir. Tablo 3.13'e göre manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketlerin 18 (%94,7)'i doğru sınıflandırılırken 1 (%5,3)'i yanlış sınıflandırılmıştır. Manipülasyona başvurma olasılığı bulunan şirketlerin ise 9 (%64,3)'u doğru sınıflandırılırken 5 (%35,7)'i yanlış sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak; örnekleme dahil olan şirketlerin %81.8 ((18+9) / 33)'inin doğru sınıflandırıldığı görülmektedir.

3.8. Araştırma Sonuçlarının Yorumlanması

Araştırmada; BİST İmalat Sanayii Kimya, İlaç, Petrol, Lastik ve Plastik Ürünler sektöründe faaliyet gösteren 33 şirket üzerinde muhasebe manipülasyonu ile karlılık oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada öncelikle manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketleri test etmek üzere Beneish (1999) modelinden yararlanılmış, şirketlerin manipülasyon olasılıkları hesaplanmış ve söz konusu şirketler bu kapsamda ayrıştırılmıştır. Beneish'in M skoru olasılıklarına göre 19 şirketin manipülasyona başvurma ihtimalinin düşük olduğu, 14 şirketin ise manipülasyona başvurma olasılığının bulunduğu bulgusuna erişilmiştir. Devamında hangi karlılık oranlarının (BKM, FAVÖKM, HBK, ÖK, NKM) manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketleri ayırmada etkili olduğunu belirlemek adına diskriminant analizi gerçekleştirilmiştir.

Diskriminant analizinin uygulanması adına bazı varsayımlar yerine getirilmiştir. Analizler sonucunda değişkenlerin normal dağıldığı, değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunmadığı ve kovaryans matrisinin (Box's M Testi) eşit olduğu bulgularına erişilmiştir. İlgili varsayımlar yerine getirildikten sonra öz değer ve Wilks' Lamda istatistikleri ile grupların yeterince iyi ayrıştırıldığı, gruplar ile diskriminant fonksiyonu arasındaki korelasyonun güçlü olduğu ve diskriminant fonksiyonunun grupları anlamlı bir şekilde ayırabildiği tespit edilmiştir.

Standartlaştırılmış diskriminant fonksiyonlarına bakıldığında ise manipülasyona başvurma olasılığı olan ve başvurma olasılığı düşük olan şirketleri ayırmada net kar marjı ve hisse başına kar değişkenlerinin ayırt edici olduğu sonucuna varılmıştır. Yapı Matris istatistik sonuçlarına göre; ayırma gücü en fazla olan net kar marjı ve hisse başına kar değişkenlerinin, grupları ayırt etmede de önemli nitelikte olduğu tespit

edilmiştir. Net kar marjı değişkeninin diskriminant fonksiyonu ile pozitif yönde kuvvetli ilişkili, hisse başına kar değişkeninin ise grupları ayırmada diskriminant fonksiyonu ile negatif yönlü zayıf ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarından hareketle; 2020 yılında imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin karlılık oranları ile söz konusu şirketlerin manipülasyon olasılıkları arasında korelasyon bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda araştırmanın yokluk hipotezi reddedilmiş ve alternatif hipotez kabul edilmiştir. Örneklemeye dahil olan şirketlerin %81,8'inin doğru sınıflandırıldığı görülmektedir.

Araştırma sonuçları literatürde; Huang ve ark. (2014), Ghazali, Shafie ve Sanusi (2015), Septiani, Musyarofah ve Yuliana (2020), Marvadi ve Savani (2020) ve Kara ve Toraman (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarla karşılaştırıldığında benzer sonuçlar taşımaktadır. Söz konusu çalışmaların diskriminant analizi sonuçlarına göre manipülasyona başvurma olasılığı bulunan ve manipülasyona başvurma olasılığı düşük olan şirketlerin, çalışmamızda olduğu gibi yüksek oranlarda doğru sınıflandırıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca ilgili çalışmaların bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasında da korelasyonlar tespit edilmiş ve bağımsız değişkenlerin muhasebe manipülasyonu üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

4. SONUÇ

Muhasebe manipölasyonu, Şirketlerin özellikle karlılık üzerine yaptıkları manipölatif işlemlerden oluşmaktadır. Bu durum, kreditörler ve yatırımcılara yönelik kar artırıcı işlemlerden oluşacağı gibi vergi, vb. nedenlerden dolayı kar azaltıcı uygulamaları da içermektedir. Bu şekilde firmalar finansal performanslarını mevcut durumundan daha iyi veya kötü gösterebilmektedir.

Şirketlerin mali tabloları üzerinde gerçekleştirdiğı manipölatif işlemler, finansal durum ve performans tabloları üzerinde yapılan çeşitli düzeltici uygulamalardan oluşmaktadır. Manipölatif işlemlere sebep olan birçok faktör bulunmakla birlikte içinde bulunulan sektörün durumu ve küresel ekonomik şartlar firma sahiplerini ve yöneticilerini manipölatif uygulamalara iten nedenler arasındadır. Firmaların ana hedefi olan kar esaslı politikaları göz önünde bulundurulduğunda karlılığı etkileyecek rasyo kalemleri üzerinde yapılan düzeltici işlemler, manipölatif uygulamalarda daha fazla ön plana çıkabilmektedir.

Bu kapsamda tez çalışmasının amacı; muhasebe manipölasyonu ile karlılık oranları arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını tespit etmek ve hangi karlılık oranlarının manipölasyon konusunda ayrıştırıcı olduğunu ortaya koymak şeklinde belirlenmiştir. Tez çalışması; finansal bilgi, muhasebe manipölasyonu ve araştırma olmak üzere 3 bölümden meydana gelmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde finansal bilgi kavramı tüm yönleriyle ele alınmıştır. Finansal bilgi; işletmelerin muhasebe ve finans faaliyetleri kapsamında oluşan ve finansal tablolarına aktarılan bilgilerdir. Finansal bilgiler, kullanıcılarına en yüksek verimi vermekle yükümlüdür. İşletmelerin iç ve dış paydaşları bulunmaktadır. İlgili paydaşların da kendi içerisinde işletmelerle ilgili dikkat ettiği ve önem verdiği muhtelif kriterler bulunmaktadır. Bu kriterler doğrultusunda işletmelerin performansları

değerlendirilmektedir. Bundan dolayı finansal bilginin açık, anlaşılır ve yalın olması değerlendirmeler açısından önem arz etmektedir.

İşletmeler belli aralıklar denetlenmektedir. Finansal bilgiler; finansal raporlama ve denetim ile yakından ilişkilidir. Finansal bilgiler ne kadar düzgün hazırlanır ve sunulursa, finansal raporlamanın verimi ve dolayısıyla denetimin kalitesi de o derece yükselecek ve denetim raporunda daha sağlıklı görüşler sunulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde muhasebe manipülasyonuna ilişkin bilgiler sunulmuştur. Muhasebe manipülasyonu; işletmelerin olduğundan daha farklı görünmek amacıyla finansal tablolarında yanıltıcı beyanlarda bulunması işlemidir. Muhasebe manipülasyonunun hileden en önemli farkı ise ilke, yasa, mevzuat ve standartlardaki eksiklikler ve esnekliklerden yararlanılarak bu işlemlerin gerçekleştirilmesidir. Manipülatif işlemler, tüzel ve bireysel amaçlar taşımakla birlikte genelde karlılık üzerinden gerçekleştirilen yöntem ve uygulamaları içermektedir. Zaman içerisinde bu işlemlerin önlenmesi ve engellenmesi adına düzenlemeler getirilmiştir.

Bilim insanları muhasebe manipülasyonunun tespitine ve önlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirmişler ve literatüre katkıda bulunmuşlardır. Bu çalışmalar öncelikle, bir kısım finansal tablo kalemlerini baz alan tahakkuk bazlı modelleri içermektedir. Sonrasında firmaların finansal tablolarındaki farklı değişkenleri baz alan karma modeller oluşturulmuştur. Söz konusu modeller, içerisinde toplam tahakkukları barındırmanın yanında muhasebe manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yarayan bazı hesapları, muhtelif finansal oranlara ve endekslere dönüştürerek manipülasyonu ortaya çıkarmaya yarayan modellerden oluşmaktadır. Tahakkukları baz alan ve sonrasında karma modellerle devam eden manipülasyon çalışmaları ile birlikte, ilerleyen yıllarda matematik ve istatistik temelli çalışmalara bağlı olarak yeni modellerin de ortaya konulduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe manipülasyonu ile denetim süreçleri de birbiriyle bağlantılıdır. Denetçi çalışmalarında manipülatif birtakım bulgulara rastlarsa bunu raporunda belirtmelidir. Ancak bu bulguları tespit ederken birçok faktörü ve analizi göz önünde bulundurmalı, sonrasında görüşünü oluşturmalıdır. Şirketlerin mizanları,

beyannameleri, bağımsız denetim raporları, faaliyet raporları, kapasite raporları, sektör raporları, analitik incelemeler, çapraz sorgulamalar, ortak/yönetici değişiklikleri denetim süreçlerinde yol gösterici olabilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırma kısmından oluşmaktadır. Bu kapsamda muhasebe manipülasyonu ile karlılık oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. 2020 yılı baz alınarak imalat sanayiinde faaliyet gösteren 33 şirketin karlılık oranları ile söz konusu şirketlerin manipülasyon olasılıkları arasında yapılan araştırma sonucunda muhasebe manipülasyonu ile karlılık oranları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu kapsamda araştırmanın yokluk hipotezi reddedilmiş ve alternatif hipotez kabul edilmiştir. Net kar marjı ve hisse başına kar değişkenlerinin şirketleri manipülatif işlemlere başvurup başvurmama konusunda ayrıştırıcı değişkenler olduğu tespit edilmiş ve diskriminant analizi sonuçlarına göre örnekleme dahil olan şirketlerin %81.8'i doğru sınıflandırılmıştır.

Muhasebe manipülasyonu, tüm dünyada kendini gösteren bir olgudur. Daha çok karlılık üzerine gerçekleştirilen bu işlemler, farklı amaçlar doğrultusunda paydaşları yanıltma güdüsü taşımakta ve finansal piyasalara olan güvenin de azalmasına neden olmaktadır. Bu noktada şirketlerin bağımsız denetim faaliyetleri önem taşımakla birlikte bağımsız denetim firmalarına da önemli görevler düşmektedir. Dünyada yaşanan birçok muhasebe skandalı bu durumun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle sayısı giderek artan manipülatif işlemler, denetimde kalitenin sorgulanmasına neden olmaktadır.

Manipülatif işlemlerin önüne geçebilmek adına ve denetimde kalitenin önemini ve değerini artırmada denetleyici ve düzenleyici kurumlara önemli görevler düşmektedir. Bu kurumların manipülatif işlemlerin önlenmesine yönelik alacağı tedbirler, kararlar ve yaptırımlar şirketleri bu işlemleri gerçekleştirmede caydırıcı olmalıdır. Denetim faaliyetlerinde belli başlı odak noktaları ile olumsuzlukların önüne geçilmeye çalışılmalıdır. Şirketlerin daha şeffaf, açık, hesap verebilir ve anlaşılabilir nitelikte olmalarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Yasa, mevzuat, yönetmelik, vb. düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması konusunda eksiklikler giderilmelidir.

KAYNAKÇA

Achim, A. M. (2018). The Strength of Auditing and Reporting Standards in Relation to Financial Reporting Quality. *SEA–Practical Application of Science*, 6(17), 193-197.

AICPA, *Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit*, SAS No: 82 ve No: 99, <http://www.aicpa.org> 04.12.2021 tarihinde erişildi.

Akgüç, Ö.(2011) Mali Tablolar Analizi, 14. Baskı, *Arayış Basım ve Yayıncılık*

Alagöz, A. & Ay, M. (2002). Muhasebe Denetiminde Benford Kanunu Temelli Dijital Analiz . *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 2 (4) , 59-76 .

Allen, F., Gale, D., 1992. Stock-Price Manipulation. *The Review of Financial Studies* 5, 503–529

Anıl Keskin, D. (2010). Denetim. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Anning, A. A., & Adusei, M. (2022). An analysis of financial statement manipulation among listed manufacturing and trading firms in ghana. *Journal of African Business*, 23(1), 165-179. doi:10.1080/15228916.2020.1826856

Aren, S. (2003). Yöneticilerin Kar Yönetimi İle İlgili Tutumları Ve İMKB’de Bir Uygulama. *Doktora Tezi, Kocaeli, Teknik Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Ayarlıoğlu, M. A. (2007). Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Test Edilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi*.

Bağımsız Denetim Standardı 240 *Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları*, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/DENET%C4%B0M%20STANDARTLARI/BDS_240.pdf 04.12.2021 tarihinde erişildi.

Bağımsız Denetim Standardı Yönetmeliği, (2012, 26 Aralık) *Resmî Gazete Sayısı:2850*.<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16907&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> 01.11.2021 tarihinde erişildi.

Barton, J., & Simko, P. J. (2002). The balance sheet as an earnings management constraint. *The accounting review*, 77(s-1), 1-27.

Bartov, E., Givoly, D., & Hayn, C. (2002). *The rewards to meeting or beating earnings expectations. Journal of Accounting and Economics*, 33(2), 173–204.

Bayırlı, R. (2006). Yaratıcı Muhasebe Etik, Firma Değeri ve Bir Uygulama, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı Doktora Tezi*.

Beidleman, C. R. (1973). Income smoothing: The role of management. *The Accounting Review*, 48(4), 653-667.

Beneish, M. D. (1997). Detecting GAAP violation: Implications for assessing earnings management among firms with extreme financial performance. *Journal of accounting and public policy*, 16(3), 271-309.

Beneish, M. D. (1999). The detection of earnings manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.

Beneish, M. D.- Lee, C. M.- Nichols, D. C. (2013), “Earnings Manipulation and Expected Returns”, *Financial Analysts Journal*, 69(2), pp.57-82.

Benligiray, S. & Onay, A. (2021). Kazanç Manipülasyonu Tespit Modellerinin Borsa İstanbul Şirketlerinde Test Edilmesi . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , 21 (64) , 179-204

Benligiray, S. ve Onay, A.. (2021). Beneish Modelinin Türkiye'ye Uyarlanması: Tespit Başarımını Geliştiren Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 511–528. doi:10.25095/mufad.948002

Boolaky, Pran Krishansing; Krishnamurti, Chandrasekhar; and Hoque, Ariful, Determinants of the Strength of Auditing and Reporting Standards: a Cross-Country Study, *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 7(4), 2013, 17-36.

Bozkurt, N. (2012a). Muhasebe Denetimi (6. Baskı). *İstanbul: Alfa Yayınları*.

Bozkurt, N. (2012b). Denetim, Denetim Standartları ve Uygulamaları. *TÜRMOB Bağımsız Denetim Eğitimi Ders Notları, Ankara*.

Breton, G., & Stolowy, H. (2000). A framework for the classification of accounts manipulations. *HEC Accounting & Management Control Working Paper*, (708).

Cengiz, S. , Gör, Y. & Terzi, S. (2016). Kurumsal Yönetim Ve Kazanç Yönetimi Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama . *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* , ICAFR 16 Özel Sayısı , 756-770

Cengiz, S., Dilsiz, M. Ş. ve Aslanoğlu, S.. (2016). Kar Dağıtım Politikasının Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (70), 39–54. doi:10.25095/mufad.396677

Černius, G., & Birškytė, L. (2020). Financial information and management decisions: impact of accounting policy on financial indicators of the firm.

Chan, K., Chan, L., Jegadeesh, N., & Lakonishok, J. (2001). Earnings quality and stock returns.

Chen, L. H. (2013). *Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, and Cost of Equity. Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies*, 16(03), 1350020.

Christianto, W. ve Budiharta, P. 2014. "The Effect of Earnings Manipulation with Using M-Score On Stock Return, *Jurnal Economy Akuntansi*, s.1-13

Copeland, R.M., (1968). Income Smoothing. *Journal of Accounting Research* 6, 101.

Cristina, T., Marian, S., Veronica, G. ve Dan-Andrei., C. (2021). Fiscal And Accounting Fraud Risk Detection Using Beneish Model. A Romanian Case Study. *International Journal of Business and Society*, 22(1), 296–312. doi:10.33736/ijbs.3176.2021

Çatıkkaş, Ö., & Çalış, E. (2010). Hile denetiminde proaktif yaklaşımlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (45), 146-156.

Çıkrıkçı, M. & Özyeşil, M. (2018). Financial Manipulation in Seasoned Equity Offerings: Evidence From Turkey . *Journal of Economics Finance and Accounting* , 5 (3) , 268-287

Çıtak, N. (2007). *Hileli mali raporlamada yaratıcı muhasebe ve bir uygulama. Doktora Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Çıtak, N. (2009). YARATICI MUHASEBE HİLELİ FİNANSAL RAPORLAMA MIDIR?. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*, (91).

Çiftçiöğlu, A. ve Poroy,N. (2010). Sosyal Sorumluluk ve Bölümlere Göre Ayırma İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma, *Business and Economics Research Journal*, 1(1), 83-99

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-414. 6. Baskı

Dağlı, M.F. (2011). Muhasebe Denetiminin Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Kayıt Dışılığı Etkisi, *Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*

Dalğar, H. & Pekin, S. (2011). Kurumsal Yönetim ile Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, 107, 19-44.

DeAngelo, L. E. (1986). Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review*, 61(3), 400–420.

Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review*, 193-225.

Dechow, P.M., Ge, W., Larson, C.R. & Sloan, R.G. (2011). Predicting Material Accounting Misstatements. *Contemporary Accounting Research*, 28(1), 17-82.

Demir, B. (2010). Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* , (48) , 142-153

Demir, V., Bahadır, O. (2007). *Muhasebe Manipülasyonu - Yöntemler ve Teknikler*, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 58 (Nisan), 41-53.

Doğan, E. (2009). Finansal bilgi manipülasyonu ve finansal bilgi manipülasyonunun belirlenmesine yönelik modeller: İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında bir uygulama, *Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*

Doğukanlı, H., Vural, G., & Ergün, B. (2012). Aşırı tepki hipotezi: Farklı portföy formasyon ve test süreleri kullanarak İMKB'de bir araştırma. *İMKB Dergisi*, 13(49), 1-17.

Dölen, T. (2016). Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Açısından Borsa İstanbul'da İşlem Gören Gıda Sektöründeki Şirketler Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 576-591.

Duman, H. (2010). Kamunun Aydınlatılması Kapsamında Kazanç Yönetiminin Tespiti Ve Şirket Finansal Raporları Ve Performansı Üzerine Etkisi: İMKB Uygulaması . *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* , 13 (1-2) , 127-151

Eckel, N. (1981). The Income Smoothing Hypothesis Revisited. *Abacus*, 17(1), 28-40

Eda, T. (2017). 2010-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Halka Açık Şirketlerde Manipülasyon Üzerine Beneish Modeli İle Ampirik Çalışma. *Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.*

Eğilmez, M. (2018, Ağustos) *Spekülasyon ve manipülasyon nedir; ekonomide panik atak nasıl önlenir?* <https://t24.com.tr/haber/mahfi-egilmez-anlatti-spekulasyon-ve-manipulasyon-nedir-ekonomide-panik-atak-nasil-onlenir,679116> 29.11.2021 tarihinde erişildi.

Elitaş, B. L. (2013). *Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi* . Muhasebe ve Finansman Dergisi , (58) , 41-54 .

Eralp, B. (2017). Yaratıcı muhasebe kapsamında halka arz seferberliği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(02), 1-16.

Erdoğan, M. (Ed.) (2018). Denetim *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*

Ersoy, M. (2014). Finansal Bilgilerin Yönetimi Sürecinde Muhasebe Bilgi Sistemi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3 (6) , 9-21

Esendemirli Saygılı, E. (2011). Finansal Bilginin Güvenilirliği ile İlgili Bağımsız Denetimin Amacı ve Denetim Süreci ile İlgili Son Gelişmeler. *Journal of Yasar University*, 23, 3890-3903.

Fındık, H., & Öztürk, E. (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: BIST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 483–499.

Financial Accounting Standards Board of Financial Accounting Foundation (1998). The Framework of Financial Accounting Concepts and Standards Special Reports. https://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobkey=id&blobnocache=true&blobwhere=1175835952518&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername2=Content-Length&blobheadername1=ContentDisposition&blobheadervalue2=4633927&blobheadervalue1=filename%3DFASB_Special_ReportThe_Framework_of_Financial_Accounting_Concepts_and_StandardsConceptual_Framework.pdf&blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs 27.10.2021 tarihinde erişildi.

Franceschetti, B.M. ve Koschtial C. 2013. “Do Bankrupt Companies Manipulate Earnings More Than The Non-Bankrupt Ones?”, *Journal of Finance and Accountancy* 12(1),1-23.

Fudenberg, D., & Tirole, J. (1995). *A Theory of Income and Dividend Smoothing Based on Incumbency Rents*. *Journal of Political Economy*, 103(1), 75–93.

Ghazali, A.W., Shafie, N.A., Sanusi, Z. M. (2015). “Earnings Management: An Analysis of Opportunistic Behaviour, Monitoring Mechanism and Financial Distress”, *Procedia Economics and Earnings Finance*, Volume 28, pp. 190-201

Gibson, C. H. (2011). *Financial reporting and analysis*. Cengage Learning. 12. Edition

Göktürk, İ. E. ve Yalçınkaya, H. S.. (2021). Muhasebe Manipülasyonu: Bistte Yer Alan Toptan Ve Perakende Ticaret, Lokantalar Ve Oteller Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*. 23(3), 512–531 doi:10.31460/mbdd.827254

Gündoğdu, A. (Ed.) (2018). *Finansal Yönetim*, Ankara: Seçkin Yayıncılık Güncellenmiş 2. Baskı

Gündoğdu, A. (Ed.) (2019). *Uygulamalı Finansal Tablolar Analizi*. Ankara: Gazi Kitabevi

Güner, M. ve Kurnaz, E.. (2020). Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: Bist Kimya, Petrol, Plastik Endeksi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(2), 195–214. doi:10.29067/muvu.626834

Güredin, E. (2014). Denetim ve Güvence Hizmetleri, 14. Baskı, *Türkmen Kitabevi, İstanbul*.

Healy, P. M. (1985). The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of accounting and economics*, 7(1-3), 85-107.

Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). *A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting*. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://www.capital.com.tr/haberler/tum-haberler/spekulasyon-nedir-spekulasyon-ile-manipulasyon-arasindaki-farklar-nelerdir> 29.11.2021 tarihinde erişildi.

<https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/3/> 12.12.2021 tarihinde erişildi.

<https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/3/7> 29.11.2021 tarihinde erişildi.

Huang, S. Y., Tsaih, R. H., & Lin, W. Y. (2014). Feature extraction of fraudulent financial reporting through unsupervised neural networks. *Neural Network World*, 24(5), 539.

IASplus. (2010). Conceptual Framework For Financial Reporting 2010

Ibadin, P.O., Ehigie, A.E. (2019). Beneish Model, Corporate Governance and Financial Statements Manipulation, 12(1), 1–14. doi:10.17576/ajag-2019-12-05

Imhoff, E.A. (1977). Income Smoothing-A Case for Doubt. *Accounting Journal*, Spring, 85-101..

Ingram R.W., Baldwin W.A. ve Albright T.L. (2007). *Financial accounting: Information for decisions*. Thomson/South-Western.

Jones, J. J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of accounting research*, 29(2), 193-228.

Jones, M. J. (2011). *Creative accounting, fraud and international accounting scandals*. John Wiley & Sons.

Kamu Gözetimi Kurumu (2018). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve.www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20.pdf 18.10.2021 tarihinde erişildi

Kamu Gözetimi Kurumu
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Tan%C4%B1t%C4%B1m/Public_Oversight_Authority_TR.pdf. 11.11.2021 tarihinde erişildi.

Kara, S. & Özcan, P. (2020). Muhasebe Manipölasyonlarında Yapay Sinir Ağlarının Önemi Ve Bir Uygulama . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , 20 (60) , 155-176

Kara, S. ve Toraman, A. M.. (2021). Kazanç Yönetimi İle Karlılık Oranları İlişkisi: BİST’ te Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 295–312. doi:10.25095/mufad.939024

Karapınar, A., Ayıkoğlu Zaif, F. (2013). Finansal Analiz, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kaur, R., Sharma, K. & Khanna, A. (2014). Detecting Earnings Management in India: A Sector-wise Study. *European Journal of Business and Management*, 6(11), s. 11-18.

Kaval, H., (2007) Muhasebe Denetimi: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Uygulama Örnekleriyle, Ankara: Gazi Kitabevi

Kıracı, M. (2005). Hile Riski Değerlemesinin Ve Hileleri Bulmanın Denetimin Etkinliğindeki Rolü Ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , (14) , 103-126

Kirschenheiter, M., Melumad, N.D., 2002. Can "Big Bath" and Earnings Smoothing Co-exist as Equilibrium Financial Reporting Strategies?. *Journal of Accounting Research* 40, 761–796

Kothari, S.P., Leone, A.J. - Wasley, C.E. (2005), Performance Matched Discretionary Accrual Measure, *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), pp. 163-197.

Küçükkocaoğlu, G. & Küçüksözen, C. (2005). Gerçeğe Aykırı Finansal Tabloların Ortaya Çıkarılması: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma . *Muhasebe ve Finansman Dergisi* , (28) , 160-171

Küçükkocaoğlu, G., Benli Keskin, B., & Küçüksözen, C. (2007). Finansal bilgi manipölasyonunun tespitinde yapay sinir ağı modelinin kullanımı. *İMKB Dergisi*, 9(36), 1-30.

Küçüksözen, C. (2004). Finansal Bilgi Manipölasyonu, Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Küçüksözen, C., & Küçükkocaoğlu, G. (2004). Finansal Bilgi Manipölasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. In *1st International Accounting Conference on the Way to Convergence, MÖDAV, İstanbul*

Lazarov, D., Lakovic, T., & Kacarski, E. M. (2016, Sep 27-28). *The Quality of Financial Information and Stock Market Development: A Panel Data Study for the European Economies*. Paper presented at the 2nd Wroclaw International Conference in Finance, Wroclaw Univ Econ, Wroclaw, POLAND.

Lev, B. (2003). Corporate earnings: Facts and fiction. *Journal of economic perspectives*, 17(2), 27-50.

Lindridge, A., & Open, U. (2011). Understanding Marketing and Financial Information (Vol. 2nd ed). Milton Keynes: The Open University.

Marvadi, C. R., & Savani, M. (2020). Identifying Probable Fraudulence For Selected Pharmaceutical Companies. *Gap Gyan A Global Journal of Social Sciences Volume 2 Issue1*

McKEE, T. E. (2005). *Earnings management: an executive perspective*. South-Western Pub.

Meiryani, M., Nolasname, F., Sun, Y., Fernando, E. ve Riantono, I. E.. (2021). Detecting of Financial Statements Fraud Using Beneish M-Score Model and F Score Model. içinde . doi:10.1145/3483794.3483801

Memiş, A. Ü. & Çetenak, A. H. (2012). Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: imkb’de işlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama . *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 21 (3) , s. 205-224 .

Mollah, M. D., & Sakib, I. A. (2020). Detection of Financial Statement Frauds Using Beneish Model: Empirical Evidence from Listed Pharmaceutical Companies in Bangladesh. *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 7(9), 506-521.

Mulford, C. W., & Comiskey, E. E. (2005). *The financial numbers game: detecting creative accounting practices*. John Wiley & Sons.

Mulford, C., Comiskey, E. (1996) *Financial Warnings*, New York: John Wiley & Sons

Mulford, C., & Comiskey, E. (2002). The Financial Numbers Game: Identifying Creative Accounting Practices.

Musanovic, E. B., & Halilbegovic, S. (2021). Financial statement manipulation in failing small and medium-sized enterprises in bosnia and herzegovina. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*, 8(4), 556-569.

Ocak, M., & Güçlü, F. C. (2014). Muhasebe Manipölasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kâr ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Journal of Alanya Faculty of Business/Alanya Isletme Fakültesi Dergisi*, 6(3).

Örki, A., Tol, M. A. ve Arikan, N.. (2021). 2020 Küresel Ekonomik Krizi ve Kendi Kendine Yeterli Olma Konusunda Farklı Yaklaşımlar: 2020 Ocak – 2020 Mayıs. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(Pandemi Özel Say), 3673–3698. doi:10.26466/opus.776585

Örten, R., Kaval, H., & Karapınar, A. (2011). *Türkiye muhasebe-finansal raporlama standartları (TMS-TFRS): Uygulama ve yorumları*. Gazi Kitabevi.

Özdemir, F. S. (2013). Finansal Bilginin Kapsamı ve Finansal Bilgi Türlerinin Sınıflandırılmasına Yönelik Bir Öneri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 4, 160-162.

Özevin, O.. (2020). Finansal Tablolarda Hile Riskinin Belirlenmesi Üzerine Bir Model Önerisi: BIST Uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 275–294. doi:10.25095/mufad.756380

Özparlak, G.. (2021). Finansal Tablo Manipülasyonlarının Tespitinde Yapay Sinir Ağlarının Kullanılması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. doi:10.18070/erciyesiibd.961463

Öztürk, S. ve Yılmaz, C.. (2019). Finansal Sıkıntının Muhasebe Manipülasyonu ile İlişkisi: BIST Gelişen İşletmeler Piyasası'nda Bir Uygulama. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (41), 241–253. doi:10.17498/kdeniz.479863

Parrish, S. (2019). The Risk of Financial Information Overload. *Journal of Financial Service Professionals*, 73(4). sf. 29-33

Repousis, S. (2016). Using Beneish model to detect corporate financial statement fraud in Greece. *Journal of Financial Crime*, 23(4), 1063-1073. <https://doi.org/10.1108/JFC-11-2014-0055>

Rezaee, Z. (2002). *Financial statement fraud: prevention and detection*. John Wiley & Sons.

Ronen, J., & Yaari, V.L. (2008). Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, And Research.

Sabuncu, B. (2019). *Muhasebe Hileleri ve Çözümleri*, Gazi Kitabevi: Ankara 1. Baskı

Sadeghi, S.A., Zareie, B. (2015), “Relationship Between Earnings Management And Financial Ratios At The Family Firms Listed In the Tehran Stock Exchange”, *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, Vol. 5, pp. 1411–1420.

Safta, I.-L., Achim, M. V. ve Borlea, S. N.. (2020). Manipulation of Financial Statements Through the Use of Creative Accounting. Case of Romanian Companies. *Studia Universitatis „Vasile Goldis” Arad – Economics Series*, 30(3), 90–107. doi:10.2478/sues-2020-0019

Sakarya, Ş. ve Sünbül Koçak, Z.. (2016). Kazanç Kalitesi ve Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 735–735. doi:10.18657/yonveek.281958

Sakarya, Ş., Kara, S. ve Toraman, A. M.. (2019). Kazanç Yönetimi ve Yönetim Karakteristikleri İlişkisinin Borsa İstanbul'da Test Edilmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 126–139. doi:10.33707/akuiibfd.593280

Saltoğlu, M. (2003). Yaratıcı muhasebede özel amaçlı şirketlerin rolü ve enron örneği. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 10(1), 107-116.

Scott, W. (1997) *Financial Accounting Theory* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall

Septiani, R., Musyarofah, S., & Yuliana, R. (2020, December). Beneish M-Score Reliability as a Tool For Detecting Financial Statements Fraud. In *International Colloquium Forensics Accounting and Governance (ICFAG)* (Vol. 1, No. 1, pp. 140-149).

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22) <https://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> 05.12.2021 tarihinde erişildi.

Shakouri, M. M., Taherabadi, A., Ghanbari, M., & Jamshidinavid, B. (2021). Explaining the Beneish model and providing a comprehensive model of fraudulent financial reporting (FFR). *International Journal of Nonlinear Analysis and Applications*, 12(Special Issue), 39-48.

Shammimul H., Normah O., Paul, B. ve Morrison, H.S. 2017. "A Cross-Country Study On Manipulations In Financial Statements of Listed Companies Evidence From Asia", *Journal of Financial Crime*, 24(4),656-677

Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği. Resmi Gazete No 21447 (M). Resmi Gazete Tarihi 26/12/1992

Silvoso, J. A. (1972). Report of the committee on basic auditing concepts. *The Accounting Review*, 47, 15-74.

Spathis, C. (2002). Detecting False Financial Statements Using Published Data: Some Evidence From Greece. *Managerial Auditing Journal*, 17(4), pp. 179-191.

Stolowy, H., & Breton, G. (2004). Accounts manipulation: A literature review and proposed conceptual framework. *Review of accounting and finance*.

Suadiye, G. (2021). Kazanç Yönetiminin Motivasyon Kaynakları Ve Kurumsal Yönetim: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketler Üzerine Ampirik Bir İnceleme . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , 21 (63) , 223-248

Suadiye, G.. (2021). Tahakkukların Kalitesi ve Tahakkuka Dayalı Kazanç Yönetimi: BİST'te İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*. doi:10.31460/mbdd.794742

Svabova, L. (2021). Detecting the manipulation of earnings in the company: triangulation of methods. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 92). EDP Sciences.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S.(2007). *Using multivariate statistics* (6. Edt.) New Jersey: Pearson

Tarhan Mengi, B. (2013). *Hileli Finansal Raporlama*. Beta Basım Yayım Dağıtım İstanbul

Tepeli, Y., & Kayıhan, B. (2016) Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda Maddeler Sanayi Sektöründe Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 245-264.

Tetik, S. (2003). İşletme performansını belirlemede veri zarflama analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 221-230.

Tezcanlı, M., (1996), *İçeriden Öğrenenlerin Ticareti ve Manipülasyonlar*, Ufuk Reklamcılık ve Matbaacılık Ltd., İstanbul.

The Association of Certified Fraud Examiners. (2006-2010) Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse, USA.

TMS 1, Finansal Tabloları Sunuluşu Standardı, 2009. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS_1_Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf 01.11.2021 tarihinde erişildi.

Toplu, N., Calayoğlu, İ. ve Azaltun, M.. (2021). Finansal Bilgi Manipülasyonu Ortaya Çıkarmaya Yönelik Bir Araştırma (Beneish Model). *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*. doi:10.32951/mufider.796841

Toroslu, M. V., & Durmuş, C. N. (2015). *Finansal Tablolar Analizi: Kavramlar-Analiz Teknikleri*. Seçkin Yayıncılık

Tuan, K. ve Borak, M.. (2020). Kazanç Yönetimi ve Finansal Performans: Borsa İstanbul Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Sosyoekonomi*, 381–393. doi:10.17233/sosyoekonomi.2020.02.17

Turan, M. (2019). *Elektronik belge ve finansal bilgi yönetimi: hukuki koşullar ve politika geliştirme*. [N.p.]: Ankara.

Türedi, H. (2020). *Hile Denetimi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi İşletme Fakültesi

Türkyener, C. M. (2007). Benford Yasası ve Mali Denetimde Kullanımı . *Sayıştay Dergisi* , (64) , 111-122

Uzunoğlu, H. ve Karacaer, S.. (2019). Finansal Bilgi Manipülasyonu: BIST Sınai Endeksi Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(3), 547–564. doi:10.17065/huniibf.441301

Ünver Kiracı, Ö. & Şengül Çelikay, D. (2020). Büyük Temizlik Muhasebesi: BIST İmalat Sektöründe Bir Araştırma . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , 20 (61) , 237-254 .

Varıcı, İ. (2011). Hile Riski ve Denetçinin Sorumluluğu: Hile Riskinin Ölçülmesine Yönelik Bir Uygulama. *Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Varici, I., & Er, B. (2013). Muhasebe Manipölasyonu ve Firma Performansi İlişkisi: IMKB Uygulaması/The Relation Accounting Manipulation and Firm Performance: An Application of ISE. *Ege Akademik Bakis*, 13(1), 43.

Wild, J. (2019). *Financial Accounting: Information for Decisions*, 8. Edition

Young, S. (1999). Systematic measurement error in the estimation of discretionary accruals: An evaluation of alternative modelling procedures. *Journal of Business Finance & Accounting*, 26(7-8), 833-862.

Zack, G. M. (2012). *Financial Statement Fraud: Strategies For Detection And Investigation* (Vol. 632). John Wiley & Sons.

Zengin, S. (2018). Finansal Tablo Hileleri Ve BOBİ FRS Kapsamında Örnek Uygulamalar. *Ankara: Seçkin Yayıncılık*.

